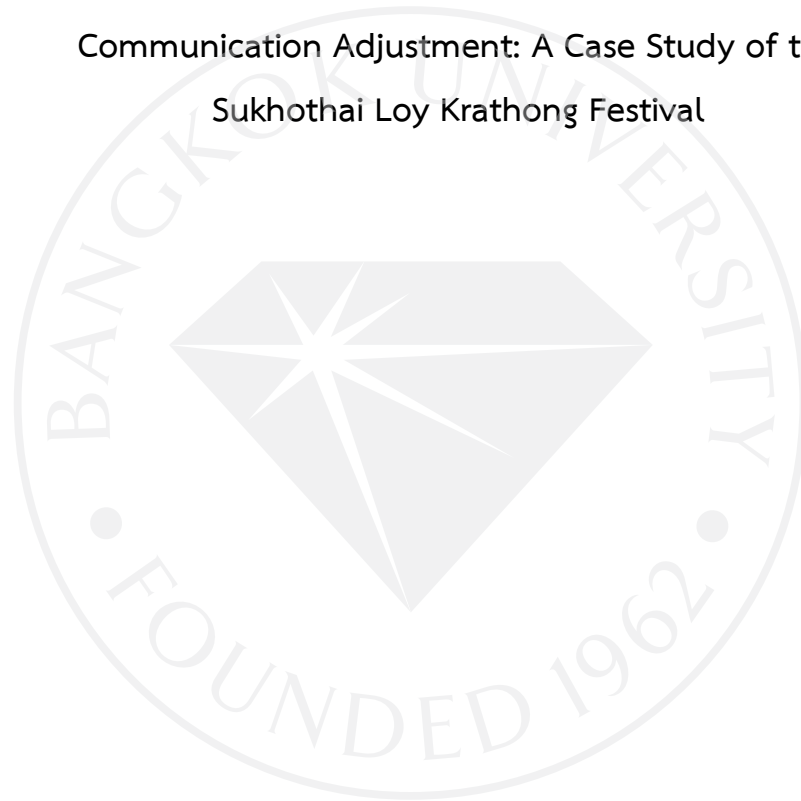

กระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสื่อสารประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษา
ประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

The Communication Process and Adaptation for Local Traditions
Communication Adjustment: A Case Study of the
Sukhothai Loy Krathong Festival

กระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสื่อสารประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษา
ประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

The Communication Process and Adaptation for Local Traditions
Communication Adjustment: A Case Study of the
Sukhothai Loy Krathong Festival

ลฎฎฎฎฎ ช้ช้ช้ช้ช้ช้ช้

การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2561

©2562

ลฎฎฎฎ ช้้งหลอม

สงวนลิขสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์

เรื่อง กระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสื่อสารประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษาประเพณีลอย
กระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

ผู้วิจัย ลลภา ช่างหลอม

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(ดร.มนทิรา ธาดออำนาจชัย)

ผู้เชี่ยวชาญ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมา สตะเวทิน)

.....
(ดร.สุชาดา เจริญพันธุ์ศิริกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

27 กรกฎาคม 2562

ลฎาภา ช่างหลอม. ปริญญานิตศาศตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเชิงกลยุทฺ์, กรกฎคม 2562, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทาลัยกรุงเทพ.

กระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสื่อสารประเพณีท้องถิ่น: กรณีสึกษาประเพณีลอยกระทงใน บริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย (77 หน้า)

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.มนทรา ธาดาอำนาจชัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารและ รูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย 2) เพื่อศึกษาการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย โดยใช้ วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตการณ์ภาคสนามแบบไม่มีส่วน ร่วม (Non-Participant Observation) ในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2561 (รวมระยะเวลา ประมาณ 3 เดือน) จากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มหน่วยงานราชการ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มอาจารย์นักวิชาการ และกลุ่มผู้ชมงานประเพณีลอยกระทง จำนวน 12 คน (Key Informant) ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้วิธีการ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของ วัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัยนั้นมีกระบวนการสื่อสารนั้น แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ การสื่อสารช่วงเตรียมงานประเพณี ที่ส่วนใหญ่สื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) และมีทิศทางการสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication) ระหว่างผู้นำกับสมาชิก จะมีการ พูดคุยในที่ประชุมหารือ วางแผนเตรียมงานลอยกระทง โดยบุคลากรแต่ละฝ่ายมีการแสดงความคิดเห็น มีการตอบโต้กันส่วนการสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณี มีการสื่อสาร 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารทาง เดียว (One-Way Communication) คือ การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ โดยเป็นการบอกเล่าความ เป็นมาของประเพณี วัตถุประสงค์ในการจัดงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น และการสื่อสารทั้งแบบ สองทาง (Two-Way Communication) ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561 และการสื่อสารช่วงหลังจัดงานประเพณี เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) และทิศทางการไหลของสารเป็นการสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Communication) เกิดจากการประชุมเพื่อสรุป และประเมินผลการจัดงานประเพณีลอยกระทงอีกทั้ง ในส่วนของแนวทางการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ยังพบว่า มีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบเนื้อหา ด้านช่องทาง

การสื่อสาร ด้านบทบาทและหน้าที่ ด้านการต่อรอง ด้านเครือข่ายความสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ โดยทั้งการปรับตัวทั้งหมดอยู่บนพื้นฐานที่ว่า ยังคงไว้ซึ่งแก่นของประเพณีและมีให้เห็นปรากฏในทุกปี แม้บางปีจะมีการจัดพิธีกรรม หรือกิจกรรมใหม่ แต่เป็นแค่การปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัยเพียงเท่านั้น แต่ไม่ทิ้งแก่นของวัฒนธรรมเพื่อให้ประเพณียังคงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: การสื่อสาร, ช่องทางการสื่อสาร, การสืบทอดประเพณี

Changlom, L. M.Com.Arts (Strategic Communications), July 2019, Graduate School, Bangkok University.

The Communication Process and Adaptation for Local Traditions Communication Adjustment: A Case Study of the Sukhothai Loy Krathong Festival (77 pp.)

Advisor: Montira Tadaamnuaychai, Ph.D.

ABSTRACT

This qualitative research aims to (1) study communication process and public relations work using online communication channel in the Sukhothai Loy Krathong festival; (2) study changing of communication method in the Sukhothai Loy Krathong festival by using In-Depth Interview and Non-Participant Observation to collect the data from October to December, 2018 in total 3 months.

The samples in this research are the government officials, the community leaders, lecturers and general people who attended Loy Krathong festival: 12 people selected (Key informants) by the purposive sampling method.

The results indicated that communication process and online public relations in the Sukhothai Loy Krathong festival divided into 3 stages; (1) preparation of the festival, communication in this part engaged in formal and two-way communication with both the leader and the members; (2) during the festival, 2 types of the communication occurred which are one-way communication by delivering message on website and two-way communication we recreated on the Sukhothai Loy Krathong and candle festival 2018 facebookpage; (3) after the festival, formal and the bottom-up communication achieved by the project conclusion and evaluation meeting.

Additionally, changing of communication method in the Sukhothai Loy Krathong festival showed that there was an adaptation to a new culture in many aspects, such as content, communication channels, roles, negotiation, relation, and management while the maintaining an old culture was balanced and adapted to the new culture.

Keywords: Communication, Communication Channel, Tradition Inheritance

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษากระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสื่อสารประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษา ประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัยสำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.มนทิรา ธาดาอำนวยชัย ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่ได้ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา เพื่อให้งานมีความถูกต้อง สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

การศึกษาครั้งนี้จะสำเร็จลงมิได้เลย หากขาดความร่วมมือจากนักวิชาการ ช่างราชการ ในคณะกรรมการดูแลการจัดงานประเพณีลอยกระทง ประชาชนชาวบ้าน (ซึ่งท่านไม่ประสงค์ออกนาม) รวมถึงนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล และให้คำแนะนำในการติดต่อประสานต่าง ๆ อย่างดี ทั้งหมดทั้งมวลเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์แก่การศึกษาของข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก จนนำไปสู่การสรุปผลการศึกษาที่เป็นประโยชน์ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่งไว้ ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ได้มอบชีวิตแก่ข้าพเจ้า ขอขอบคุณครอบครัวตัว อ. ที่คอยให้กำลังใจและอยู่เคียงข้างข้าพเจ้า ขอขอบคุณมิตรภาพในชั้นเรียน สำหรับเพื่อนที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือตลอดมา คุณความดีและประโยชน์จากงานวิจัยฉบับนี้ทั้งหมด ขออุทิศเพื่อบูชาพระคุณของกำนัด ผู้มีพระคุณรวมถึงคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และคุณธรรมแก่ข้าพเจ้า นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ลฎาภา ช่างหลอม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของงานวิจัย	2
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.5 กรอบแนวคิดของการวิจัย	3
1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร	5
2.2 แนวคิดกับพฤติกรรมการแสวงหาข่าวสาร (Information Seeking Theory)	8
2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้รับสาร	11
2.4 แนวคิดความสามารถในการสื่อสารของบุคคลภายใต้วัฒนธรรมท้องถิ่น	13
2.5 โลกาวัดตนกับการเปลี่ยนทางสังคม และวัฒนธรรม	14
2.6 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม	18
2.7 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว	23
2.8 วัฒนธรรม และประเพณีลอยกระทง	26
2.9 แนวคิดเรื่องการถ่ายทอดวัฒนธรรม	28
2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	
3.1 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	31
3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก	31
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	32
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 (ต่อ) ระเบียบวิธีการวิจัย	
3.5 ระยะเวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล	
3.6 การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ	
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	
3.8 การนำเสนอข้อมูล	
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 ผลการวิเคราะห์การศึกษากระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย	34
4.2 ผลการวิเคราะห์การการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทง ในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย	
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัย	
5.1 สรุปผลการศึกษา	55
5.2 อภิปรายผล	59
5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย	66
บรรณานุกรม	67
ภาคผนวก	71
ประวัติผู้เขียน	77
เอกสารข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิ์ในรายงานการค้นคว้าอิสระ	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1: สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561	39

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1: กรอบแนวคิดของการวิจัย	3
ภาพที่ 2.2: แสดงหน้าที่ของวัฒนธรรมในฐานะสื่อกลาง ในการพัฒนาการดำรงอยู่ของคน ให้มีจิตสำนึกทางสังคม	29
ภาพที่ 4.1: แสดงการประสานงานระหว่างประธานคณะกรรมการ (ผู้นำ) กับกรรมการ	35
ภาพที่ 4.2: แสดงตัวอย่างการประชาสัมพันธ์ก่อนงาน	35
ภาพที่ 4.3: แสดงตัวอย่างการประชาสัมพันธ์ก่อนงานต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติ	36
ภาพที่ 4.4: แสดงตัวอย่างการสื่อสารแบบทางเดียว (One-Way Communication) ในลักษณะของการประชาสัมพันธ์ประเพณีผ่านเว็บไซต์	38
ภาพที่ 4.5: แสดงตัวอย่างการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561	39
ภาพที่ 4.6: แสดงการประสานงานระหว่างประธานคณะกรรมการ (ผู้นำ) กับกรรมการ	49

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

การสื่อสารถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบันการสื่อสารมีประโยชน์ทั้งในบุคคลและสังคม ทำให้บุคคลมีความรู้และโลกทัศน์ที่กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งการสื่อสารเป็นกระบวนการที่ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งทำให้มนุษย์สามารถสืบทอดพัฒนา เรียนรู้ และรับรู้วัฒนธรรมของตนเองและสังคมได้ นอกจากนี้มนุษย์ยังถือว่าเป็นสัตว์สังคม มีความต้องการรวมกลุ่ม หรือ “การมีสังคม” ดังนั้นความจำเป็นเรื่องการสื่อสารเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้ ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ จึงมีความสำคัญอย่างมาก เพื่อให้สามารถดำรงตนเองอยู่ในกลุ่ม หรือสังคมได้ ภายใต้กรอบที่สังคมตนกำหนดไว้ หรือเรียกว่าระบบวัฒนธรรมนั่นเอง

กรอบที่สังคมกำหนดไว้หากพิจารณาแล้วมีความหมายเป็นไปในแนวทางของระเบียบปฏิบัติหรือระบบวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม แต่ละสังคมมีความแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งสำหรับสังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย เนื่องจากการรวบรวมดินแดนและกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ หลายภาษา หลายวัฒนธรรม มาอยู่รวมกัน ซึ่งต่างมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และยึดถือสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน (กาญจนา แก้วเทพ, 2549) วัฒนธรรมเป็นจิตสำนึกร่วมกันของคนที่อยู่ ในสังคมนั้น ๆ ตามช่วงเวลา ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีความเป็นพลวัต จำต้องปรับตัวภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไป (กาญจนา แก้วเทพ, 2549) เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมท้องถิ่นที่เกิดขึ้น และวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ

วัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) แบบรูปธรรม ได้แก่ อาคารบ้านเรือน วัดวาอาราม และศิลปกรรม ประติมากรรมต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ (2) แบบนามธรรม ได้แก่ ภาษาพูด ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ กิริยา มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งวัฒนธรรมแบบที่เป็นนามธรรมนั้นไม่สามารถเห็นปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างชัดเจน ดังนั้นมนุษย์จึงต้องหาวิธีการสื่อสาร เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น สำหรับการสร้างสื่อของตนเองขึ้นมา ในทางนิเทศศาสตร์อาจเรียกว่า สื่อเฉพาะกลุ่มหรือสื่อทางเลือก ซึ่งมักจะเป็นสื่อประเพณีหรือสื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการร่วมงานบุญงานกุศลและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อและความศรัทธาในการร่วมงานบุญและปฏิบัติตามประเพณี ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่จนถึงปัจจุบันเช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีบุญสารทไทย เป็นต้น

ประเพณีลอยกระทง จัดขึ้นเพื่อเป็นการบูชารอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าและการทำบุญทำทาน รวมถึงการปฏิบัติธรรมและฟังเทศน์ด้วย คุณค่าต่อครอบครัวทำให้สมาชิกในครอบครัวได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การประดิษฐ์กระทงนำไปลอยน้ำ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อน้ำที่ให้

คุณประโยชน์แก่เรา ซึ่งประเพณีลอยกระทงบางจังหวัดมีเงินสะพัดมากกว่าร้อยล้าน เช่น จังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหญ่ ๆ ของประเทศ ดังนั้นประเพณีลอยกระทงจึงมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดใหญ่ ๆ เช่น จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น

ท่ามกลางการแปรผันของวัฒนธรรมเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย บริบทชุมชนนั้น ๆ บางครั้งจำต้องลดทอนหรือถอดรื้อ ตลอดจนสร้างสรรค์องค์ประกอบบางประการให้วัฒนธรรมนั้นอยู่รอดต่อไป (เถียรชัย อิศรเดช, 2547) เช่น ประเพณีวัฒนธรรมการลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นแหล่งก่อกำเนิดประเพณีปฏิบัติมาแต่โบราณ เป็นที่น่าสนใจว่าช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่านหลายยุคสมัย ประเพณีวัฒนธรรมการลอยกระทงค่อย ๆ มีรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยและบริบทชุมชน ซึ่งสิ่งที่อาจจะตามมาจากการเปลี่ยนแปลง คือ อัตลักษณ์ประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัยอาจเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษากระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษาประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย เพื่อมุ่งไปสู่การสื่อสารเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรม ทั้งนี้ข้อเสนอแนะที่เกิดจากการศึกษาผู้วิจัยคาดหวังจะนำไปใช้เป็นแนวทางการสื่อสารเพื่อสืบทอดดำรงอยู่อย่างมีอัตลักษณ์ และมีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย

1.2.2 เพื่อศึกษาการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาของงานวิจัยนี้ได้เน้นการศึกษากระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย และศึกษาหาแนวทางการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

1.3.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มหน่วยงานราชการ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มอาจารย์นักวิชาการ และกลุ่มผู้ชมงานประเพณีลอยกระทงจำนวน 12 คน

ด้วยวิธีการกระบวนการศึกษาเนื้อหาจากข้อมูลทุติยภูมิของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาดัวยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ที่สามารถให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) การสังเกตการณ์ภาคสนามประกอบการศึกษาวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

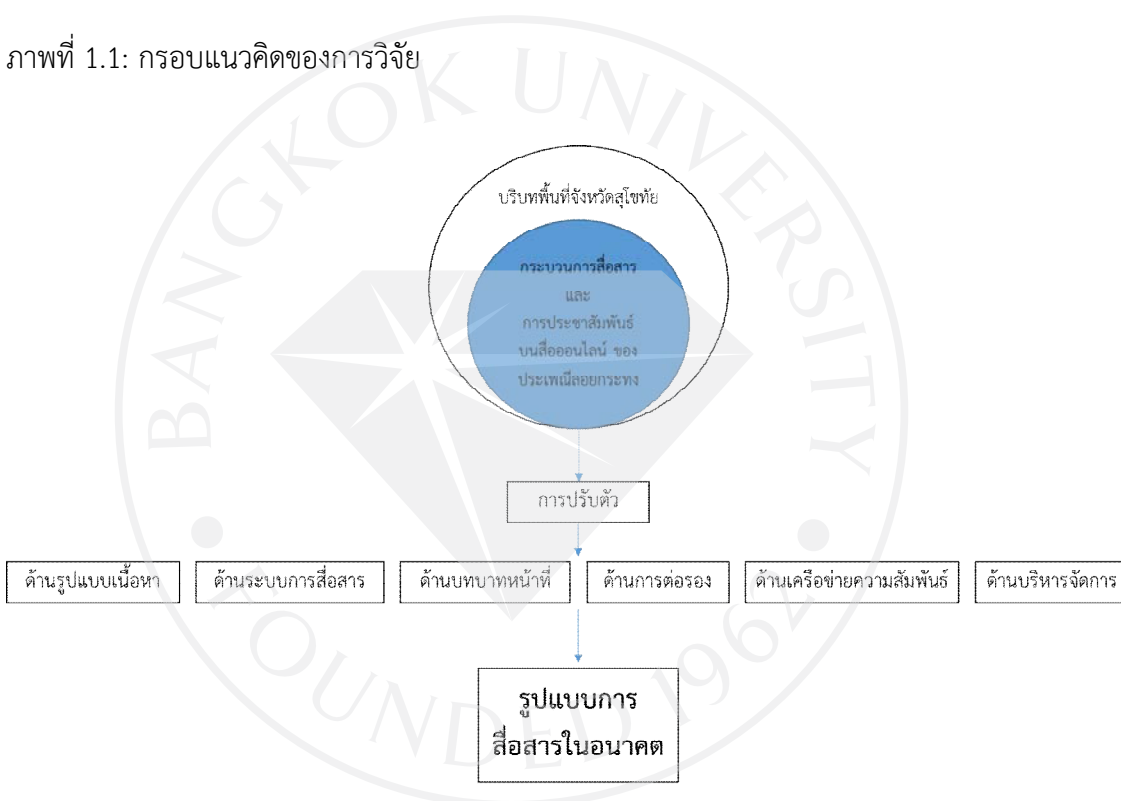
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบถึงกระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย

1.4.2 ทราบถึงแนวทางการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

1.5 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1.1: กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษาประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ด้วยสถานการณ์ของการปรับตัวของความเป็นประเพณีลอยกระทงในแต่ละช่วงสมัยของการเปลี่ยนผ่านในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งลักษณะของการมองคุณค่าของประเพณีเป็นไปเพื่อคุณค่าของสังคม ชุมชน หรือเป็นไปเพื่อเศรษฐกิจ (การท่องเที่ยว) เป็นต้น ทั้งนี้การปรับตัวตามคุณลักษณะ 6 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านรูปแบบเนื้อหาของประเพณี ด้านการสื่อสาร ด้านหน้าที่ ด้านการต้อรอง ด้านเครือข่ายสัมพันธ์ และการบริหารจัดการต่าง ๆ นั้นดำเนินไปอย่างไร และกลไกด้านกระบวนการสื่อสารเป็นไปอย่างไรในขณะที่ระบบด้านการสื่อสารก็มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในศตวรรษที่ 21 นี้ ดังนั้น

เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีที่สำคัญในแง่ประวัติศาสตร์ และเชื่อมโยงไปยังความเชื่อทางศาสนาของคนไทย กระบวนการใดจะต้องสอดคล้องประสานกันเพื่อให้คุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 การสื่อสาร หมายถึง การเจรจา การเล่าเรื่องประสบการณ์ การให้ความรู้ อบรมสั่งสอน รวมถึง พฤติกรรมการแสดงออกที่กระทำซ้ำ ๆ ในขณะสนทนา โดยสมาชิกของกลุ่มแต่ละระดับ

1.6.2 ช่องทางการสื่อสาร หรือสื่อ หมายถึง สื่อกลางในการรับรู้ข่าวสารของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส เป็นต้น

1.6.3 การสืบทอดประเพณี คือ การทำให้ประเพณีดำรงอยู่ต่อไป โดยแบ่งการสืบทอดประเพณี 3 ช่วง คือ ช่วงเตรียมงานประเพณี การสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณี และการสื่อสารช่วงหลังจัดงานประเพณี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษา ประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย” แบ่งการนำเสนอเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาประมวลและเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการ วิจัย ทั้งนี้ในส่วน of แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทบทวนรายละเอียดเนื้อหา มาทั้งหมด 10 แนวคิดทฤษฎี ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร
- 2.2 แนวคิดกับพฤติกรรมการแสวงหาข่าวสาร (Information Seeking Theory)
- 2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้รับสาร
- 2.4 แนวคิดความสามารถในการสื่อสารของบุคคลภายใต้วัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2.5 โลกาวัดกับการเปลี่ยนทางสังคม และวัฒนธรรม
- 2.6 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม
- 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว
- 2.8 วัฒนธรรม และประเพณีลอยกระทง
- 2.9 แนวคิดเรื่องการถ่ายทอดวัฒนธรรม
- 2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้ทบทวนที่มา ความสำคัญ และความหมายของวัฒนธรรม ประเพณีลอยกระทง โดยเฉพาะคุณลักษณะพิเศษของการลอยกระทงต้นกำเนิดในพื้นที่ศึกษา กล่าวคือ จังหวัดสุโขทัยมาพอสมควร ซึ่งในส่วน of ข้อมูลเชิงลึกจะได้นำเสนอในผลการศึกษาคต่อไป

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร

การสื่อสารในภาษาอังกฤษ คือ Communication มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Communis หมายถึง “การรวม” (Common) ซึ่งการสื่อสาร หมายถึง การกระทำร่วมกันในบางสิ่ง บางอย่างการแลกเปลี่ยนหรือการถ่ายทอดข่าวสาร ความคิด ความรู้ของพวกเรา กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดที่ชนะข่าวสาร ความรู้สึก และอารมณ์ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือมากกว่านั้น การสื่อสารจึงเป็นปฏิกริยาสัมพันธ์ทางด้านสังคมที่สื่อความหมายผ่านระบบสัญลักษณ์ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือบุคคลต่อกลุ่ม โดยใช้สัญลักษณ์ สัญลักษณ์ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกัน การสื่อสาร มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า การสื่อความหมาย (Webster Dictionary, 1978)

การสื่อสาร คือ การแลกเปลี่ยนภาษา คำพูด ตลอดจนสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ฟัง หรือสมาชิกเข้าใจความหมาย หรือเข้าใจในสิ่งที่สื่อสาร (Ballow, Gilson & Odiorne, 1962)

สำหรับการสื่อสารออกเป็น 4 ระดับ แบ่งโดย เสนาะ ตีเยวาร์ (2542) ดังนี้

- 1) “ระดับบุคคล” การสื่อสารระดับตัวบุคคลนี้เป็นหน่วยแรกของการสื่อสารของคน ส่วนประกอบสำคัญ คือ ได้แก่ Information Acquisition ซึ่งหมายถึง การฟัง การอ่าน การเห็น การได้สัมผัส เป็นต้น Information Processing ซึ่งหมายถึง การคิด การเรียนรู้ และการจดจำ เป็นต้น Information Transmission ซึ่งหมายถึง การพูด การเขียน เป็นต้น
- 2) “ระดับระหว่างบุคคล” การสื่อสารระดับนี้ คือ การสื่อสารมากกว่า 2 คนขึ้นไป ทั้งนี้ รวมถึงการสื่อสารในระหว่างกลุ่มเล็ก ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนา การประชุมหารือ สำหรับระดับการสื่อสารขั้นนี้ต้องให้ความสำคัญทางด้านการดึงดูดใจ (Attraction) ความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวสาร (Source Credibility) การตอบสนองในทันที (Immediate Feedback) ความไว้วางใจ (Interpersonal Trust) และความสัมพันธ์ระหว่างบทบาท และสถานภาพ (Status Relationship) เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการสื่อสารระดับนี้มาก
- 3) “ระดับองค์กร” เป็นระดับของการสื่อสารที่ใหญ่ และกว้างกว่าการสื่อสารแบบอื่นข้างต้น แต่จะเป็นการสื่อสารระดับองค์กรต่าง ๆ ซึ่งการสื่อสารต่างวัฒนธรรมได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร เช่น UN องค์กร สังคม ประชากร การสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเหล่านี้มีปัญหการสื่อสารเกิดขึ้น เสมอสืบเนื่องมาจากบุคคลมาจากหลายแหล่งหลายที่มา
- 4) “การสื่อสารระดับมวลชน” โดยเป็นการสื่อสารผ่าน วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันแต่ละประเทศที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไป ต่างใช้สื่อมวลชนในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งในการตีความหมายหรือให้คำอธิบายต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น สื่อมวลชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมก็อาจมีปัญหาในการตีความหมายที่แตกต่างกันไปได้

“สื่อมวลชน” หรือ “สื่อระดับมวลชน” ที่มนุษย์คิดเพื่อที่จะติดต่อกับผู้รับสารเป็นจำนวนมากในเวลาเดียวกันตามสมัยของการพัฒนาที่ได้กล่าวข้างต้น ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ กระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ซึ่งนับได้ว่าสื่อมวลชนมีประโยชน์ในแง่ของการเผยแพร่ข่าวสารไปยังมวลชนได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว (ปติวิรัต ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 2549) และสำหรับรายละเอียดของสื่อประเภทต่าง ๆ มีดังนี้

“สื่อหนังสือพิมพ์” เป็นสื่อที่เสนอหารายละเอียดได้มากต้นทุนต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อโทรทัศน์ผู้รับสารมีความตั้งใจสามารถเลือกหน้าหรือเนื้อที่ที่ประชาชนสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายได้ และสามารถเลือกใช้เพื่อเข้าถึงผู้รับสารตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ได้ เนื่องจากหนังสือพิมพ์

มีทั้งที่จำหน่ายทั่วประเทศเข้าถึงผู้อ่าน และสามารถวัดผลได้รวดเร็วเนื่องจากธรรมชาติของการจัดพิมพ์ที่มีการจัดพิมพ์เป็นรายวันข่าวสารจึงเข้าถึงผู้รับสารอย่างรวดเร็ว (นธกฤต วันดีเมธ, 2554)

“สื่อโทรทัศน์” เป็นสื่อมวลชนที่บทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์ทั้งนี้ เพราะวิทยุโทรทัศน์มีคุณลักษณะเด่น และได้เปรียบสื่อมวลชนอื่น ๆ มีภาพและเสียงภาพเคลื่อนไหวมาเผยแพร่สู่ประชาชนจำนวนมาก โดยที่ประชาชนสามารถรับชมได้อย่างสะดวกสบาย

“สื่อวิทยุกระจายเสียง” เป็นเครื่องมือสื่อสารที่แพร่หลายสามารถบอกกล่าวชี้แจงและเผยแพร่กระจายข่าวสารสำคัญ ๆ ได้อย่างทั่วถึงข้อดีของสื่อวิทยุกระจายเสียงมีความรวดเร็วสามารถรายงานข่าวสดหรือข่าวด่วนสำคัญที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ตามปัจจุบัน เนื่องด้วยการพัฒนาระบบเทคโนโลยีการสื่อสารในโลกยุคสมัยโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิด “สื่อสมัยใหม่” ถูกพัฒนารองรับความต้องการซึ่งรวดเร็วเปลี่ยนแปลงผ่านการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีดิจิทัลเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีเครือข่ายหรือเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 เทคโนโลยีที่ถูกนิยามว่าเป็นสื่อใหม่ส่วนมากมักจะมีคุณลักษณะที่ถูกจัดการได้ (Manipulated) เชื่อมต่อเป็นเครือข่ายได้ (Networkable) ทำให้หนาแน่น (Dense) และบีบอัดสัญญาณได้ (Compressible) มีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และมีความเป็นกลาง (Impartial) ดังนั้น “สื่อสมัยใหม่” จึงหมายถึงความถึง อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ มัลติมีเดีย เกมส์ คอมพิวเตอร์ ซีดีรอม และดีวีดี และ “สื่อใหม่” จึงไม่ได้หมายความถึง รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วารสาร หนังสือ หรือสิ่งพิมพ์แบบเดิม ๆ (Manovich, 2003 อ้างใน ณรงค์ศักดิ์ศรีทานันท์, 2554)

ในโลกช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ว่ามีการเปลี่ยนสูงแล้วในด้านการติดต่อสื่อสาร มากไปกว่านั้นในศตวรรษที่ 21 นี้การเปลี่ยนแปลงด้านการสื่อสารรวดเร็วไวต่อสถานการณ์มากจนในการปรับการรับสารของผู้สื่อสารกับผู้รับสารแทบจะเสมือนว่าอยู่ในแหล่งแห่งที่เดียวกันก็ว่าได้และการมาเร็วของสื่ออินเทอร์เน็ตได้ทำให้คนส่วนใหญ่ในยุคนี้ใช้เวลาอยู่บนหน้าจอคอมพิวเตอร์มากกว่าจออื่น ๆ จนอาจกล่าวได้ว่าบนโลกของสื่อดิจิทัล คือ โลกของการผสมผสานกัน (Convergence) นั้นหมายถึง สื่อหนึ่งชนิดสามารถทำหน้าที่ได้หลายอย่าง (Multi-Tasking) และเข้าถึงประสาทสัมผัสของคนได้มากกว่าหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า ผู้ใช้สื่อหนึ่งคนสามารถปฏิสัมพันธ์กับสื่อได้มากกว่าหนึ่งช่องทางในเวลาเดียวกัน กระบวนการผสมผสานเทคโนโลยีจึงเป็นการผสมรวมเครื่องมือการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสาร และการหลอมรวมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นหนึ่งเดียว โดยผู้ผลิตสื่อจะต้องมีระบบคิดที่ผสมผสาน คิดอย่างไรให้เป้าหมายบรรลุได้มากกว่าหนึ่ง โดยการใช้สื่อดิจิทัลมาตอบสนองความหลากหลายดังกล่าว

ดังนั้น ในยุคท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ รูปแบบการสื่อสารที่จะประสบผลสำเร็จ สื่อสารถึงผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงมันจะต้องอยู่ในรูปแบบผสมผสาน ไม่ได้เป็นไปในลักษณะ เดิมเช่นก่อน ตัวอย่างเช่น การสื่อสารมวลชนหรือนิเทศศาสตร์ และในยุคต่อมาเรากลับมาคุยกับคำว่า สื่อเฉพาะกลุ่ม และปัจจุบันในโลกของการสื่อสารดิจิทัลเรารู้จักกับคำว่า “Lifestyle Media” แล้ว งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร

พรทิพย์ เย็นจะบก และคณะ (2546) ได้ศึกษา การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตรทฤษฎีใหม่ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พบทิศทางและขั้นตอนการไหลหลากของข่าวสาร เกษตรทฤษฎีใหม่ว่าประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ

ขั้นที่ 1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีกระแสพระราชดำรัส แนวคิดเกษตร ทฤษฎีใหม่ส่งต่อมา

ขั้นที่ 2 ผู้ผู้รับสนองพระราชดำรัส (กปร.) หรือผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 คือ ข้าราชการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำมาปรับเป็นนโยบายระดับประเทศ รับไปดำเนินการต่อ

ขั้นที่ 4 มอบหมายให้ถึงเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไปปฏิบัติในพื้นที่การเกษตร จนมาถึงเกษตรกรในกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

ดังนั้น สื่อที่เหมาะสมกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตรทฤษฎีใหม่มากที่สุด คือ “สื่อผสม” โดยมีการผสมผสานสื่อเข้าด้วยกันอย่างหลากหลาย แต่เน้นหรือให้ความสำคัญกับสื่อบุคคลเป็นหลัก และสื่อสนับสนุนหรือสื่อรอง คือ คู่มือการอบรม สาริต สื่อภาพชุด สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิดีโอ หรือวีซีดี เทป วิชญาในหอกระจายข่าว และแบบจำลองภาพ ซึ่งการที่จะเลือกใช้สื่อต่าง ๆ ผสมกันอย่างไรนั้น ขึ้นกับ สถานการณ์ในการนำไปใช้และเนื้อหาที่ต้องการส่งสื่อสารเป็นสำคัญ

2.2 แนวคิดกับพฤติกรรมกรรมการแสวงหาข่าวสาร (Information Seeking Theory)

ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการแสวงหาข่าวสารมีเนื้อหาสำคัญว่า ในสังคมปัจจุบันมีข่าวสาร ผลิตขึ้นมาและเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชนในรูปแบบต่าง ๆ มากมายจนกลายเป็นเรื่องยุ่งยากต่อ ผู้รับสาร การที่จะค้นหาข่าวสารให้ตรงกับความต้องการของตน ซึ่งเรื่องนี้ทำให้นักวิชาการสื่อสาร เกิดความสนใจที่จะศึกษาว่ามนุษย์เราจะแสวงหาข่าวสารตามที่ต้องการได้อย่างไร (สวณิต ยมาภัย และรวีวรรณ ประกอบผล, 2538 อ่างใน เกศรา ชั่งชวลิต, 2544)

คำนิยาม และแนวคิดทฤษฎีการแสวงหาข่าวสารของนักวิชาการหลายท่าน ดังต่อไปนี้

Krikelas (1983) ได้ให้ความหมายของการแสวงหาข่าวสารว่า หมายถึง “การที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งกระทำในสิ่งหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่จะสนองตอบความต้องการของตน

อันเนื่องมาจากการที่บุคคลนั้นต้องการรู้ ศึกษา และวิเคราะห์ในประเด็นหนึ่ง และพบว่า ความรู้ที่ตน มีอยู่ไม่เพียงพอจึงทำการศึกษา เพื่อเพิ่มเติมความรู้ดังกล่าวด้วยการแสวงหา”

ส่วน Atkin (1973) ซึ่งให้เห็นว่าการแสวงหาข่าวสาร หรือความต้องการสื่อมวลชนของปัจจุบัน นั้น คือ “ความต้องการได้รับข่าวสาร (Information) และความบันเทิง (Edutainment)”

ในขณะที่ Schramm (1973) ได้กล่าวถึงหลักทั่วไปของการเลือกความสำคัญของข่าวสารว่า ขึ้นอยู่กับหลักการใช้ความพยายามน้อยที่สุด แต่สามารถบรรลุ เป้าหมายได้ จะเห็นได้ว่ามนุษย์เรามี แนวโน้มที่จะเปิดรับข่าวสารที่ใช้ความพยายามน้อย เช่น ข่าวสารที่อยู่ใกล้ตัว ข่าวสารที่มีประโยชน์ ต่อตนเองจะแสวงหาได้ง่าย ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น สูตรดังนี้

$$\text{การเลือกข่าวสาร} = \frac{\text{สิ่งที่ตอบแทนสิ่งที่คาดหวัง}}{\text{ความพยายามที่ต้องการใช้}}$$

แนวคิดของ Schramm (1973) ได้สรุปเป็นหลักการไว้ว่า บุคคลจะเลือกรับสารใดจาก สื่อมวลชนนั้น จะขึ้นอยู่กับหลักการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การคาดคะเนเปรียบเทียบระหว่างผลรางวัลตอบแทน (Reward Value) กับการลงทุน ลงแรง (Expenditure) และพันธะผูกพัน (Liabilities) ที่จะตามมา ถ้าผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ ที่ได้รับสูงกว่าการลงทุนแรงหรือการต้องใช้ความพยายามที่จะรับรู้หรือทำความเข้าใจแล้ว บุคคล ย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น ในกรณีที่เห็นว่าการรับข่าวสารนั้นจะก่อให้เกิดพันธะผูกพัน เช่น ความไม่ พอใจ ไม่สบายใจ หรือความไม่แน่ใจมากขึ้น ก็อาจใช้วิธีหลีกเลี่ยงข่าวสาร (Information Avoidance) ในบางครั้งถ้าหากว่าความพยายามที่หลีกเลี่ยงหรือไม่รับข่าวสารต้องลงทุนลงแรง มากกว่าการรับ ข่าวสารนั้นบุคคลอาจจะต้องยอมรับข่าวสารทั้ง ๆ ที่ไม่เต็มใจ (Information Yielding)

2) ความต้องการข่าวสารนั้นเกิดจากความไม่รู้หรือไม่แน่ใจของปัจเจกบุคคล ดังนี้

- การมองไม่เห็นความสอดคล้องต้องกันระหว่างระดับความรู้ของปัจเจกบุคคล ขณะนั้น และระดับความต้องการที่อยากรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Extrinsic Uncertainty) ยิ่งเป็นเรื่องที่สำคัญก็ยิ่งอยากมีความรู้และมีความแน่ใจสูง

- การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างความรู้ที่มีอยู่ของปัจเจกบุคคล ขณะนั้น กับความรู้เป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งกำหนดโดยระดับความสนใจส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคล นั้นต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Intrinsic Uncertainty)

3) ความต้องการความบันเทิงของบุคคลนั้นเกิดจากการกระตุ้นอารมณ์ความ รื่นเริงบันเทิงใจ ที่เกิดจากการมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องการระหว่างสภาวะเป็นอยู่ของปัจเจก บุคคลขณะนั้นกับ ระดับความสนุกสนานที่คาดหวังไว้ ข่าวสารจะลดความไม่รู้หรือความไม่แน่ใจที่ เกี่ยวกับความสนใจ

ภายในส่วนบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Intrinsic Uncertainty) และความที่เกี่ยวข้อง กับความบันเทิง สนุกสนานส่วนตัว (Intrinsic Desire) นั่นถือว่าเป็นข่าวสารที่ให้ความพึงพอใจทันที ในเชิงโภชนาการ (Immediate Consummately Gratifications)

ข่าวสารที่ลดความไม่รู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Extrinsic Uncertainty) เรียกว่า ข่าวสารที่ใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิด และแก้ปัญหา ต่าง ๆ (Instrumental Utilities) ในชีวิตประจำวัน ข่าวสารบางอย่างอาจจะให้ประโยชน์ทั้งการ นำไปใช้ และให้ความบันเทิงในขณะเดียวกัน

Donohew & Tipton (1976 อ้างใน พรทิพย์ พัฒนานุสรณ์, 2543) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้ ผู้รับสารเกิดการแสวงหาข่าวสาร มีดังต่อไปนี้

- 1) ยังมีระดับความเกี่ยวข้องสูง ยังมีความต้องการข้อมูลสูงด้วย (High Consumer Involvement)
- 2) ยิ่งรับรู้ว่ามีความเสี่ยงสูงยิ่งทำให้แสวงหาข้อมูลมากขึ้น (High Perceived Risk) สอดคล้องกับที่ Locander & Hermann (n.d. อ้างใน พรทิพย์ พัฒนานุสรณ์, 2543) พบว่า เวลาที่มีความเสี่ยงสูง ผู้บริโภคจะ แสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่เป็นกลาง และจากแหล่งบุคคล เช่น เพื่อน เพื่อนบ้าน
- 3) ยิ่งมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นน้อย ยิ่งหาข้อมูลมาก ประสบการณ์ที่ได้รับเป็นด้านลบ อาจทำให้มีการแสวงหาข่าวสารมากขึ้นได้ (Little Product Knowledge and Experience)
- 4) ถ้าผู้บริโภคมีเวลามากก็จะมี การแสวงหาข่าวสารมากขึ้นด้วย แต่มักจะเกิดขึ้นกับสินค้าที่ ผู้บริโภคมีความถี่เกี่ยวข้องสูงมากกว่าต่ำ (Less Time Pressure)
- 5) ยิ่งแต่ละยี่ห้อมีความแตกต่างกันสูง ยิ่งแสวงหาข่าวสารมากขึ้น (More Product Differences)
- 6) ยิ่งเทคโนโลยีซับซ้อน ยิ่งต้องหาข้อมูลมากขึ้น (High Technology)
- 7) ปัจจัยเรื่องต้นทุนที่ใช้ในการแสวงหา เรื่องการเสียค่าใช้จ่ายในการแสวงหาข่าวสารก็ส่งผล เช่นกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การแสวงหาข่าวสารนั้น นอกจากจะเป็นไปเพื่อการสนับสนุนทัศนคติ หรือความคิด และความเข้าใจที่มีอยู่เดิมแล้ว ก็ยังเป็นการแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการและการใช้ประโยชน์ทางอื่น ๆ อีก เช่น เพื่อให้มีความรู้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งเพื่อตอบสนองความสนใจส่วนบุคคล และเพื่อความบันเทิง โดยมีปัจจัยสำคัญคือการใช้ความ พยายามในการแสวงหาน้อยแต่ได้รับผลตอบแทนมาก หรือมีความได้เชิงเปรียบเทียบสูงนั่นเอง

Donohew & Tipton (1976 อ้างใน พรทิพย์ พัฒนานุสรณ์, 2543) ยังศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของพฤติกรรม การแสวงหาข้อมูลข่าวสารและแบ่งเป็นลักษณะพฤติกรรม การแสวงหาข้อมูล ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) การรอรับข้อมูลข่าวสาร (Passive Strategy) เป็นการกระทำเชิงรับโดยสังเกตสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ไม่ได้ใช้ความพยายามอื่นใดในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร
- 2) การเฝือหาข้อมูลข่าวสาร (Active Strategy) คือ การกระทำเชิงรุกต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูล ข่าวสารโดยการถามจากบุคคลอื่นหรือเสาะแสวงหาจากแหล่งต่าง ๆ
- 3) การมีปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสาร (Interactive Strategy) คือ การได้ข้อมูล ข่าวสาร โดยการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับบุคคลนั้นซึ่งการเปิดเผยตนเองจะเป็นส่วนช่วยที่สำคัญจะ เห็นได้ว่าแนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรม การแสวงหาข้อมูลข่าวสารนั้นมีความจำเป็นต่องานวิจัยนี้ เพราะเป็นฐานคิดที่สำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรม การแสวงหาข้อมูลด้าน พุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้รับสาร

ข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ มนุษย์ใช้ข่าวสารเป็นเครื่องมือในการสนทนาในชีวิตประจำวัน และเป็นข้อมูลข่าวสารในการวางแผนประกอบการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันเป็น สังคมข่าวสาร (The Information Society) และเรากำลังอยู่ในยุคข่าวสาร (The Information Age) (ปรมะ สตะเวทิน, 2539)

ดังนั้นการเปิดรับข่าวสารถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสาร กระบวนการถ่ายทอดสาร จากบุคคลหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้ส่งสารไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้รับสารโดยผ่านสื่อ (ปรมะ สตะเวทิน, 2539) ทั้งนี้สื่อที่นั้นอาจจะเป็นสื่อมวลชนหรือสื่อบุคคลก็ได้ โดย Atkin (1973) ได้กล่าวว่า บุคคลที่เปิด รับข่าวสารมากยิ่งมีหูตากว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและเป็นคนที่ทันสมัยทัน เหตุการณ์กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย เหตุหรือแรงจูงใจใน “การเปิดรับสื่อมวลชน” ของบุคคล ได้มีนักการสื่อสารหลายท่าน กล่าวถึงไว้ต่าง ๆ กันเช่น

McCombs & Becker (1979) ได้ให้ความหมายว่า บุคคลเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อตอบสนองความต้องการ 6 ประการ คือ

- 1) เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวและสังเกตการณ์รอบตัว เพื่อให้ทันเหตุการณ์ ทันสมัย และเรียนรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ควรรู้
- 2) เพื่อให้ข่าวสารที่ได้มานั้นเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจในแต่ละวัน
- 3) เพื่อพูดคุยสนทนา หมายถึง สามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่นได้

- 4) เพื่อการมีส่วนร่วม หมายถึง สร้างความรู้สึกว่าได้อยู่ในเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น
- 5) เพื่อใช้ข่าวสารที่ได้จากสื่อมวลชนเสริมความคิดเห็นที่มีอยู่เดิม หรือช่วยสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำลงไปแล้ว

- 6) เพื่อพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อความบันเทิง

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับข่าวสารที่นำมาใช้ คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการในการเลือกรับสาร (Selective Process) ในการสื่อสารนั้นการเลือกของคนเรามี 4 ลักษณะ ซึ่งแต่ละลักษณะจะมีความเกี่ยวข้องกันดังนี้ (Defleur, 1966 อ้างใน ศรีหญิง ศรีคชา, 2544)

1) การเลือกรับและการเลือกใช้ (Selective Exposure) ในชีวิตประจำวันของคนเรามีโอกาสที่จะรับสารจากแหล่งหรือผู้ส่งสาร (Source) ต่าง ๆ จำนวนมากมาย แต่เรามีเวลาและความสามารถที่จำกัดในการรับสารจากแหล่งต่าง ๆ หรือเรามีความพึงพอใจหรือไม่พอใจต่อแหล่ง หรือผู้ส่งสารแตกต่างกันไป ดังนั้นเราจึงมักจะเลือกรับหรือเลือกใช้สารจากแหล่งที่เสนอความคิดและทัศนคติที่สอดคล้องกับความคิดและทัศนคติของเรา

2) การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) มนุษย์นั้นจะเลือกให้ความสนใจต่อสารเท่าที่สมองของคนเราที่จะรับสารนั้นได้ ดังนั้นในการอ่านหนังสือพิมพ์ หรือในสถานการณ์ที่มีการสื่อสารมากกว่า 1 อย่าง เช่น ขณะดูทีวี ก็มีเสียงภรรยาพูดด้วย เป็นต้น เราจึงต้องเลือกรับสารใดสารหนึ่งและโดยปกติเรามักจะเลือกรับสารที่น่าสนใจ หนังสือพิมพ์รายวันจะมีประมาณ 20-25 หน้า เรามักจะเลือกอ่านบางหน้า บางข่าว บางคอลัมน์ เราอาจจะอ่านเพียง 1 หน้า เพียงบางข่าว อ่านหน้าสังคม อ่านหน้าบันเทิง และหน้ากีฬาเพียงบางข่าว จะเห็นได้ว่านอกจากเราจะเลือกสาร โดยอาศัยความสนใจที่เรามีต่อสารแล้ว เรายังเลือกสารที่สอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อดั้งเดิมของเรา และหลีกเลี่ยงที่จะรับสารที่ขัดแย้งกับทัศนคติ และความเชื่อของเราด้วย

3) การรับข้อมูลและตีความ (Selective Perception and Selective Interpretation) เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ผู้รับสารอาจเลือกการรับรู้และตีความสารที่ได้รับไปด้วย ตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผู้รับสารจะมีการตีความข่าวสารที่ได้รับมาตามความเข้าใจของตนเองหรือทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการและแรงจูงใจของคนในขณะนั้น

4) การเลือกจดจำ (Selective Retention) หลังจากทีบุคคลให้ความสนใจ เลือกรับรู้ และตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติที่สอดคล้องกับตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ต้องการจำเข้าไป เป็นประสบการณ์ในขณะเดียวกันก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับความสนใจของตนเอง

2.4 แนวคิดความสามารถในการสื่อสารของบุคคลภายใต้วัฒนธรรมท้องถิ่น

เมื่อกล่าวถึงนิยามด้านความสามารถในการสื่อสารนั้น นักวิชาการหลายท่านได้มีการกล่าวไว้แตกต่างกันออกไป ซึ่งนิยามของความสามารถในการสื่อสารจะสะท้อนถึงแนวคิดและการรับรู้ การตีความเกี่ยวกับความสามารถทางการสื่อสารที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบที่ใช้เป็นกรอบในการนิยามจะแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง (Gudykunst & Kim, 1992) ดังนี้

1) ความสามารถทางการสื่อสารจะเป็นองค์ประกอบหรือคุณลักษณะที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคลของผู้สื่อสาร

2) ความสามารถทางการสื่อสารจะเป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นอย่างมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้สื่อสารภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมของผู้สื่อสาร

การสื่อสารของบุคคล คือ กระบวนการภายในจิตใจที่แต่ละบุคคลจะต้องจัดการให้ตัวเอง มีพฤติกรรมที่ใช้ในการปฏิบัติในสังคม พัฒนาวิธีการมอง การฟัง หรือแสดงความเข้าใจและตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน คือ เมื่อผู้แปลกหน้าได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างกันในวัฒนธรรมใหม่ก็จะนำมาสร้างรูปแบบของการตอบสนองเพื่อจะให้เกิดความเข้าใจ (ธานีษฐ์ กองแก้ว, 2544)

ปัจจัยที่จะต้องพิจารณาในแง่ของการสื่อสารของบุคคลนั้นมีประเด็นที่จะต้องศึกษาดังนี้

- โครงสร้างทางความคิด (Cognitive Structure) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กระบวนการรับรู้ (Perceptual Process) คือ การจัดเรียงประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้แปลกหน้าให้อยู่ในรูปแบบที่ผู้แปลกหน้านั้นสามารถที่จะจัดการกับสิ่งเร้าในสังคม วัฒนธรรมใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้ถึงรูปแบบ และกฎเกณฑ์ของระบบการสื่อสาร ซึ่งความรู้นี้มีผลอย่างมากในการที่จะทำให้ผู้แปลกหน้าเข้าถึงช่องทางการสื่อสารในสังคม

- ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self-Image)

- แรงจูงใจในการปรับตัว (Acculturation Motivation) คือ แรงจูงใจที่จะทำให้ผู้แปลกหน้าเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เข้าร่วมกิจกรรมในสังคม และสิ่งแวดล้อมใหม่

ในบริบทของการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมนั้น สามารถแบ่งรายละเอียดได้ 3 ประเภท ได้แก่ ความสามารถทางความคิด (Cognitive Competence) ความสามารถทางการแสดงความรู้สึก (Affective Competence) และ ความสามารถในการปฏิบัติ (Operational Competence) (Kim, 1994)

1) ความสามารถทางความคิด (Cognitive Competence) คือ ความสามารถในการเข้าใจของแต่ละบุคคลในสิ่งต่าง ๆ อาทิ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ตนอยู่นั้น ๆ ภาษา ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ บรรทัดฐาน และกฎเกณฑ์ในการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งความ

สามารถทางความคิดนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการแสดงออกและความเข้าใจในการสื่อสารระหว่างกันภายใต้วัฒนธรรมของท้องถิ่น ความสามารถทางด้านความคิดนี้จะเกี่ยวข้องกับระดับความซับซ้อนภายใน ความคิดของแต่ละบุคคล (Cognitive Complexity)

2) ความสามารถทางการแสดงความรู้สึก (Affective Competence) ความสามารถทางการแสดงความรู้สึกภายใต้วัฒนธรรมของท้องถิ่น (Host affective Competence) คือ ความสามารถในการรับรู้และแสดงอารมณ์ที่เหมาะสมในวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงความตั้งใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่และเปลี่ยนแปลงตนเอง จากวัฒนธรรมเก่าที่ตนเองยึดถืออยู่รวมไปถึงความสามารถในการเข้าใจ ซึมซาบ มีส่วนร่วมในสุนทรียลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีอารมณ์สะท้อนออกมาได้เมื่อรู้สึก สนุกสนาน เสียใจ โกรธ ในลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่น

3) ความสามารถในการปฏิบัติตน (Operational Competence) ความสามารถในการปฏิบัติตนภายใต้วัฒนธรรมท้องถิ่น (Host Operational Competence) คือ ความสามารถที่จะเลือกแสดงพฤติกรรมทั้งวัจนะและอวัจนะภาษาได้อย่างเหมาะสมเพื่อที่จะรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทักษะในการพูด ฟัง ปฏิบัติ ตามกฎของการปฏิสัมพันธ์ ทักษะในการจัดการปฏิสัมพันธ์ในแบบของเจ้าบ้าน ซึ่งเป็นผลพวงมาจากความสามารถทางความคิดและความสามารถในการแสดงความรู้สึกนั่นเอง

2.5 โลกาภิวัตน์กับการเปลี่ยนทางสังคม และวัฒนธรรม

โลกาภิวัตน์ คือ กระบวนการโลกไร้พรมแดน หมายถึง การทำให้ระบบทุนนิยมโลก ได้แก่ ระบบเงินตรา เงินทุน การผลิต การขายสินค้า และการบริการ ตลอดจนการไหลของระบบค่านิยม ความเชื่อ ที่แม้ว่าจะต่างวัฒนธรรม ต่างภาษาก็สามารถส่งผ่านข้ามพรมแดนไปยังประเทศต่าง ๆ ได้โดยเสรี โดยทั้งโลกถือเป็นระบบเดียวกัน

สำหรับความหมายโดยสรุปของ “โลกาภิวัตน์” ในทัศนะของนักวิชาการต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) Robertson (1992) กล่าวว่า โลกาภิวัตน์ หมายถึง การเพิ่มขึ้นของการรับรู้ของโลกถึงการมองโลกอย่างเป็นองค์รวมในเชิงพื้นที่ ทุก ๆ ที่บนโลกสามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่เริ่มขึ้นในยุโรปในศตวรรษที่ 15 และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระหว่างศตวรรษที่ 20

2) Giddens (1990) กล่าวว่า โลกาภิวัตน์ หมายถึง การเชื่อมต่อความทันสมัย การผลักดันตรรกะทางความทันสมัยอย่างรุนแรงด้วยแรงขับเคลื่อนของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งจะเชื่อมโยงมิติของเวลา และสถานที่เข้าด้วยกัน

3) อารัญ บุญชัย และศศิธร พลัฒมเดช (2549) กล่าวถึง กระแสโลกาภิวัตน์ว่ามีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของทุกประเทศทั่วโลก ซึ่งต้องเผชิญกับ

ภาวะการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงที่มีความเป็นพลวัตมากขึ้น และเป็นแรงผลักดันให้ทุกประเทศปรับตัวเพื่อให้ก้าวทัน

หากจะพิจารณาถึงโลกาภิวัตน์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร หรือมีที่มาที่ไปอย่างไรนั้น อาจเชื่อมโยงอธิบายไปถึงลักษณะที่สำคัญของโลกาภิวัตน์ ซึ่งมันคือความหลากหลายที่มักมีความเกี่ยวเนื่องกันกับการดำเนินการซึ่งแต่เดิมอาจจะอยู่ในลักษณะเป็น “ศูนย์กลาง” อยู่ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เฉพาะพื้นที่ไม่กี่พื้นที่บนโลก แต่ภายหลังไม่ว่าจะด้วยการพัฒนาหรือ อิทธิพลจากสิ่งใดก็ตาม สามารถมีการกระจายไปยังพื้นที่ใหม่ หลากหลาย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สังคมมนุษย์ในยุคของโลกาภิวัตน์คนสามารถข้ามพรมแดน ข้ามกาลเวลา เชื่อมโยงระหว่างกันได้มากขึ้น โลกที่เคยกว้างใหญ่ อาจถูกมองว่าแคบลงพรมแดนทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถขวางกั้น หรือเป็นอุปสรรคในการรับรู้การติดต่อระหว่างคนได้อีกต่อไป

ในการศึกษากรอบแนวคิดของการศึกษาโลกาภิวัตน์ อาจสามารถแบ่งออกเป็น 2 กรอบแนวคิดหลัก (ฐิรุฒิ เสนาคำ, 2550) สำหรับกรอบแรกคือการมองโลกาภิวัตน์ว่า เป็นการหายไปของภูมิศาสตร์ คนเป็นส่วนหนึ่งของโลก เพราะเมื่อเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นจากมุมโลกหนึ่ง เช่น การก่อการร้ายที่เกิดขึ้นทางตะวันออกกลาง ผู้คนในภูมิภาคเอเชียก็สามารถรับรู้ได้ถึงเหตุการณ์นั้นอย่างเฉียบพลันทันต่อสถานการณ์ ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารถูกพัฒนาให้มีความทันสมัยขึ้น กรอบที่สองเป็นการมองโลกาภิวัตน์ว่า เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ขยายวงกว้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน ตลอดจนสังคมไม่ได้ถูกจำกัดโดยขอบเขตพื้นที่อีกต่อไป แต่สามารถขยายความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนได้

สำหรับในส่วนของผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อคน สังคม และชุมชน อาจกล่าวได้ว่ามีทั้งในด้านบวกและด้านลบ หากพิจารณาเฉพาะมิติผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมสามารถจำแนก อธิบายได้ดังนี้

1) การครอบงำทางวัฒนธรรม เนื่องจากระบบสื่อสารไร้พรมแดนทำให้เกิดการครอบงำโลกทางวัฒนธรรม อิทธิพลของวัฒนธรรม และอำนาจของเศรษฐกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วได้ไหลบ่าเข้าสู่ประเทศอื่นอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดกระแสวัฒนธรรมโลก (Neo-Westernization) ครอบงำทางด้านความคิด การมองโลก การแต่งกาย การบริโภคสิ่งเหล่านี้เข้าครอบงำเหนือวัฒนธรรมของประชาคมทั่วโลก ทำให้เกิดระบบผูกขาดวัฒนธรรมไร้พรมแดน

“แม็คโดนัลด์นาวิตร” (Mcdonaldization) เป็นอีกกระแสหรือรูปแบบการทำงานหนึ่งจากการครอบงำทางวัฒนธรรมโดยตะวันตก เป็นการผลิตที่ซ้ำซาก และไร้ชีวิตชีวา เพื่อให้เกิดการบริการที่รวดเร็วแบบ “มีเหตุมีผล” ซึ่งกำลังทำลายความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระยะยาว “แม็คโดนัลด์นาวิตร” จะนำไปสู่การใช้มาตรฐานเดียวซึ่งบั่นทอนความสร้างสรรค์ของมนุษย์และลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ในความสัมพันธ์ทางสังคม (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2553)

แต่อย่างไรก็ตามแนวโน้มการกลืนกินทางวัฒนธรรม หรือ “แม็คโดนัลด์ทานูว้ตร” ที่เกิดขึ้นจริง โดยโลกาภิวัตน์ ซึ่งถือเป็นผลกระทบด้านลบตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ในทางกลับกันไม่ได้หมายความว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในโลกจะสูญหายไป แต่มีอยู่บ่อยครั้งที่การไหลเวียนของ วัฒนธรรมในระดับโลกกระตุ้นให้เกิดลักษณะเฉพาะ (Niche) ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้แทน ที่วัฒนธรรมอันหลากหลายจะถูกทำลาย และทำให้เหมือนกันหมดด้วยพลังบริโภคนิยมจากตะวันตก ความแตกต่างเฉพาะในท้องถิ่นยังคงให้ความสำคัญในการผลิตสร้างวัฒนธรรมที่ไม่ซ้ำใครด้วย (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2553)

2) การเกิดหมู่บ้านโลก (Global Village) จากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร และโทรคมนาคม ทำให้สังคมโลกไร้พรมแดน โลกทั้งโลกเป็นเสมือนหมู่บ้านเดียวกัน สมาชิกของ หมู่บ้านคนใดทำอะไร ก็สามารถรับรู้ได้ทั่วกันทั่วโลก เมื่อมาอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน สิ่งใดที่กระทบ ประเทศหนึ่งก็ย่อมกระทบไปถึงประเทศอื่น ๆ ไปด้วย อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน ส่วนใดส่วนหนึ่งของโลก สามารถรับรู้ได้อย่างฉับพลัน

จากผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่ามีปรากฏการณ์ “Pop Culture” เกิดขึ้น ซึ่งปรากฏการณ์นี้ คือ รูปแบบวัฒนธรรมที่มีการประพจน์ ปฏิบัติในวงกว้าง เช่น วัฒนธรรมเกาหลีที่ถูกเผยแพร่ผ่านสื่อในวงกว้าง รวมไปถึงการเผยแพร่มาในประเทศไทยด้วย ก่อให้เกิดการแต่งตัว เลียนแบบเกาหลี นิยมการท่องเที่ยวเกาหลี การตัดผมทรงเกาหลี เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า การเผยแพร่ การลุกลามเข้ามานี้กำลังสร้างวิถี แบบแผนให้เป็นรูปแบบเดียวกัน ซึ่งก็คือ วิถีชีวิต วัฒนธรรมแบบ เกาหลีนั่นเอง

3) การเกิดความรู้สึกท้องถิ่นนิยม อาจกล่าวได้ว่ามีรากฐานมาจากอุดมการณ์ชาตินิยม เนื่องจากสังคมยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคแห่งข่าวสาร ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนของตนได้อย่างรวดเร็วจากสื่อมวลชน ก่อให้เกิดจิตสำนึกของ ประชาชนในท้องถิ่นให้รู้จักเห็นคุณค่า อนุรักษ์ รักษา และหวงแหนทรัพยากรท้องถิ่นของตน ดังที่ ปรากฏในสื่อปัจจุบันที่ประชาชนออกมาเรียกร้องสิทธิ ความเสมอภาคต่าง ๆ มากมาย

4) ผลกระทบต่อบทบาทสตรีและเพศสภาพ โดยหลักการแล้วเมื่อสังคมมีความเจริญก้าวหน้า ทางเศรษฐกิจขึ้น บทบาทของสตรีน่าจะมีมากขึ้น ดังจะเห็นภาพปรากฏในประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา กระแสโลกาภิวัตน์ไม่ได้ทำให้บทบาทสตรีมีมากขึ้นตามที่ควรจะเป็น ดังที่เห็นในข่าวปัจจุบันที่มีกรณีการกดขี่ ข่มเหง เกิดธุรกิจทางเพศ เพศหญิงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ทางการตลาด เช่น การเป็นนางแบบ ผู้นำทางการโฆษณา นำเสนอสินค้า ทั้งนี้เนื่องมาจากความเป็น จริงที่ว่าความต้องการความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ใช่ ความก้าวหน้าทางสังคม หรืออาจจะกล่าวได้ว่า “เศรษฐกิจก้าวหน้า สังคมถอยหลัง”

5) การเปลี่ยนแปลงลักษณะประชากร แนวโน้มประชากรโลกจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงโครงสร้างและพฤติกรรม ประชาชนผู้สูงอายุจะมีมากขึ้น ประชาชนวัยแรงงานลดจำนวนลง โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากอัตราการเกิดของประเทศที่พัฒนาแล้วต่ำลง ประกอบกับวิวัฒนาการทางการแพทย์ในปัจุบันทันสมัยมากขึ้น ส่งผลให้ผู้คนมีสุขภาพที่ดีและอายุยืนมากขึ้น เหตุดังกล่าวจะส่งผลสืบเนื่องทำให้รัฐมีค่าใช้จ่ายในการดูแลประชาชนสูงวัยมากขึ้น Borghesi & Vercelli (2003) อธิบายว่า การเติบโตของประชากรที่ไม่สมดุลในโลกควรจะได้รับ การควบคุมดูแลไม่ควรปล่อยละเลย โดยไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง เพราะการเปลี่ยนแปลงโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจหลายด้านรวมไปถึงการทำให้เกิดการทำลายล้างสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนา

6) เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงาน การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนา ด้อยพัฒนา ไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชุมชนชนบทเข้าสู่เมือง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะก่อให้เกิดความยุ่งเหยิงของโครงสร้างการทำงานในสังคม เช่น การจ้างงานที่ขาดเสถียรภาพ ความชำนาญงานเฉพาะด้านถูกทดแทนด้วยแรงงานที่ต่ำกว่าระดับจริง ด้วยความต้องการใช้แรงงานค่าแรงต่ำ ก่อเกิดปัญหาเมืองใหญ่ (Mega City) ที่มีปริมาณคนเข้าไปอยู่อาศัยจำนวนมาก ทำให้ต้องมีการวางแผนพัฒนาเมืองไม่ให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา

7) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมายถึง โอกาสทางสังคมที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็ นโอกาสทางการศึกษา โอกาสในการเข้าถึงการรักษาพยาบาล การใช้ชีวิต การใช้อิทธิพลความเชื่อต่าง ๆ และการประเมินค่า เช่น การดูถูกเหยียดหยามกัน ซึ่งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม นั้นมักจะมี ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเสมอ จะเห็นได้จากการที่คนไทยใช้เงินเป็นตัวแบ่งฐานะทางสังคม เป็นต้น

8) การเกิดสังคมความรู้ยุคข่าวสารข้อมูล การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถถ่ายทอดข่าวสารความรู้ ข้อมูล โดยผ่านอีเมล อินเทอร์เน็ต และเว็ลต์ไวด์เว็บ ข่าวสารความรู้ข้อมูล จึงเข้าถึงประชาชนได้ง่ายและเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การกระจายความรู้ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสรับรู้ และเรียนรู้มากขึ้น สังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Based Society)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีโลกาภิวัตน์การเปลี่ยนทางสังคม และวัฒนธรรม ธนิกานุจน์ จินาพันธ์ (2552) ศึกษาแนวคิดสำคัญของโลกาภิวัตน์วัฒนธรรม และบทบาทของสื่อกับกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีผลกระทบต่อท้องถิ่นนิยมในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยที่แต่งขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2540-2550 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แนวคิดสำคัญของโลกาภิวัตน์วัฒนธรรมในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย มีพัฒนาการที่แสดงให้เห็นถึงมุมมองนักเขียน ต่อปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์

วัฒนธรรมเป็น 2 ลักษณะ ในช่วงแรก (พ.ศ. 2540-2548) โลกาภิวัตน์วัฒนธรรม คือ การครอบงำของวัฒนธรรมตะวันตก โลกาภิวัตน์เป็นปีศาจร้ายที่เข้ามาคุกคาม และทำให้อัตลักษณ์ท้องถิ่นล่มสลาย ภาพท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมจึงเป็นการแสดงการต่อต้านและปฏิเสธกระแส

โลกาภิวัตน์ ช่วงที่สอง (พ.ศ. 2549-2550) โลกาภิวัตน์วัฒนธรรมคือความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการเคลื่อนไหวของอำนาจในช่วงที่สองนี้ ภาพปรากฏของท้องถิ่นเริ่มแสดงให้เห็นถึงการตอบโต้ และการประนีประนอมเพื่ออยู่ร่วมกับโลกาภิวัตน์ ทั้งด้วยการเล่นล้อและการท้าทายเพื่อทอนอำนาจของวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์ลง ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างอำนาจทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนแข็งแกร่งขึ้นมาด้วย ภาพท้องถิ่นในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามามีผลต่อท้องถิ่น ในด้านที่สื่อเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบสร้างโลกจินตนาการ ของผู้คนขึ้นจากการรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ และมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนท้องถิ่นไปสู่วิถีของทุนนิยมและบริโภคนิยม ในบริบทของโลกาภิวัตน์วัฒนธรรมท้องถิ่นนิยมเป็นแนวคิดที่นักเขียนนำมาใช้เพื่อต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์พร้อม ๆ กับการตั้งคำถามกับแนวคิดดังกล่าว เพราะในโลกที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเคลื่อนไหวอยู่ในสังคม การดำรงอยู่ด้วยวิถีคิดแบบท้องถิ่นนิยมในทางเดียวโดยปฏิเสธโลกาภิวัตน์ อาจนำมาสู่การสิ้นสุดของท้องถิ่นเองในที่สุด

2.6 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะพฤติกรรมสังคม (Social Behavior) หรือการกระทำทางสังคม (Social Action) อันสืบเนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน (Social Relation) ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนในระเบียบแบบแผนธรรมเนียมประเพณีหรือแนวกำหนดพฤติกรรม (สนธิสมัครการ, 2545) อาจสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง ส่วนที่เป็นวัฒนธรรมของสังคม ได้แก่ ความรู้ ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ และบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งรวมขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม รวมทั้งวัตถุที่ควบคู่กับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาด้วย

บ่อยครั้งที่แบบแผนปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมได้หลุดพ้นจากพื้นที่ตายตัว เช่น ขอบเขตเมืองประเทศ และหลังจากการประทะสังสรรค์กับกระแสโลกในขณะใดขณะหนึ่งนั้น วัฒนธรรมเหล่านี้ก็จะเกิดความหมายทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ ขึ้นมา (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2553) ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า สังคมวัฒนธรรมนั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง หากแต่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นแนวโน้มโดยทั่วไปของสังคมวัฒนธรรมจึงอยู่ในความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เห็นชัด เช่น ความคิด ค่านิยมทางตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทย ซึ่งบางครั้งเป็นเหตุให้ละเลยหรือหลงลืมวัฒนธรรมไทยบางอย่างไป เป็นต้น

อนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกันเสมอ เช่น เมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้น การจัดระบบการศึกษาย่อมเปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนผู้เรียนที่มากขึ้น การสร้างความเจริญให้ชนบท เช่น ถนน โรงงานอุตสาหกรรม ความทันสมัยต่าง ๆ เข้าไป อาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชนบทเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบคนในเมืองมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งในบางครั้งไม่ได้เปลี่ยนแปลงแบบทันทีทันใด แต่อาจค่อยเปลี่ยนแปลงไป

ส่วนในสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม นักสังคมวิทยาของสังคมเป็นระบบกระทำการ (System of Action) การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมหนึ่ง ๆ ก็ย่อมจะพิจารณาสาเหตุออกเป็น 2 ประการใหญ่ ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากภายในระบบของสังคมเอง หรือการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะมีสาเหตุมาจากภายนอกของสังคม (สุริยัน หวันแก้ว, 2547)

สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายในระบบสังคม (สนิท สมักรการ, 2544) คือ การเปลี่ยนที่เกิดจากระบบของมันเอง ไม่ได้เกิดจากสิ่งเร้า พลังจากภายนอกบีบบังคับ หรือทำให้เปลี่ยน และสิ่งที่ทำให้เปลี่ยนมี 2 ประการ ประการแรก คือ การประดิษฐ์คิดค้นในสังคม เป็นการใช้ความรู้ที่มีอยู่เดิมแล้วสร้าง หรือผสมผสานปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยในการประดิษฐ์คิดค้นทางสังคม (Social Invention) การคิดสร้างกฎหมายใหม่ ขนบธรรมเนียมประเพณีใหม่ ๆ ลัทธิศาสนาใหม่ ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ส่วนประการที่สองเป็นลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู การสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคมได้อย่างไม่ครบถ้วน ซึ่งแต่เดิมนั้นการอบรมสั่งสอนเด็ก ๆ เป็นหน้าที่ของครอบครัว โดยเฉพาะแต่ในสภาพปัจจุบันได้มีสถาบันการศึกษารับช่วงไปอบรมสั่งสอนต่ออีกทีหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันบีบบังคับให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ส่งผลให้เวลาในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานมีเวลาน้อยลง ภาชนะนี้จึงไปตกอยู่กับคนแก่ (ปู่ ย่า ตา ยาย) คนรับใช้ พี่เลี้ยงเด็ก เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์นี้มีผลต่อพฤติกรรมเด็กที่จะเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตอย่างแน่นอน

ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกของระบบสังคมนั้น (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดมาจากการติดต่อกันอันเป็นกระบวนการการให้และการรับ มีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างวัฒนธรรมแต่ละสังคมที่เข้ามาติดต่อกัน โดยจำแนกได้เป็น 2 ประการ กล่าวคือ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง ตัวอย่างเช่น สังคมไทยได้รับการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกาย สวมเสื้อนอก ผูกเนคไท หรือการที่คนไทยรับเอาการแพร่กระจายทางค่านิยม ความเชื่อ ด้านความขยันอดทน การเอาประโยชน์จากคนอื่นจากวัฒนธรรมจีน เป็นต้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนั้นเกิดได้ทั้งในด้านวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ และการที่วัฒนธรรมมาปะทะกันก็จะเกิดการเปรียบเทียบและวัฒนธรรมเด่นก็จะถูกแพร่กระจาย

ออกไป เมื่อคนส่วนใหญ่เห็นว่าดีก็อาจจะรับเอามาปฏิบัติ โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านวัตถุ นอกจากนั้นแล้วการสื่อสาร การคมนาคมในปัจจุบันมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งส่งผลให้การแพร่กระจายเป็นไปอย่างรวดเร็ว และนอกจากการแพร่กระจายแล้ว การยืมทางวัฒนธรรมก็มักเกิดขึ้นมากในปัจจุบัน เกิดลักษณะของการแลกเปลี่ยน ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะกับวิถีชีวิตของสังคมนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมตะวันตกเมื่อราว 2,000 ปี ยังด้อยเมื่อเทียบกับวัฒนธรรมจีน อินเดีย หรือ กรีก ตะวันตก ต้องยืมวัฒนธรรมกรีก อินเดีย แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปแล้ว เพราะวัฒนธรรมตะวันตกเด่นขึ้นมา เนื่องการเจริญเติบโตทางเทคโนโลยี ระบบวิชาการที่ก้าวหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ประโยชน์ทางวิชาการได้ดี อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมที่เด่นในสมัยหนึ่งอาจเป็นวัฒนธรรมด้อยในอีกสมัยหนึ่ง (วิเชียร รักการ, 2529)

เมื่อมีสาเหตุย่อมมีผลตามมา โดยผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม มีทั้งด้านบวกและลบด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ด้านบวกอาจจะก่อให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานต่าง ๆ ดีขึ้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้น แต่ในทางกลับกันอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบ เช่น ถ้าวัฒนธรรมทางด้านวัตถุก้าวนำวัฒนธรรมด้านจิตใจก็อาจจะทำให้เกิดการเดือดร้อนวุ่นวาย เพราะประชาชนหลงใหลกับวัตถุนิยม จนละเลยคุณธรรม จริยธรรม เกิดปัญหาสังคม อาทิ การคุกคามทางเพศ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้วผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ เช่น ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว อาจจะมีการอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ แต่นั่นมักถูกมองว่าเป็นผลเสียต่อการพัฒนา (มุมมองความทันสมัย) เพราะระบบครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวขยายไม่ส่งเสริมการก่อให้เกิดผู้นำ หรือผู้ประกอบการ และการอบรมทรัพย์สินของบุคคลแตกต่างจากครอบครัวเดี่ยวหรือการแยกครอบครัวเมื่อแต่งงานใหม่แล้ว (ไพรัช กฤษณมิมะ, 2516) ครอบครัวขยายในชนบทมักถูกมองด้วยมิติทางเศรษฐกิจแบบปัจเจกนิยมเพียงด้านเดียว และในมิติของเงิน (เงินออม-เงินรายได้) ว่าไม่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตและการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการลดน้อยลงของครอบครัวขยายมาสู่การเป็นครอบครัวเดี่ยวตามแบบตะวันตก ถือว่าเป็นความก้าวหน้านั่นเอง ส่วนระบบความสัมพันธ์ในชุมชน ความสัมพันธ์ในวิถีชีวิตแบบเมืองขยายตัวอย่างต่อเนื่องมาเป็นลำดับจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งส่งผลต่อการขาดลักษณะความเป็นชุมชนในความหมายของระบบความสัมพันธ์ หากมีความหมายเพียงการรวมอยู่กันทางกายภาพ มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ต่อกันน้อย ต่างคนต่างอยู่ ไม่ว่าจะตึกแถว คอนโด ฯลฯ บุคคลรู้จักกันเพียงผิวเผินขาดเงื่อนไขให้บุคคลเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันมีน้อยมาก จึงพบทั่วไปว่าบุคคลในสังคมเมืองมีปัญหาความเหงาโดดเดี่ยวโดยเฉพาะเด็กเยาวชน ซึ่งพ่อแม่ไม่มีเวลามากในการอยู่ด้วย หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ (อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2549)

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมนั้นเป็นเหรียญสองด้านเป็นธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงที่เราควรรับรู้และพยายามทำความเข้าใจ เพื่อประโยชน์ในการปรับตัวรับกับความเปลี่ยนแปลงเพื่อดำรงอยู่ต่อไป

นอกจากการการศึกษาสาเหตุ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมแล้ว รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมก็มีความสำคัญในการพิจารณาศึกษา ซึ่งพบว่าสามารถจำแนกได้ 3 แบบ (วิเชียร รักการ, 2529)

1) การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัติ หมายถึง ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันส่วนใหญ่ในสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมสำคัญของสังคมอย่างรุนแรงและรวดเร็ว ดังเช่นแนวคิดของ คาร์ล มาร์ก ซึ่งเน้นให้ความสำคัญ Relative Deprivation ว่านำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยสังคมทุนนิยม กรรมกรจะได้รับความสุขกับชีวิตในเมือง ตราบจนคนกลุ่มดังกล่าวได้เริ่มรู้สึกเปรียบเทียบกับชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม และเปรียบว่าตนเองเสมือนวัตถุถูกใช้ประโยชน์ กระนั้นเลยการแสวงหาทางที่ดีกว่า โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม ซึ่งแสดงว่า กรรมกรได้เกิด Relative Deprivation การปฏิวัติอาจจะต้องใช้ระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนานในการปรับปรุงโครงสร้างให้คงที่ เช่น ปรับปรุงกระบวนการผลิตทางสังคมต่อวัฒนธรรมใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมรวมถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมดั้งเดิมของสมาชิกด้วยระบบการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ

2) การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่ละเอียดน้อยในระยะเวลาอันยาวนาน การเปลี่ยนในลักษณะนี้นักสังคมวิทยา เอมีล เดอร์ไคม์ ได้อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบ Mechanical Solidarity อันเป็นสังคมแบบเรียบง่ายแบบชนบท มีค่านิยมจารีตประเพณีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจไปสู่สังคมแบบ Organic Solidarity

3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เป็นการเปลี่ยนที่คนเราไม่ค่อยรู้สึกนึกถึงเท่าไร ดูเสมือนมีอิทธิพลน้อย เพราะไม่ค่อยรู้สึกตัวว่าเปลี่ยน สังคมในยุคปฏิวัติการเกษตรหรืออุตสาหกรรม คนในยุคนี้ไม่ได้ตระหนักว่ายุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้น แต่คนในยุคหลังได้สังเกตว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมายในช่วงเวลานั้น จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสืบเนื่องตามมา มากมาย (วัชรา คลายนาท, 2530)

จากรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 รูปแบบ ดังกล่าวข้างต้น อาจเกิดมาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่างที่เป็นเงื่อนไข กล่าวคือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพทางภูมิอากาศ ภูมิประเทศ เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม ความแล้ง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ย่อมทำให้สมาชิกของสังคมนั้นไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ อาจจะทำให้เกิดการอพยพ เคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่ และในการเคลื่อนย้ายอพยพในแต่ละครั้งของกลุ่มคนย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมปัจจัยที่สอง อาจจะมาจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากร ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของขนาด การกระจายตัวของ

ประชากรย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไม่ว่าจะจะเป็นความสามารถในการผลิตอาหาร ความสามารถในการรักษา เช่น หากมีผู้อพยพเข้ามาเพิ่มผู้ที่เข้ามา ก็พยายามเผยแพร่วัฒนธรรมของตน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการปรับปรุงวัฒนธรรมขึ้น ปัจจัยที่สามปัจจัยด้านทัศนคติและระบบคุณค่า ซึ่งในแต่ละสังคมย่อมให้ความสำคัญ หรือให้คุณค่าสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไป เช่น ในสังคมไทยให้ความสำคัญเคารพบรรพบุรุษ หรือให้เกียรติผู้อาวุโสกว่า แต่ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมแบบตะวันตกส่วนใหญ่ มักภูมิใจในความก้าวหน้าและทันสมัยปัจจัยสุดท้าย คือการที่วัฒนธรรมที่ต่างกันได้มีโอกาสติดต่อกัน เมื่อวัฒนธรรมย่อยจากที่อื่นที่มีความต่างเข้ามา สังคมที่มีการติดต่อกับสังคมอื่นอยู่ตลอดเวลาจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและอาจจะกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนนั้นรวดเร็วมาก ทั้งนี้การประสมประสาน การติดต่อกันเป็นไปได้หลายรูปแบบ (ผจงจิตต์ อธิคมน์นทะ, 2545)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

เมธวี พยัฆประโคน (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ช่างทอผ้าพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในจังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า การทอผ้าไหมในจังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น กลุ่มผู้ผลิต ชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่ม SMEs ช่างทอผ้าส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านวัยกลางคนไปจนถึงผู้สูงอายุ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในประเทศ มีตลาดที่สำคัญ ได้แก่ งานแสดงสินค้า OTOP กรุงเทพมหานคร ตลาดผ้าทำสว่าง ตลาดนัดกรีนมอลล์ (เช้าวันเสาร์บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอเมือง) ตลาดเขียว (เช้าวันอาทิตย์ หน้า มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์) และตลาดนัดภายในชุมชน การค้าหลักจะเป็นไปภายในจังหวัดใกล้เคียง ตลาดในแต่ละกลุ่มมีความต้องการผ้าที่มีคุณภาพแตกต่างกัน และช่างทอต่างพยายามสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อด้วยการพัฒนาคุณภาพของผ้าไหมให้ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพระดับประเทศ เช่น ตรานกยูง มาตรฐานหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่มีจำนวนดาวเป็นสิ่งยืนยันคุณภาพการผลิต บางชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เรื่องการทอผ้า ขึ้นภายในบริเวณบ้าน เช่น ศูนย์การเรียนรู้การทอผ้ายกดอกบ้านดู่หน้าหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี ศูนย์การเรียนรู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติ บ้านนาตัง อำเภอเขวาสินรินทร์ ศูนย์การเรียนรู้เรื่องการทอผ้าบ้านทำสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ อยู่ในสภาวะซบเซาไม่มีคนเข้าชม ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายเพราะสถานที่เหล่านี้คือศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยประชาชนมีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาและต่อยอดภูมิปัญญาอย่างยั่งยืน ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างดี ในสถานการณ์ที่วัตถุดิบมีราคาแพง การแข่งขันภายในตลาดสูง ทำให้ช่างทอผ้าหลายคนเลิกทำอาชีพทอผ้า และสนับสนุนให้ลูกหลานหันไปประกอบอาชีพอื่น ปัญหาคือการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นบ้านสู่คนรุ่นหลังท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมทำให้การทอผ้าแบบที่มีขั้นตอนซับซ้อนอยู่ในสภาวะเสี่ยงที่จะสูญหาย

2.7 แนวคิดที่เกี่ยวกับการปรับตัว

“การปรับตัว” ตามสารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา ให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการที่คนกระทำตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกายภาพให้กลมกลืนเพื่อความปลอดภัยในตนเอง โดยมีการปรับ/แปลง 4 ประเภท คือ การตัดแปลงทางกายภาพ การปรับทางอารมณ์ การปรับทางสติปัญญา และการตัดแปลงทางอุดมคติ ซึ่งคนที่ไม่อาจปรับ/ตัดแปลง เพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ย่อมดำรงอยู่อย่างไม่เป็นปกติสุขได้ (อุทัย หิรัญโต, 2526)

สำหรับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายคำว่า การปรับตัว (Adaptation) คือ การตัดแปลงซึ่งเป็นกระบวนการปรับตัวให้เหมาะสมอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่กำหนด โดยทั่วไปจะใช้กับการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทางกายภาพของร่างกาย แต่อาจใช้ในความหมายถึงการตัดแปลงทางวัฒนธรรมเพื่อให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมเฉพาะของมนุษย์ได้ด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532)

การปรับตัว ก็อาจจะหมายถึงการปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนเพื่อให้ความสัมพันธ์ลงตัว (อมรา พงศาพิชญ์, 2547) การปรับตัวเกิดมาจากการที่มนุษย์ต้องการดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองปัจจัยพื้นฐาน และบรรลุถึงสิ่งที่ตนต้องการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ (Malm & Jamison, n.d. อ้างใน นิภา นิธยาน, 2530) แต่อย่างไรก็ตาม ในการปรับตัวของมนุษย์ มักจะเกิดจากแรงผลักดัน 2 อย่าง (Lazarus, 1969 อ้างใน นิภาพร อารีย์, 2548)

1) แรงผลักดันจากภายนอก (External Demand) มนุษย์อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม มีความผูกพันกับคนอื่น สิ่งอื่น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้สามารถเข้ากับสิ่งแวดล้อมให้ได้

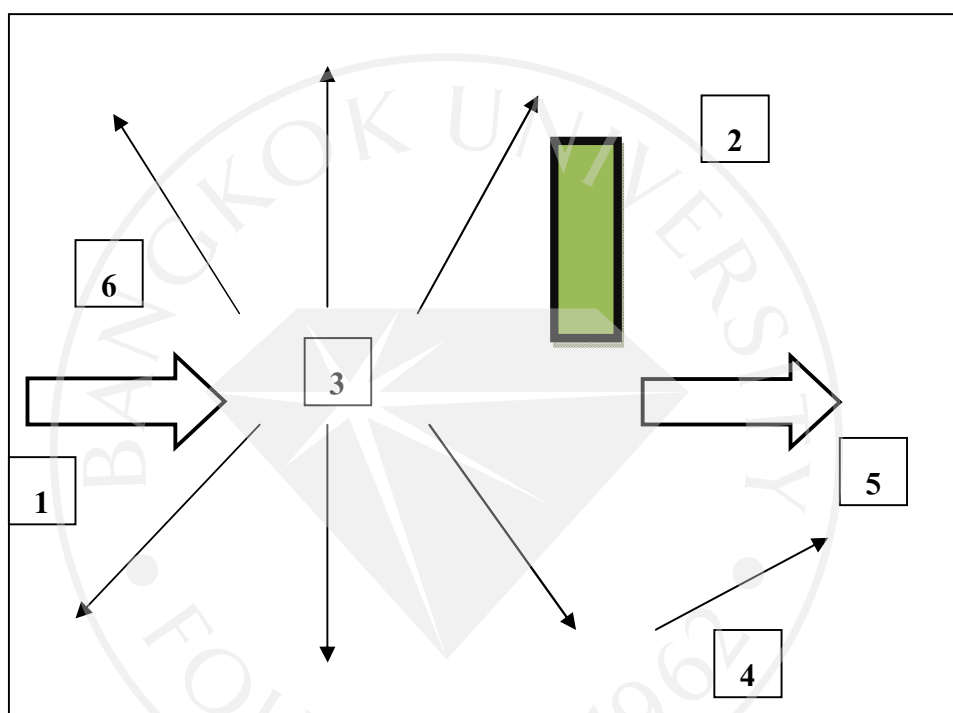
2) แรงผลักดันจากภายใน (Internal Demand) เป็นแรงกระตุ้นภายในตัวบุคคล ซึ่งเกิดจากสภาพสรีระ ได้แก่ ความต้องการความจำเป็นในการดำรงชีพ กล่าวคือ อาหาร ยา อากาศ ส่วนอีกด้านหนึ่งเกิดจาก สภาวะทางจิตใจที่อาจจะเป็นผลมาจากการเรียนรู้ หรือ “เหตุจูงใจทางสังคม” เช่น ความต้องการความอบอุ่น ความต้องการการยอมรับในสังคม เป็นต้น

ส่วนกระบวนการปรับตัวนั้นเกิดจากการที่มนุษย์ต้องการความต้องการพื้นฐาน (จำเป็น) ความตึงเครียด หรือแรงขับบางอย่าง ซึ่งต้องได้รับการตอบสนอง แรงขับต่าง ๆ เหล่านี้ถึงจะหายไป เบาลือทุเลาไป (Mcynes, 1985 อ้างใน ซอลัดดา โรจน์ดำรงฤทธิ์, 2533)

Dashiell (n.d. อ้างใน ซอลัดดา โรจน์ดำรงฤทธิ์, 2533) ได้กล่าวถึง กระบวนการปรับตัว ดังภาพที่ 2.1 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีแรงจูงใจ หรือถูกกระตุ้นให้ต้องทำอะไรใด ๆ ก็แล้วแต่ (หมายเลข 1) และหากการกระทำนั้นถูกกีดขวาง เพราะมีอุปสรรค หรือสถานการณ์บางอย่างบีบ (หมายเลข 2) บุคคลจะพยายามหาทางออกอย่างที่สุด หรืออาจจะกล่าวได้ว่าพยายามแก้ไขสถานการณ์ก็ได้ โดยอาจจะแสดงออกมาในหลายรูปแบบ หลายวิธีการ (หมายเลข 3) จนในท้ายที่สุดสามารถค้นพบทางออก หรือสามารถแก้ไขสถานการณ์ปัญหานั้น ๆ ได้ (หมายเลข 4) ซึ่งบุคคลนั้นก็จะดำเนินการตามแนวทางนั้น (หมายเลข 5) ซึ่งเป็นขั้นที่มีความสำคัญของการปรับตัว

เพราะนั่นหมายความว่า การปรับตัวประสบความสำเร็จแล้ว และได้รับความพึงพอใจแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม หากในกรณีที่บุคคลไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ อาจจะทำให้เกิดการปลีกตัว การหลีกเลี่ยงปัญหา (หมายเลข 6) ซึ่งนั่นหมายความว่า การปรับตัวไม่ประสบความสำเร็จ (Dashiell, n.d. อ้างใน ซอลัดตา โรจน์ดำรงฤทธิ์, 2533)

ภาพที่ 2.1: กระบวนการปรับตัวของ Dashiell

ที่มา: ซอลัดตา โรจน์ดำรงฤทธิ์. (2533). การศึกษาการเปรียบเทียบการปรับตัวของลูกจ้างในเขตอุตสาหกรรมใหม่ จ.ระยอง: ศึกษาระดับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกับอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นอกจากนั้นแล้ว อาจจะสามารถแบ่งลักษณะของการปรับตัวออกเป็น 2 แบบ กล่าวคือ การปรับตัวสมบูรณ์ ซึ่งเป็นการเผชิญปัญหาแล้วแก้ไขปัญหานั้นได้โดยตนเอง ซึ่งแน่นอนว่าบุคคลนั้นย่อมเกิดความสุขใจ เสมือนได้ถูกตอบสนองความต้องการแล้วเสร็จ แต่ในขณะที่เดียวกันกรณีที่เกิดปัญหานั้นแล้วตนไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้แต่ยังสามารถรับสภาพได้ว่า ณ จุด ๆ หนึ่งนั้นตนเองได้พยายามแก้ไขปัญหานั้นแล้ว และได้ปรับความคิดความรู้สึกลักษณะนั้นได้ ก็ยังถือว่าลักษณะเช่นนี้เป็นการปรับตัวสมบูรณ์เช่นเดียวกันส่วนการปรับตัวไม่สมบูรณ์ เป็นลักษณะที่ตรงกันข้ามกับที่ได้กล่าวมา

ข้างต้นโดยสิ้นเชิง ซึ่งก็คือการที่บุคคลไม่แม้แต่จะสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาได้อีกทั้งยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ถึงแม้ในบางกรณีบุคคลนั้นจะสามารถหาวิธีมาผ่อนคลายความกังวล หรือดึงเครียดได้บ้าง แต่ก็ยังอยู่ในสภาวะเครียดอยู่ดี จึงเรียกว่าการปรับตัวไม่สมบูรณ์ หรือไม่สมบูรณ์แบบในบางครั้งจึงต้องมีกลไกมาปกป้องตนเอง เพื่อลดภาวะอารมณ์ดึงเครียดลง (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2530 อ้างใน พิมพ์นภัส โภคา, 2550)

สำหรับวิธีการเผชิญหน้านั้น Lazarus & Folkman (n.d.) ได้เสนอไว้ 2 วิธี และโดยความหมายที่ทั้ง 2 ได้เสนอไว้ คือ การเผชิญหน้านั้นเป็นการพยายามทางความคิด และการแสดงออกทางพฤติกรรมเพื่อจัดการความต้องการของตนเอง ในสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมที่กำลังเผชิญอยู่ได้เหมาะสม โดยทั้ง 2 วิธีการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- วิธีการมุ่งแก้ปัญหา เป็นการแก้ไขปัญหาลงมือโดยตรง ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ รอบ ๆ ระหว่างบุคคล สิ่งแวดล้อม เพื่อจัดการกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหา โดยอาจจะอาศัยการเรียนรู้ การทำความเข้าใจ เพื่อแสวงหาทางออกของการแก้ไขปัญหาคือที่สุด

- วิธีการจัดการกับอารมณ์ตนเอง เป็นวิธีการปรับอารมณ์ ความรู้สึกภายในเพื่อพยายามไม่ให้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมาทำลายกำลังใจ หรือลดประสิทธิภาพการทำงานที่ของบุคคล อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการพยายามรักษาสมดุลของจิตใจก็ได้

จากความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวดังกล่าว อาจจะสรุปได้ว่า บุคคลเมื่อประสบกับภาวะปัญหา การเปลี่ยนแปลงที่เป็นปัญหา การจัดการปัญหาเพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากปัญหาหรือยอมรับกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างปกติ เรียกพฤติกรรมนั้นว่า “การปรับตัว”

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการปรับตัว

สุรศักดิ์ บุญอาจ (2552) ทำการศึกษาเรื่องการสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยที่เข้าร่วมโครงการ เวิร์ค แอนด์ ฮอติเดย์ วิซ่า ไทย-ออสเตรเลีย โดยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงรูปแบบ ลักษณะการสื่อสาร และการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ปัญหาและอุปสรรคของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม และองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งในบริบทการทำงาน และการใช้ชีวิตประจำวันทั่วไป รูปแบบในการวิจัย คือ เป็นการทำวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสำรวจโดยการทำแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง คือคนไทยที่เข้าร่วมโครงการเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 6 เดือน ถึง 1 ปี จำนวน 30 คน หัวหน้างานชาวต่างชาติ จำนวน 2 คน และเพื่อนร่วมงานชาวต่างชาติ จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 35 คน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบ ลักษณะการสื่อสาร และการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม คนไทยสื่อสารระดับบุคคลระหว่างคนไทยด้วยกันในหัวข้อเดียวกับงาน เรื่องส่วนตัว ๆ ไป และเรื่องการใช้ชีวิตในต่างประเทศ โดยใช้สื่อและช่องทางทุกอย่างในการสื่อสารแบบพบหน้ากันมากที่สุดรองลงมา คือ

การสื่อสารกับคนออสเตรเลีย และน้อยที่สุด คือ การสื่อสารกับ คนต่างชาติอื่น ๆ ปัญหาและอุปสรรค การสื่อสารต่างวัฒนธรรม จากผลการสำรวจด้วยแบบสอบถาม พบว่า ภาพรวมของความสามารถในการสื่อสารทุกมิติ คือ มิติด้านความรู้และความเข้าใจ มิติด้านทัศนคติ และความรู้สึก และมิติด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับปานกลางถึงดีสำหรับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบปัญหาและอุปสรรคของคนไทยในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การขาดทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ การมองแบบเหมารวมของคนออสเตรเลียต่อผู้หญิงไทย ปัญหาเรื่องอคติต่อคนเอเชียของคนออสเตรเลียบางกลุ่ม การประเมินค่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมไปในเชิงลบ และการหลีกเลี่ยงที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่องค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรม คือ แรงจูงใจที่อาจช่วยการเรียนรู้วัฒนธรรม ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ลักษณะงานกับโอกาสการสื่อสารกับคนออสเตรเลีย ความสามารถในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม และนอกจากนี้ยัง พบว่า คนไทยที่มีเพื่อนสนิทเป็นคนออสเตรเลียกับค่าเฉลี่ยความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยมีแนวโน้มสัมพันธ์กัน ส่วนรูปแบบการปรับตัวที่ใช้ คือ การปรับตัวด้วยการมีบุคลิกลักษณะนิสัยเชิงบวกการใช้เครือข่ายทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการให้ข้อมูลการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม และการเรียนรู้จากคนรักที่เป็นต่างชาติ

2.8 วัฒนธรรม และประเพณีลอยกระทง

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2519) ได้ให้รายละเอียดในหนังสือ “สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย” ในคำอธิบายเกี่ยวกับประเพณี สรุปไว้ว่า ประเพณี หมายถึง “ขนบธรรมเนียม แบบแผน” และแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) จารีตประเพณี (Mores) เป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพของสังคมและมีลักษณะบังคับให้สมาชิกของสังคมต้องปฏิบัติหรืองดเว้นปฏิบัติหากผู้ใดฝ่าฝืนก็จะมี ความผิดตามที่จารีตประเพณีได้กำหนดโทษเอาไว้ เช่น สังคมไทยมีจารีตประเพณีกำหนด มีการเลี้ยงดูลูกตน หากพ่อแม่คนใดละเลยไม่ปฏิบัติก็จะมี ความผิด 2) ขนบประเพณี (Institution) เป็นประเพณีที่สังคมได้วางไว้เป็นระเบียบแบบแผนทั้งโดยตรง คือ ระเบียบวางไว้อย่างชัดเจน เช่น ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระ 3) ธรรมเนียมประเพณี (Convention) เป็นประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาทั่วไป ไม่ค่อยมีความสำคัญเท่าใดนัก จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติก็ได้หากใครไม่ปฏิบัติก็จะถูกดูหมิ่น ดูแคลนว่าไม่มีมารยาท เช่น การแต่งกายไม่ถูกกาลเทศะ

ประวัติศาสตร์ประเพณีลอยกระทง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ให้รายละเอียดไว้ในพระราชพิธี 12 เดือน โดยทรงอธิบายไว้ว่า “การลอยพระประทีปลอยกระทงนี้เป็นนักขัตฤกษ์ที่รื่นเริงทั่วไปของปวงชน ไม่ได้โดยเฉพาะการหลวง แต่จะนับว่าเป็นพิธีอย่างหนึ่งด้วยไม่ได้มีพิธีสงฆ์พิธีพราหมณ์อันใดเกี่ยวเนื่องในการลอยพระประทีปนี้ เว้นไว้แต่จะเข้าใจว่าแต่ควรนับได้ว่าเป็นราชประเพณีซึ่งมีมาในแผ่นดินสยามนานมา”

ประเพณีลอยกระทงในประเทศไทย ได้มีการสืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน อาจจะถูกกล่าวได้ว่าประเพณีลอยกระทงอยู่คู่กับหลักความเชื่อของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะช่วงรัชกาลของ “พ่อขุนรามคำแหงมหาราช” ซึ่งในยุคสมัยนั้นถือได้ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้วางรากฐานพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม แบบแผนประเพณีไทย โดยเฉพาะ “ประเพณีลอยกระทง” ประเพณีลอยกระทงสมัยกรุงสุโขทัยการลอยกระทงสมัยกรุงสุโขทัยถูกเรียกว่า “การลอยพระประทีป” หรือ “การลอยโคม” ซึ่งจัดได้ว่าเป็นงานรื่นเริงของคนในยุคสมัยนั้น โดยความฉลาดของนางนพมาศ หรือท่านท้าวศรีจุฬาลักษณ์ พระสนมเอกของพระร่วง หรือพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แห่งกรุงสุโขทัย ได้คิดประดิษฐ์ดัดแปลงเป็นรูปกระทงเป็นดอกบัวแทนการลอยโคม ซึ่งสมัยนั้นมีความเชื่อเรื่องการลอยกระทงว่าเป็นเสมือนการสักการะรอยพระพุทธบาท ที่แม่น้ำสำคัญในประเทศอินเดีย ด้วยเหตุนี้การลอยกระทงสมัยสุโขทัย ได้ปรากฏบทความในตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์หรือที่รู้จักอีกอย่างหนึ่งชื่อว่า “นางนพมาศ” ซึ่งได้รับบุคลุณสมบัติของนางนพมาศไว้ ดังนั้นนางนพมาศมีรูปสมบัติ และคุณสมบัตินางงามเป็นธิดาของพระศรีมหาสมุทรกับนางเรวดี บิดาเป็นพราหมณ์บุโรหิตในรัชกาลพระร่วง เจ้าซึ่งสันนิษฐานกันว่าเป็นพญาลิไท นางนพมาศได้รับการอบรมสั่งสอนจากบิดาทั้งทางจริยธรรมศึกษา พุทธธรรมศึกษา มีความรู้ทั้งภาษาไทยและภาษาสันสกฤตศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ การแต่งกลอน โหราศาสตร์ การขับร้องและการช่างสตรี นางนพมาศได้ถวายตัวรับราชการในพระร่วงเจ้ามีความดีความชอบเป็นพิเศษ เช่น ประดิษฐ์โคมลอยประทีป เป็นรูปดอกบัวได้รับตำแหน่งเป็นสนมเอก มีบรรดาศักดิ์เป็นท้าวศรีจุฬาลักษณ์จะเห็นได้ว่า การที่นางนพมาศ ได้เขียนตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ และจริยธรรมของผู้รับราชการฝ่ายในเป็นหลักประเพณีปฏิบัติตนในการเข้ารับราชการของนางสนมกำนัลทั้งหลาย มีลักษณะการแต่งเป็นร้อยแก้ว แสดงให้เห็นว่าการลอยกระทงนอกจากจะเป็นการรำลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าด้วยการสักการบูชารอยพระพุทธบาท ดังที่ปรากฏยังได้กล่าวถึง ประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวไทยได้สืบทอดและปฏิบัติกันมาเป็นเวลาอันยาวนานด้วย

ปัจจุบัน ประเพณีลอยกระทง หรือการลอยโคมนั้น มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องที่ ซึ่งได้กำหนดกันขึ้นมา แต่อย่างไรก็ตามประเพณีการลอยกระทง มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อบูชาคุณของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงได้ประดิษฐ์ รอยพระพุทธบาทให้พุทธบริษัทได้ทำการสักการบูชาเพื่อรำลึกถึงคุณของพระพุทธองค์ ส่วนอีกประเด็นหนึ่งซึ่งเกิดจากการประกอบประเพณีลอยกระทงคือ พุทธบริษัทนั้นได้สร้างกุศล ผลบุญดีแก่จิตใจ เพื่อกำจัดกิเลสทั้งหลายให้หมดไป ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการสร้างบารมีเพื่อจะได้พ้นจากความทุกข์

ความหมายโดย ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “โคมลอย น. ชื่อเครื่องตามไฟชนิดหนึ่งที่จุดไฟแล้วปล่อยให้ลอยไปในอากาศ” และพจนานุกรมฉบับนี้ได้ให้ความหมายของเครื่องใช้

อีกอย่างหนึ่งว่า “ตะเกียง น. เครื่องใช้สำหรับตามไฟ มีรูปต่างๆ บางชนิดมีหลอดบัลลัมลักษณะนามว่า ดวง” โดยคำอธิบายของพจนานุกรมชวนให้เข้าใจว่า “โคมลอยควรจะทำให้ความสว่างได้ด้วย”

ประเพณีลอยกระทงเป็นระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา ถ้าคนใดคนหนึ่งในสังคมฝ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกันและมีผิดแผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น แต่โดยมากย่อมมีจุดประสงค์และวิธีการปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเฉพาะส่วนปลีกย่อยที่เสริมเติมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น สำหรับประเพณีไทยมักมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในคติพระพุทธศาสนาและพราหมณ์มาแต่โบราณ ประเพณีนี้มีก่อกำเนิดมาจากสภาพสังคมธรรมชาติ ทัศนคติ เอกลักษณ์ ค่านิยม โดยความเชื่อของคนในสังคมต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์นั้น ๆ เช่น อำนาจของดินฟ้า อากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุต่าง ๆ เมื่อเวลาเกิดภัยพิบัติขึ้น มนุษย์จึงต้องอ่อนน้อมร้องขอในสิ่งที่ตนคิดว่าจะช่วยได้ เมื่อภัยนั้นผ่านพ้นไปแล้วมนุษย์ก็แสดงความรู้คุณต่อสิ่งนั้น ๆ ด้วยการทำพิธีบูชา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนตามความเชื่อความรู้ของตน เมื่อความประพัตินั้นคนส่วนรวมสังคมยึดถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และทำจนเป็นพิมพ์เดียวกันสืบต่อ ๆ กันจนกลายเป็นประเพณีของสังคม

2.9 แนวคิดเรื่องการถ่ายทอดวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง วัฒนธรรมประกอบไปด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมโดยแต่ละสังคมต่างมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2536) เห็นว่า วัฒนธรรม คือ แบบแผนหรือวิถีทางการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละสังคม ซึ่งได้ปลูกฝังเจริญงอกงามในสังคมนั้น ๆ โดยการบอกเล่า การประพัตติปฏิบัติต่อกันมา จนเป็นการถ่ายทอดระหว่างมนุษย์ในสังคมยุคหนึ่งไปยังอีกยุคหนึ่ง ทำให้เกิดสิ่งตกทอดต่อกันมาจากกระบวนการถ่ายทอดดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นวัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ ทัศนกรรม ประเพณี จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ

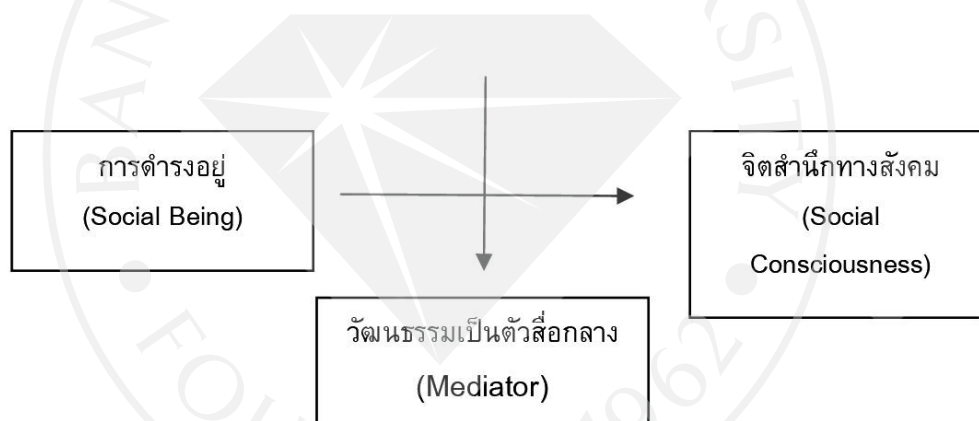
ดังนั้นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจึง หมายถึง การถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ ซึ่งหมายถึง ความเชื่อทางศาสนาหรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ตัวอย่างเช่น พระภูมิเจ้าที่ ผีปู่ตา การทรงเจ้า ฯลฯ และความเชื่อเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย (สุธีรา เผ่าโภคสถิตย์, 2537) นอกจากนี้การถ่ายทอดวัฒนธรรมยังมีความหมายถึง สิ่งประดิษฐ์ ข้าวของเครื่องใช้ สถาปัตยกรรมต่าง ๆ เห็นได้จากการค้นพบทางโบราณคดีที่แบ่งสังคม และวัฒนธรรมเป็นยุคต่าง ๆ เช่น ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคกึ่งประวัติศาสตร์ และยุคประวัติศาสตร์ เป็นต้น ในการถ่ายทอด

วัฒนธรรมนี้ไม่จำเป็นต้องเหมือนของเดิมทั้งหมด อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่หลักใหญ่ ๆ ที่ใช้ก็อาจไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก

ในแง่ของการสื่อสาร วัฒนธรรมถือเป็นชุดของกระบวนการสื่อสาร ซึ่งหมายความว่า วัฒนธรรมและการสื่อสารนั้นมีความหมายเท่าเทียมกัน และถึงแม้ว่าวัฒนธรรมและการสื่อสารจะเป็นคนละอย่างกันแต่ก็เป็นสองสิ่งที่ไม่อาจแยกจากกันได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548)

วัฒนธรรมในความหมายของการสื่อสาร จึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ในการพัฒนา การดำรงอยู่ ของคนหนึ่งให้กลายเป็นมนุษย์ที่มี จิตสำนึกทางสังคม ด้วยเหตุนี้ลักษณะทางวัฒนธรรมของแต่ละ สังคมจึงขึ้นอยู่กับบริบทของสภาพความเป็นจริงของสังคมนั้น ๆ จากคำนิยามข้างต้น สามารถแสดงใน ภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.2: แสดงหน้าที่ของวัฒนธรรมในฐานะสื่อกลาง ในการพัฒนาการดำรงอยู่ของคน ให้มีจิตสำนึกทางสังคม

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ. (2539). *สื่อส่งวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2530) ศึกษาเรื่องการใช้สื่อประเพณีสำหรับการสื่อสารเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อม โดยใช้ละครขอที่แสดงทางสถานีโทรทัศน์กรมประชาสัมพันธ์ช่อง 8 ลำปาง เป็นสื่อเพื่อ ช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางด้านกรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เป็นพิษ โดยเฉพาะโรคที่เกิดจากยูงในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผลจากการวิจัย พบว่า กลุ่ม ตัวอย่างรับชมละครขอทางสถานีช่อง 8 ลำปาง เป็นประจำและได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน กลุ่มตัวอย่างยอมรับว่าข้อมูลข่าวสารมีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว

และสังคมอย่างมาก แสดงว่าซอห์นยังได้รับความนิยมและสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารนวัตกรรมอย่างได้ผลในยุคนั้น

กาญจนา คำผา (2561) แนวทางการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสอง เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) หาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีของบ้านสามหมื่น เมืองเฟื่อง แขวงเวียงจันทร์ สปป.ลาว กับ บ้านนาเวียง อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร (2) บทบาทและคุณค่าของประเพณีฮีตสิบสองต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนาเวียง (3) แนวทางการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสองของบ้านนาเวียง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) หมู่บ้านทั้งสองมีประวัติศาสตร์ลักษณะสังคมวัฒนธรรมแบบลาวพวนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับหลักฐานสำคัญ คือ รายการสิ่งของวัตถุโบราณ พระพุทธรูปเสี่ยงทางเป็นไปได้ว่าบ้านสามหมื่น คือบรรพบุรุษของบ้านนาเวียงที่ยังคงยึดมั่นในขนบประเพณีฮีตสิบสอง
- 2) ประเพณีฮีตสิบสองมีบทบาทต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการสืบทอดพระพุทธศาสนาด้านการสร้างความมั่นคงแก่ระบบครอบครัวและเครือญาติ
- 3) แนวทางการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสอง ได้แก่ การกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติประเพณีแต่ละเดือนให้ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพสังคม เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้หลากหลายและทันสมัย ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณี

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษา ประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัยโดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย 2) เพื่อศึกษาการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

3.1 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เกี่ยวกับ ข้อเท็จจริง ข้อมูลความคิดเห็น และเจตคติ รูปแบบการสัมภาษณ์ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ มีการพูดคุยอย่างเป็นกันเองเพื่อค้นหาความหมาย ความจริงจากผู้ให้ข้อมูล

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ด้วยเหตุการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวเนื่องกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในประเพณีลอยกระทงจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยจึงได้ใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาครั้งนี้จะดำเนินการกับกลุ่มหน่วยงานราชการ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มอาจารย์ นักวิชาการ และกลุ่มผู้ชมงานประเพณีลอยกระทง โดยผู้วิจัยต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็น ให้คำอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับความสำคัญของเรื่องราวและสถานการณ์ ตลอดจนความเชื่ออย่างลึกซึ้งในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อศึกษาทำความเข้าใจผ่านการปฏิบัติร่วมกันทางสังคม ตลอดจนกระบวนการของการสื่อสารต่าง ๆ ภายใต้บริบทเงื่อนไขจริง โดยจะอาศัยการสืบค้นทางเอกสาร ประกอบ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นกลุ่มหน่วยงานราชการ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มอาจารย์ นักวิชาการ และกลุ่มผู้ชมงานประเพณีลอยกระทง จำนวน 12 คน (Key Informant) ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.2.2 ประเด็นที่ศึกษา

1) กระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย

2) เพื่อศึกษาการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจำแนกข้อมูลตามแหล่งที่มาสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

3.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source)

เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมขึ้นใหม่จากแหล่งกำเนิดของข้อมูลโดยตรง จากวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตการณ์ภาคสนามแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ประกอบกัน

3.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ผู้ศึกษาวิจัยได้รวบรวมเอกสารได้แก่

- 1) ศึกษาเอกสาร หนังสือ เรื่องเล่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ประเพณีลอยกระทงในแต่ละยุคสมัย ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของไทย
- 2) ศึกษาเอกสาร หนังสือ เรื่องเล่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบกระบวนการปรับตัวของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงผ่านยุคสมัยการเปลี่ยนผ่านในแต่ละยุคสมัยเพื่อดำรงอยู่
- 3) ศึกษาเอกสารหรือแหล่งข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ หรือรูปแบบการสื่อสารในแต่ละช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านทางสังคม เพื่อดำรงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ประเพณีลอยกระทง

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ซึ่งใช้คำถามแบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structure Interview) เป็นเครื่องมือโดยทำการประเด็นที่จะสัมภาษณ์เป็นคำถามแบบปลายเปิดไว้ทั้งหมด ทั้งนี้อาจจะมีการเตรียมความพร้อม โดยจัดทำรายการสำหรับซักถามแต่ละหัวข้อ (ในกรณีคำถามติดพัน) ซึ่งผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างอิสระโดยผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงบันทึกบทสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้ออกมาถอดบทสัมภาษณ์ก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์ (ต้องได้รับความยินยอม)

นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยยังใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ประกอบการสัมภาษณ์ร่วมด้วย โดยผู้วิจัยจะอาศัยการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ หรือแบบไม่มีส่วนร่วมระหว่างการลงพื้นที่ เพื่อให้ทราบข้อมูลที่สำคัญที่อาจจะเป็นปัจจัยสนับสนุนข้อมูลบางประเด็น ที่สามารถยืนยันในคำตอบให้กับผู้ศึกษาได้ชัดเจนมากขึ้น และในกรณีที่ผู้วิจัยไม่สามารถ

หาข้อสรุปที่ชัดเจนได้อาจมีความจำเป็นจะต้องศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ จากหน่วยงานในพื้นที่ประกอบด้วย

3.5 ระยะเวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2560 (รวมระยะเวลาประมาณ 3 เดือน) โดยทำการนัดหมายวันและเวลาที่แน่นอนสำหรับการสัมภาษณ์ ซึ่งการสัมภาษณ์ดังกล่าวได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ไว้อย่างเปิดเผย (กรณีได้รับคำอนุญาต)

3.6 การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ หน่วยงานราชการและแบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชนสำคัญ ๆ ตลอดจนนักท่องเที่ยวนั้นในพื้นที่โดยเครื่องมือที่ออกแบบขึ้นในการศึกษาวิจัยนี้ได้รับการตรวจสอบความถูกต้อง (Validity) และความเที่ยงตรง (Reliability) โดยผู้วิจัยได้แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาความถูกต้องด้านโครงสร้างเนื้อหาและภาษา (Content Validity) เพื่อให้มีความสมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ได้กับเรื่องที่ต้องการศึกษาแล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมมีความถูกต้องก่อนนำไปเก็บข้อมูลสัมภาษณ์

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ Content Analysis เป็นกระบวนการจัดการกับข้อมูลลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องแยกประเด็นให้ชัดเจนก่อนนำมาตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์ถึงข้อเท็จจริงเพื่อให้ข้อมูลที่ได้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ถัดจากนั้น นำข้อมูลมาจัดเรียงลำดับเนื้อหา (ใส่รายละเอียด) แสดงความเชื่อมโยงในประเด็นต่าง ๆ และบรรยายลักษณะของข้อมูลที่ได้รับอาจจะสรุปโดยใช้แนวคิดและทฤษฎี เพิ่มเติมจนเกิดความกระจ่างโดยอิงหลักการอธิบายเหตุผลเชิงตรรกะ

3.8 การนำเสนอข้อมูล

สำหรับการนำเสนอข้อมูลใช้การวิเคราะห์บรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยเรียงตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยที่กำหนดไว้เป็น 2 ส่วน ดังที่ตั้งไว้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงกัน

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษาประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย 2) เพื่อศึกษาการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ข้อ ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์การศึกษากระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย

4.2 ผลการวิเคราะห์การปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

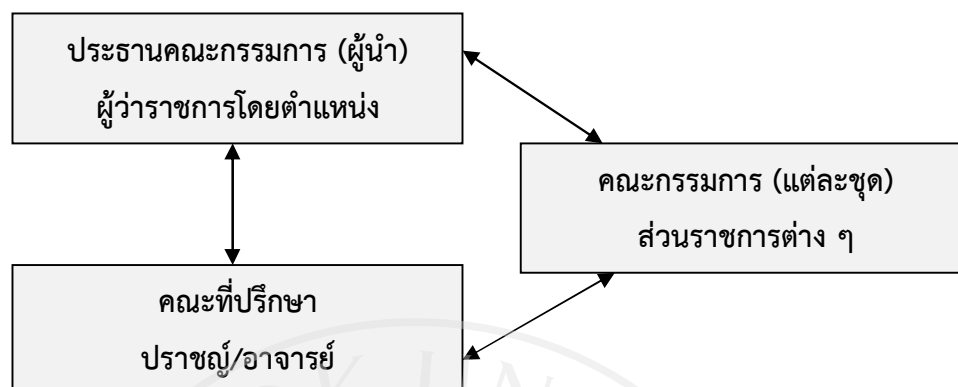
4.1 ผลการวิเคราะห์การศึกษากระบวนการสื่อสาร และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย

ผลจากการศึกษา พบว่า กระบวนการสื่อสารในการจัดประเพณีสามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ การสื่อสารช่วงเตรียมงานประเพณี การสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณี และการสื่อสารช่วงหลังจัดงานประเพณี โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 รูปแบบและกระบวนการสื่อสารช่วงเตรียมงานประเพณี

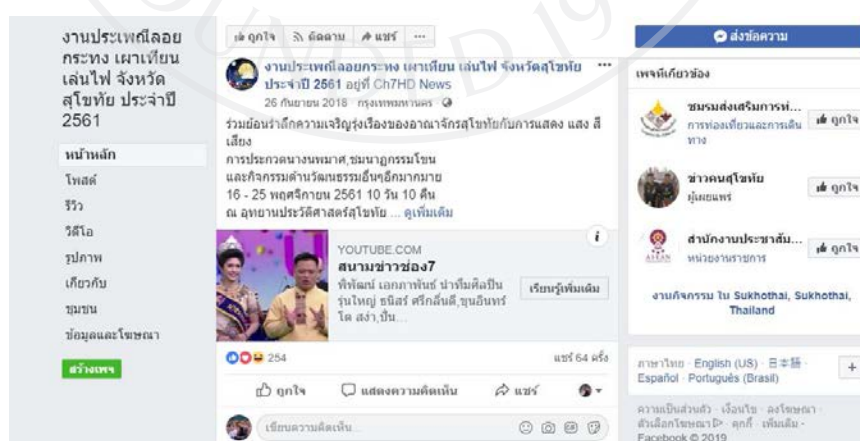
การสื่อสารในการเตรียมงานประเพณีลอยกระทงจังหวัดสุโขทัย เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในกลุ่มราชการ ราษฎรชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) เพราะเป็นการพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างราชการ และทิศทางการสื่อสารเป็นแบบสองทาง (Two-Way Communication) ระหว่างผู้นำกับสมาชิก จะมีการพูดคุยในที่ประชุมหารือ วางแผนเตรียมงานลอยกระทง โดยบุคลากรแต่ละฝ่ายมีการแสดงความคิดเห็น มีการตอบโต้กัน โดยใช้ทั้งภาษาวจนภาษาและอวัจนภาษา ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจขณะที่สื่อสารกัน อีกทั้งยังก่อให้เกิดทางเลือกในการตัดสินใจมากขึ้น (ดังภาพที่ 4.1)

ภาพที่ 4.1: แสดงการประสานงานระหว่างประธานคณะกรรมการ (ผู้นำ) กับกรรมการ

นอกจากนี้การสื่อสารในการจัดประเพณียังมีทิศทางสื่อสารแบบทางเดียว (One-Way Communication) ในลักษณะของการประชาสัมพันธ์ประเพณีตามที่ส่วนงานในจังหวัดจัดขึ้นบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ซึ่งถือเป็นกิจกรรมแกล้งข่าวประจำปี ทุกปีต้องมีการดำเนินงานนี้ ซึ่งก่อนงานจะมีการสื่อสารทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ Facebook ป้ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีได้ให้ความสนใจกับปฏิกิริยาสะท้อนกลับ เพียงแต่เป็นการสร้างการรับรู้ และเชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วม (ดังภาพที่ 4.2 และภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.2: แสดงตัวอย่างการประชาสัมพันธ์ก่อนงาน

ที่มา: งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561. (2561).

การประชาสัมพันธ์ก่อนงาน. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/งานประเพณีลอยกระทง-เผาเทียน-เล่นไฟ-จังหวัดสุโขทัย-ประจำปี-2561-1336336649836620/>.

จากภาพที่ 4.2 ข้อความ: “ร่วมย้อนรำลึกความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัยกับการแสดง แสง สี เสียง การประกวดนางนพมาศ, ขมนาฏกรรมโขน และกิจกรรมด้านวัฒนธรรมอื่น ๆ อีกมากมาย 16 - 25 พฤศจิกายน 2561 เป็นจำนวน 10 วัน 10 คืน ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย <https://youtu.be/Bw8dddL1oR8> #รุ่งอรุณแห่งความสุข”

ภาพที่ 4.3: แสดงตัวอย่างการประชาสัมพันธ์ก่อนงานต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ที่มา: งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561. (2561).

การประชาสัมพันธ์ก่อนงาน. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/งานประเพณีลอยกระทง-เผาเทียน-เล่นไฟ-จังหวัดสุโขทัย-ประจำปี-2561-1336336649836620/>.

จากภาพที่ 4.3 ข้อความ: “2018 年素可泰水灯节” 2018 年11月16日至25日 泰国、素可泰府、素可泰历史公园 #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย

ทิศทางกรไหลของสารที่ใช้แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ ทิศทางการไหลของสารจากบนลงล่าง (Top-Down Communication) ซึ่งเกิดจากกลุ่มราชการแจ้งเรื่องการจัดเตรียมงานประเพณีแก่ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่น และทิศทางกรไหลของสารตามแนวระนาบ (Horizontal Communication) ซึ่งเกิดจากการที่สมาชิกแสดงความคิดเห็นในหมู่สมาชิกด้วยกัน อาทิ การปรึกษาหารือของกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น การสื่อสารลักษณะนี้ทำให้สมาชิกเกิดความเข้าใจในเรื่องที่สื่อสาร มีความเข้าใจเรื่องที่ทำกรสื่อสาร มีความสบายใจที่จะสื่อสารและรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการสื่อสาร นอกจากนี้ยังมีการไหลของสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Communication) ซึ่งเกิดจากภายในชุมชนได้ประชุมปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีและส่งข่าวสารไปยังกลุ่มราชการด้วยซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

จากการศึกษา พบว่า ในช่วงการเตรียมงานประเพณีลอยกระทงเกิดขึ้นในกลุ่มราชการ ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) เพราะเป็นการพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างกลุ่มราชการ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลการจัดงานเป็นส่วนงานที่ชัดเจน ดังนี้

- 1) คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
- 2) คณะกรรมการฝ่ายพิธีบรวงสรวงบูรพกษัตริย์ สุโขทัยทุกพระองค์
- 3) คณะกรรมการฝ่ายรุ่งอรุณแห่งสุโขทัย
- 4) คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่ และจัดทำผังบริเวณการจัดงาน
- 5) คณะกรรมการฝ่ายประกวดกระทงใหญ่ กระทงเล็ก โคมแขวน พนมหมาก พนมดอกไม้
- 6) คณะกรรมการฝ่ายพิธีเปิดงาน
- 7) คณะกรรมการฝ่ายประกวดนางนพมาศ
- 8) คณะกรรมการฝ่ายการแสดงโขน
- 9) คณะกรรมการฝ่ายพิธีเผาเทียน
- 10) คณะกรรมการฝ่ายจัดกิจกรรมเล่นไฟ จัดแสดงพลุ และดอกไม้ไฟ

ซึ่งคณะกรรมการอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม หรือตามเนื้อหากิจกรรมที่จัดในปีนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม ส่วนงานที่เกี่ยวข้องทั้งจังหวัด ทั้งส่วนงานปกครอง หรือท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น ทิศทางการสื่อสารเป็นแบบสองทาง (Two-Way Communication) ระหว่างผู้นำกับที่ปรึกษา และระหว่างผู้นำกับคณะกรรมการชุดต่าง ๆ (ภาพที่ 4.1) เนื่องจากเมื่อผู้นำประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในแต่ละครั้ง จะมีการพูดคุยในที่ประชุมปรึกษาหารือวางแผนในการเตรียมงานประเพณี โดยบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในหน่วยงานราชการ มีการแสดงความคิดเห็น มีการโต้ตอบกันโดยใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจ ขณะที่ทำการสื่อสารกัน อีกทั้งยังก่อให้เกิดทางเลือกมากขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ

“...ในหน่วยงาน (วัฒนธรรมจังหวัด) รับผิดชอบให้เป็นฝ่ายจัดพิธีกรรมจากนั้นในหน่วยงานก็จะเรียกมาคุยกันตัวเองก็จะเรียกพี่ ๆ น้อง ๆ มาคุยกันปีนี้เราจะเอาอย่างนี้ที่แล้วจัดแล้วเป็นยังไงก็จะมีพูดคุยกันตลอดในสำนักงาน...” (เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 ตุลาคม 2561)

“...การจัดงาน อบจ. ได้มีการประสานและจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือวางแผนเตรียมการจัดงานทั้งในหน่วยงานและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุวัตถุประสงค์...” (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 ตุลาคม 2561)

“...คณะกรรมการฯ ได้มีการประสานงานกับปราชญ์ชาวบ้านในสาขาต่าง ๆ ดังนี้
 สาขาศาสนาและพิธีกรรม (อาจารย์สัญลักษณ์ บุญเสริมส่ง) และสาขาศิลปะการแสดงและดนตรี
 (วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย) เพื่อร่วมกิจกรรมในงานฯ...” (เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด,
 การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 ตุลาคม 2561)

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication) ยังมีให้
 พบเห็นอยู่ทั่วไป เพราะเป็นการสื่อสารพื้นฐานที่มนุษย์ใช้อยู่จนเป็นความเคยชินและใช้ในชีวิตประจำวัน
 ทำให้เป็นการสื่อสารกันตามปกติ เพียงแต่เปลี่ยนหัวข้อสนทนาเป็นเรื่องของการเตรียมงานประเพณี
 แต่การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการระหว่างสมาชิกในท้องถิ่นนี้ไม่ได้ส่งผลต่อการการจัดเตรียมงานแต่
 อย่างใด เพียงแต่เป็นการบอกเล่าถึงประเพณีที่จะเกิดขึ้นและชักชวนกันไปร่วมงาน

4.1.2 รูปแบบและกระบวนการสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณี

ผลการศึกษารูปแบบการสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณีผ่านสื่อออนไลน์ พบว่า มีการสื่อสาร 2
 รูปแบบ คือ การสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) (ภาพที่ 4.4) คือ การประชาสัมพันธ์
 ผ่านเว็บไซต์ โดยเป็นการบอกเล่าความเป็นมาของประเพณี วัตถุประสงค์ในการจัดงาน และกิจกรรม
 ต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและการสื่อสารทั้งแบบสองทาง (Two-Way Communication) ผ่านเฟซบุ๊กเพจงาน
 ประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561 (ภาพที่ 4.5) โดยจากการวิเคราะห์ความถี่
 และเนื้อหาในช่วงการจัดการ (16-25 พฤศจิกายน 2561)

ภาพที่ 4.4: แสดงตัวอย่างการสื่อสารแบบทางเดียว (One-Way Communication)

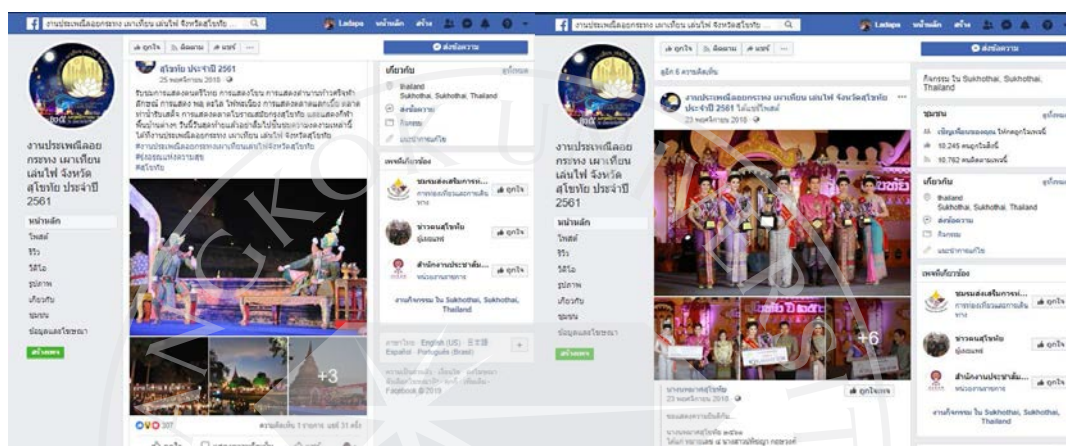
ในลักษณะของการประชาสัมพันธ์ประเพณีผ่านเว็บไซต์

ที่มา: ประเพณีลอยกระทงจังหวัดสุโขทัย. (2551). สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/loykratho/praphenilxykrathngcanghwadsukhothay-1>.

การสื่อสารทั้งแบบสองทาง (Two-Way Communication) ผ่านเฟซบุ๊กเพจงานประเพณีลอยกระทง เเผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561 (ภาพที่ 4.5) โดยจากการวิเคราะห์ความถี่และเนื้อหาในช่วงการจัดการ (16-25 พฤศจิกายน 2561) มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 4.5: แสดงตัวอย่างการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจงานประเพณีลอยกระทง เเผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

ที่มา: งานประเพณีลอยกระทง เเผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561. (2561).

การประชาสัมพันธ์ก่อนงาน. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/งานประเพณีลอยกระทง-เผาเทียน-เล่นไฟ-จังหวัดสุโขทัย-ประจำปี-2561-1336336649836620/>.

ตารางที่ 4.1: สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เเผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่เผยแพร่	รูปแบบการโพสต์	เนื้อหา
16/11/61		วันที่ 16 พ.ย. 2561 นายไมตรี ไตรติลานันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย ร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการ เอกชน สื่อมวลชน และประชาชนจำนวนมาก เข้าร่วมพิธีบวงสรวงบูรพกษัตริย์ทุกพระองค์ของกรุงสุโขทัย บริเวณลานพระบรมราชานุสาวรีย์

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่เผยแพร่	รูปแบบการโพสต์	เนื้อหา
16/11/61		พ่อขุนรามคำแหงมหาราช อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ ประจำปี 2561 โดยมีนักเรียนในจังหวัดสุโขทัย กว่า 200 คน ได้ออกมารำถวายมือและระบำเทวีศรีสีขNAL้อย่างงดงาม #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
16/11/61		พิธีบวงสรวงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และบูรพกษัตริย์สุโขทัยทุกพระองค์ พิธีอันศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคล ในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561 #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
16/11/61		ขอเชิญชมการถ่ายทอดสด “พิธีเปิดงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561” ทาง NBT North, NBT Phitsanulok รับชมทางช่อง ดิจิตอลทีวี ช่อง 11 และรับชมทางจานรับสัญญาณดาวเทียมในระบบ C-Band ทีเอสไอ ช่อง 268 NBT WORLD และ Live สดทาง Facebook NBT2HD ในวันที่ 16 พฤศจิกายน 2561 เวลา 16.00–17.00 น. ณ บริเวณหน้าวัดมหาธาตุ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2561 เวลา 23.00 – 24.00 น. ถ่ายทอดสดพิธีอัญเชิญพระประทับลงลอยเป็นปฐมฤกษ์ ณ บริเวณ

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่เผยแพร่	รูปแบบการโพสต์	เนื้อหา
		สระน้ำ วัดสระศรี (ตระพังตระกวน) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยภาพจากประชาสัมพันธ์จังหวัดสุโขทัยกรมประชาสัมพันธ์ #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
16/11/61		การถ่ายทอดสด “พิธีเปิดงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561”
16/11/61		เวลา 16.00 น. วันที่ 16 พฤศจิกายน 2561 จังหวัดสุโขทัย จัดให้มีพิธีเปิดงาน “ประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561” โดยมีนายไมตรี ไตรติลานันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย เป็นประธาน ท่ามกลางหัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน นักท่องเที่ยวและประชาชนชาวสุโขทัยเข้าร่วมอย่างคับคั่ง พร้อมรับชมขบวนแห่กระทงใหญ่ กระทงเล็ก โคมชัก โคมแขวน พนมหมาก พนมดอกไม้ และขบวนแห่วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวท้องถิ่นและวันเพ็ญเดือน 12 จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน จำนวน 15 ขบวน ณ บริเวณหน้าวัดมหาธาตุ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จ.สุโขทัย #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่ เผยแพร่	รูปแบบ การโพสต์	เนื้อหา
16/11/61		เริ่มแล้วกับการแสดง Light and Sound Show Sukhothai 2018 ย้อนประวัติศาสตร์ “ความรุ่งเรืองของนครสุโขทัย” ในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561 #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
17/11/61		ความอลังการและยิ่งใหญ่ของการแสดง Light and Sound Show Sukhothai 2018 ย้อนประวัติศาสตร์ “ความรุ่งเรืองของนครสุโขทัย” ในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561 Light and Sound Show Sukhothai 2018 สามารถจองบัตรได้ที่ >>http://www.thaiticketmajor.com/.../loy-ka-tong-festival-sukho... สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากสำนักงานสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย เบอร์ 055-611555 ต่อ 103 #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่เผยแพร่	รูปแบบการโพสต์	เนื้อหา
18/11/61		ผลการตัดสินการประกวดกระทง โคมชักโคมแขวน พนมหมาก พนมดอกไม้ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561 1) กระทงใหญ่ ประเภทสวยงาม ชนะเลิศ ที่ทำการปกครองอำเภอสวรรคโลก รองชนะเลิศ อันดับ 1 ที่ทำการปกครองอำเภอด่านช้าง รองชนะเลิศ อันดับ 2 ที่ทำการปกครองอำเภอทุ่งเขาหลวง 2) กระทงใหญ่ประเภทความคิดสร้างสรรค์ ชนะเลิศ ที่ทำการปกครองอำเภอศรีนคร รองชนะเลิศอันดับ 1 ที่ทำการปกครองอำเภอศรีสำโรง รองชนะเลิศอันดับ 2 ที่ทำการปกครองอำเภอทุ่งเสลี่ยม 3) กระทงเล็กประเภทความสวยงาม ชนะเลิศ ที่ทำการปกครองอำเภอศรีนคร รองชนะเลิศอันดับ 1 ธนาคารออมสินเขตสุโขทัย รองชนะเลิศอันดับ 2 ที่ทำการปกครองอำเภอทุ่งเขาหลวง 4) กระทงเล็กประเภทความคิดสร้างสรรค์ ชนะเลิศ ที่ทำการปกครองอำเภอศรีสำโรง รองชนะเลิศอันดับ 1 ที่ทำการปกครองอำเภอสวรรคโลก รองชนะเลิศอันดับ 2 ที่ทำการปกครองอำเภอเมืองสุโขทัย 5) โคมชักโคมแขวนประเภทความคิดสร้างสรรค์ ชนะเลิศ ที่ทำการปกครองอำเภอทุ่งเสลี่ยม รองชนะเลิศอันดับ 1 กลุ่มเทศบาลตำบลจังหวัดสุโขทัย รองชนะเลิศอันดับ 2 ที่ทำการปกครองอำเภอศรีสำโรง

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่เผยแพร่	รูปแบบการโพสต์	เนื้อหา
18/11/61		6) โคมชักโคมแขวนประเภทความสวยงาม ชนะเลิศ ที่ทำการปกครองอำเภอสวรรคโลก รองชนะเลิศอันดับ 1 ที่ทำการปกครองอำเภอศรีนคร รองชนะเลิศอันดับ 2 ธนาคารออมสินเขตสุโขทัย 7) พนมหมาก พนมดอกไม้ ชนะเลิศ ที่ทำการปกครองอำเภอกงไกรลาศ รองชนะเลิศอันดับ 1 ที่ทำการปกครองอำเภอคีรีมาศ รองชนะเลิศอันดับ 2 ธนาคารออมสินเขตสุโขทัย #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
18/11/61		มาร่วมกตโลกโหวตรูปที่เข้ารอบสุดท้าย!! ของ #นางนพมาศสุโขทัย 2561 ในเพจ “นางนพมาศสุโขทัย” รอบที่ 1 สำหรับนางงาม: 1 คนที่มียอดโหวตสูงสุด ผ่านเข้ารอบ 20 คนสุดท้ายทันที สำหรับคนโหวต: โลก์รูปนางงามที่ชื่นชอบ สุ่มจับผู้โชคดีรับ Huawei Y9 ไปเลย! และต้องติด #นางนพมาศสุโขทัย2561 เริ่มกตโลกโหวตได้ตั้งแต่วันที่ 21 พฤศจิกายน 2561 เวลา 20.00 น. ;-) #นางนพมาศสุโขทัย2561
19/11/61		ประกาศจากอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยชี้แจงกรณีการเรียกเก็บ “ค่าจอดรถ” หรือ “ค่าเช่าพื้นที่ขายของ” สามารถแจ้งมาทางเพจ>>อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย หรือแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทันที!!!!

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่ เผยแพร่	รูปแบบ การโพสต์	เนื้อหา
19/11/61		สีสันในยามค่ำคืน ร่วมสืบสานงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561 ระหว่างวันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 (10 วัน 10 คืน) ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
20/11/61		เทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก ในกิจกรรมลานเทศน์ ลานธรรม งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย พุทธศาสนิกชนที่สนใจสามารถร่วมฟังเทศน์ฯ ตั้งแต่เวลา 13.00 น. ณ ลานเทศน์ ลานธรรม ดงตาล อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ถึงวันที่ 21 พ.ย. 61 #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
21/11/61		ชื่นชมความงดงามเหล่านี้ได้ทุกวัน!!! ในการแสดง พลุ ตะไล ไฟพะเนียง ณ บริเวณสระน้ำวัดสระศรี (ตระพังตระกวน) เวลา 22.30 น. ถึงวันที่ 25 พฤศจิกายนนี้นะ #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่เผยแพร่	รูปแบบการโพสต์	เนื้อหา
22/11/61		ความงดงามแห่งกาลเวลา และคุณค่าประวัติศาสตร์ชาติไทย ณ ดินแดนรุ่งอรุณแห่งความสุข ยังคงมีไว้ให้เรารำลึกถึงเสมอ... “มันคงเด็ดคาม ร่มเย็นทุกยาม สมนามสุโขทัยธานี”
22/11/61		จังหวัดสุโขทัยร่วมกับเทศบาลเมืองสุโขทัยธานี จัดขบวนอัญเชิญไฟพระฤกษ์และพระประทีปพระราชทาน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 และพระบรมวงศานุวงศ์ พระราชทานพระประทีป เคลื่อนขบวนไปยังอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย สถานที่จัดงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ ประจำปี 2561 ก่อนอัญเชิญไปประดิษฐานยังแท่นบุษบก ณ บริเวณริมสระตระพังตาล เพื่อประกอบพิธีอัญเชิญพระประทีปพระราชทานลงลอยเป็นปฐมฤกษ์ในเวลา 23.00 น. คำคืบนี้ #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
22/11/61		ขบวนแห่ประเพณีวัฒนธรรม 9 อำเภอ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ ประจำปี 2561 ประชาชน และนักท่องเที่ยวต่างจับจองพื้นที่ชมอย่างหนาแน่น #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่เผยแพร่	รูปแบบการโพสต์	เนื้อหา
23/11/61		พิธีอัญเชิญไฟพระฤกษ์และพระประทีป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 พระบรมวงศานุวงศ์ รวม 11 พระองค์ ซึ่งพระราชทานแก่ จังหวัดสุโขทัย เพื่อลงลอยเป็นปฐมฤกษ์ในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ ประจำปี 2561 ณ สระน้ำวัดสระศรี (ตระพังตะกวน) ภายในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ต.เมืองเก่า ในค่ำคืนของวันที่ 22 พฤศจิกายน 2561 #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
23/11/61		“เมืองสุโขทัยนี้ มีสี่ปากประตูหลวง เที้ยรย้อมคนเสียดกันเข้ามาดู ท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดังจักแตก” #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย
24/11/61		รับชมการแสดงตำนานท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ณ ตระพังตะกวน เวลา 22.30 น. ถึงวันที่ 25 พฤศจิกายนนี้ ในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561 #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): สรุปข้อมูลในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

วันที่เผยแพร่	รูปแบบการโพสต์	เนื้อหา
25/11/61		รับชมการแสดงดนตรีไทย การแสดงโขน การแสดงตำนานท้าวศรีจุฬาลักษณ์ การแสดง พลุ ตะไล ไฟพะเนียง การแสดงตลาดแลกเบี้ย ตลาดทำน้ำรับเสด็จ การแสดงตลาดโบราณสมัยกรุงสุโขทัย และแสดงกีฬาพื้นบ้านต่างๆ วันนี้อย่างยิ่งแล้วอย่าลืมไปชื่นชมความงดงามเหล่านี้ได้ที่งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย #งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย #รุ่งอรุณแห่งความสุข #สุโขทัย

จากตารางที่ 4.1 ผลจากการศึกษา สรุปข้อมูลว่า ในช่วงเวลาการจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2561 ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561 จำนวน 26 ครั้ง โดยมีการโพสต์ข้อความประชาสัมพันธ์งานทุกวัน อย่างน้อยวันละ 1 โพสต์ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการประชาสัมพันธ์ภาพกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงวันงาน และเชิญชวนให้รับชมการถ่ายทอดสดการแสดงต่าง ๆ

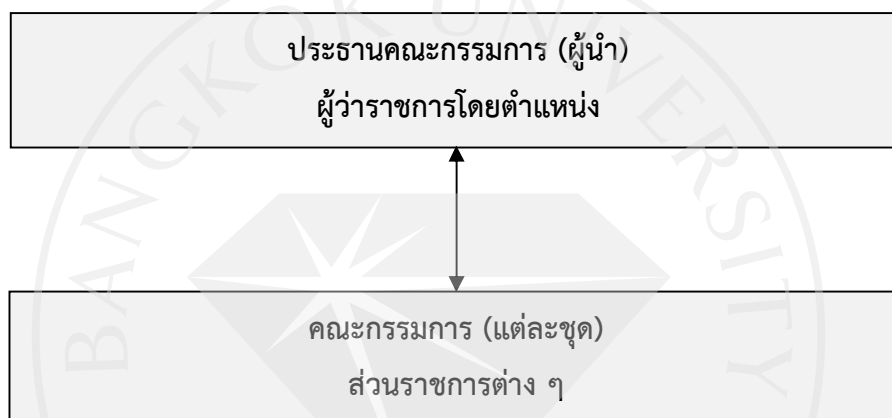
4.1.3 กระบวนการสื่อสารช่วงหลังการจัดงานประเพณี

เมื่อเสร็จสิ้นจากการจัดประเพณีลอยกระทง จะมีการประชุมร่วมกันเพื่อสรุปและประเมินผลการทำงาน ระหว่างส่วนราชการในระดับจังหวัดที่ร่วมเป็นคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่ดูแลรับผิดชอบงานเป็นการพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างกลุ่มราชการ ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) เพราะเป็นการพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างกลุ่มราชการ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทิศทางการสื่อสารเป็นแบบสองทาง (Two-Way Communication) ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสมาชิกได้มีการแสดงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยใช้ทั้งวัจนภาษา และอวัจนภาษา และสลับบทบาทกันเป็นทั้งผู้รับสาร และผู้ส่งสารฝ่ายอื่น ๆ เช่น ฝ่ายพิธีเผาเทียน เห็นว่าปีนี้พื้นที่ที่จัดให้มีพิธีไม่เหมาะสม เสียงอันตรายกับนักท่องเที่ยว โดยฝ่ายจัดสถานที่ และจัดทำผังบริเวณการจัดงาน

หรือฝ่ายอื่น ๆ ช่วยกันแสดงความคิดเห็น จากนั้นจึงนำความคิดเห็นดังกล่าวมาสรุปร่วมกันว่าทิศทางการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไปควรมีลักษณะใดโดยใช้หลักเหตุและผล (ภาพที่ 4.6)

ทิศทางการไหลของสารเป็นการสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Communication) เกิดจากการประชุมเพื่อสรุป และประเมินผลการจัดงานประเพณีลอยกระทง โดยผู้ให้ข้อมูลหลักและละกลุ่มจะมีการประชุมกันภายในกลุ่ม และอภิปรายผลกัน เพื่อสรุปภาพรวมของงาน และให้ได้ข้อมูลที่จะสามารถนำไปพัฒนาและปรับปรุงการจัดงานในปีต่อไปได้

ภาพที่ 4.6: แสดงการประสานงานระหว่างประธานคณะกรรมการ (ผู้นำ) กับกรรมการ

4.2 ผลการวิเคราะห์การการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

ผลจากการศึกษาการปรับวิธีการสื่อสารสำหรับรูปแบบของเนื้อหารายละเอียดดังนี้ การสื่อสารเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทง สามารถสรุปผลได้ว่า การปรับตัวด้านรูปแบบเนื้อหาเมื่อเปรียบเทียบกับยุคก่อนกับยุคปัจจุบัน จะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงแบบเพิ่มเติมลักษณะใหม่ๆ และการปรับประสานเข้ามาให้เหมาะสมกับยุคสมัย และบริบทชุมชน กล่าวคือ อดีตเนื้อหารูปแบบที่ใช้สื่อสารเป็นแบบตรง คือ พิธีกรรมลอยกระทง ไม่ได้มีกิจกรรมมากมายหลายหลากดังปัจจุบัน เช่น การแสดงหมู่บ้านวิถีไทยและตลาดปสาน สมัยกรุงสุโขทัย และแสดงกีฬาพื้นบ้าน, ลานเทศน์ ลานธรรม (เทศน์มหาชาติ), ขบวนแห่ประเพณีวัฒนธรรม 9 อำเภอ ขบวนแห่นางนพมาศ ขบวนแห่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและขบวนแห่ของภาคเอกชน, การจำหน่ายสินค้าสหกรณ์ และสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังพบว่าองค์ประกอบสำคัญของงาน หรือแก่นของประเพณียังคงมีปรากฏในทุกปี แม้บางปีจะมีการจัดพิธีกรรม หรือกิจกรรมใหม่ เป็นการปรับ

ให้สอดคล้องกับยุค ถือว่าเป็นการปรับตัวด้านรูปแบบเนื้อหาที่ตึงหนึ่งเพื่อให้ประเพณียังคงอยู่ต่อไป ดังรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...เราพยายามเข้าใจว่าเราต้องปรับรูปแบบเนื้อหาที่สื่อสารออกไปส่วนหนึ่งเพื่อให้ผู้คนสนใจ มาเที่ยวหาเราในช่วงเวลานี้ แต่เราไม่เคยลืมว่าประเพณีเราคืออะไร และต้องรักษาไว้ไม่ให้สูญหาย...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ในฐานะที่เราเป็นคนที่นี่ เป็นข้าราชการควรทำให้ดี แต่เราต้องทำให้คนเห็นว่าประเพณีเราคือไม่ใช่แค่ช่วงเวลาลอยกระทงด้วย เพราะเราเป็นต้นกำเนิด คนมาที่ในช่วงเวลาอื่นเขาก็หวังมาดู มาเห็นตำนานนะ เราปรับได้เพื่อให้นักท่องเที่ยว...” (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้มีการ ปรับเนื้อหาเพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเทศกาลลอยกระทง ทั้งนี้นักท่องเที่ยวจะสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนสนใจได้...” (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ควรปรับเนื้อหาที่จะพาเขาทำกิจกรรมตามประเพณี ของเราเพื่อให้เขาเห็นประเพณีที่มีมาแต่โบราณของจังหวัดสุโขทัยมากกว่า การลอยกระทง...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ไม่ทราบว่าเป็นเนื้อหาปรับเปลี่ยนไปมากแค่ไหน แต่จากที่เห็นมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานมากขึ้น สังเกตได้จากการที่ผมเห็นผ่านตาหลาย ๆ ช่องทาง แต่ผมก็ทราบแค่ว่ามีงานจัดขึ้น ที่ไหน วันที่เท่าไร...” (นักท่องเที่ยว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 พฤศจิกายน 2561)

“...โลกเปลี่ยนไปมันก็มีทั้งดีและไม่ดีนะ เราว่า อย่างกิจกรรมเนี่ยเพราะสมัยนี้ช่องทางการสื่อสารมากขึ้นทำให้มันเข้าถึงเรามากขึ้น สมัยก่อนจะมีคนมาบอกว่างานประจำปีจัดขึ้นวันที่เท่าไร หรือไม่ก็ถามผู้เฒ่าผู้แก่เอา แต่เดี๋ยวนี้เข้าไปดูหน้า Facebook ก็ทราบแล้ว...” (นักท่องเที่ยว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 พฤศจิกายน 2561)

ความรวดเร็วของสื่ออินเทอร์เน็ตได้ทำให้คนส่วนใหญ่ในยุคนี้ใช้เวลาอยู่บนหน้าจอคอมพิวเตอร์มากกว่าจออื่น ๆ อาจกล่าวได้ว่าบนโลกของสื่อดิจิทัลคือโลกของการผสมผสานกัน (Convergence) นั่นหมายถึงสื่อหนึ่งชนิดสามารถทำหน้าที่ได้หลายอย่าง (Multi-Tasking) และเข้าถึงประสาทสัมผัสของคนได้มากกว่าหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า ผู้ใช้สื่อหนึ่งคนสามารถปฏิสัมพันธ์กับสื่อได้มากกว่าหนึ่งช่องทางในเวลาเดียวกันปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของการสื่อสารในสมัยใหม่ คือ การใช้สื่อผสมผสาน ดังนี้

1) การที่ผู้รับสารสามารถรับเนื้อหาสารได้อย่างไร้ขีดจำกัดด้านเวลาและสถานที่ (Any Time Any Place) หมายความว่า หากประชาชนทั่วไปหรือนักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูลเนื้อหาสาระ ชมภาพ วิดีโอสื่อต่าง ๆ ที่สะท้อนคุณค่าประเพณีล่อยกระทรงได้ง่าย ซึ่งสื่อเหล่านั้นควรเป็นสื่อดิจิทัล สื่อออนไลน์ เป็นต้น

2) ผู้รับสารสามารถรับสารจากเครื่องมือสื่อสารอย่างไม่มีจำกัด (Any Device) โดยผู้ผลิตหรือผู้ส่งสาร (Sender/Producers/Providers) คือ คณะกรรมการจัดงาน ผู้เกี่ยวข้องกับประเพณีในจังหวัด จะเข้าถึงผู้รับสารได้ทุกระดับ

โดยรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสาร คือ ประชาชนทั่วไป และผู้ส่งสาร คือ คณะกรรมการจัดงาน ผู้เกี่ยวข้องกับประเพณี จะมีทั้งแบบ One-to-Many และ Many-to-Many นั่นคือ ผู้ส่งสารเพียงคนเดียวสามารถส่งสารถึงผู้รับสารได้อย่างมากมายเช่นเดียวกับการสื่อสารมวลชน ในขณะที่เดียวกันผู้ส่งสารอาจมีมากกว่าหนึ่งและมีจำนวนมากมายมายมหาศาลที่สามารถส่งสารไปยังผู้รับสารได้อย่างมากมายเช่นกันผ่านเครื่องมือทันสมัยที่เหมาะสม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนสำคัญต่างชี้ชัดเป็นไปแนวทางเดียวกันว่า การปรับประยุกต์ในหน้าที่บทบาทของประเพณีสุโขทัยเราทำได้ดี แต่ไม่ถึงกับก้าวล้ำทันความเปลี่ยนแปลงมากนัก สังเกตได้จากการมีหน่วยงานอย่างเช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาส่งเสริมให้เป็นงานสำคัญ การปรับตัวในบทบาทการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเอกลักษณ์สร้างรายได้ ทำให้เศรษฐกิจชุมชนดี ซึ่งหากไม่ได้มีการปรับให้ประเพณีน่าสนใจ ไม่มีกระบวนการสร้างสิ่งใหม่ให้ทันสมัยก็อาจจะไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ และเอกลักษณ์ล่อยกระทรง เคาเทียนเล่นไฟ ของสุโขทัยก็จะค่อย ๆ เลือนราง

“...มันอาจจะเปลี่ยนไปบ้างนะจากที่เคยมาหลายครั้งถึงปัจจุบันจะมีเรื่องล่อยกระทรงออนไลน์เข้ามา แต่นักท่องเที่ยวอย่างเราก็ยังอยากมา มาเอาบรรยากาศ มาดูการแสดงว่าความเป็นมาของประเพณีเป็นยังไง เมื่อก่อนเค้าเป็นยังไงกัน ยังอยากรู้...” (นักท่องเที่ยว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 พฤศจิกายน 2561)

“...ก็เปลี่ยนไปตามรูปลักษณ์ แต่จุดมุ่งหมาย คือ ต้องการคงเอกลักษณ์ แต่รูปแบบมันอาจจะเปลี่ยน เล็ก ๆ น้อย ๆ แต่วัตถุประสงค์ยังคงเดิมอยู่...” (คณะกรรมการฝ่ายรุ่งอรุณแห่งความสุข, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤศจิกายน 2561)

“...เราปรับประยุกต์มามาก เราพยายามนำสิ่งใหม่ ของดีของเรามาผนวกกับงาน แต่เราไม่มีแก่นของเรานะ หน้าที่ บทบาทยังคงมีแต่ส่วนที่เพิ่มมันเป็นประโยชน์เหมือนกัน มันต้องทันกับยุคสมัย...” (คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤศจิกายน 2561)

“...ผมเข้าใจนะ มันเปลี่ยน แต่มันดีนะผมว่า ลองสมมุติ ถ้าเราลอยกระทงได้ตาม Social แล้วต้องมางานใหม่ คำตอบก็ไม่ต้อง แต่ที่มาเขามาเที่ยว มาดูความงาม มาสัมผัส เพราะ Social ไม่มีง แต่เราทำอะไรให้คนที่มาเที่ยวเขาเข้าใจประเพณีเราด้วย เข้าใจรากเหง้าเราด้วย...” (เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤศจิกายน 2561)

“...เราต้องดำรงอยู่ มันเป็นผลลัพธ์สุดท้ายแต่เราก็ควรเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันสมัย และทุกที่ทำเหมือนกัน แต่ของเราดีจริงเราจึงยังคงอยู่...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 ธันวาคม 2561)

“...บทบาทของประเพณีคือคุณค่าความกตัญญูต่อแม่น้ำที่ให้ชีวิต แต่ปัจจุบัน ประเพณีนี้ หล่อเลี้ยง สร้างความทรงจำให้คน นักเที่ยวรู้จักสุขุขทัย...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 ธันวาคม 2561)

“...อย่าลืมว่าบทบาทหน้าที่ของประเพณีที่ควรรักษาไว้คือการสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้เรียนรู้วัฒนธรรมของเรา...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 ธันวาคม 2561)

“...ประเพณีลอยกระทงจะก่อให้เกิดรายได้ให้กับคนในชุมชน นอกจากการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นหลัง...” (เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤศจิกายน 2561)

“...ทุกวันนี้อาจมีการประยุกต์หรือตัดตอนบางทีบางท่านเขาก็ไม่ได้ไปร่วมงาน แต่ลอยอยู่ที่บ้าน ลอยทาง Internet...” (เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤศจิกายน 2561)

“...การต่อสู้ ต่อรองต่าง ๆ ทางความคิดเห็นไม่จบ แต่เรารู้ เราเข้าใจ เรารักษา เราสื่อสารให้มากขึ้น...” (ผู้ใหญ่บ้านอำเภอกงไกรลาศ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ไม่แน่ใจว่าเหตุผลของข้อเสนอใหม่ ความรู้ใหม่ที่ออกมาจากนักวิชาการ เราไม่พูดถึงนะว่าเป็นมาอย่างไร แต่เราจะขอสื่อสารโดยแก่นที่เป็นของสุขุขทัย สื่อสารปรับตัวให้ทัน ให้คนเข้าใจต่อไป แบบนี้...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ของดี ย่อมดี บางทีต้องยอมรับความคิดเห็นของคนมากหน้าหลายตานั้น เรามีสิทธิ์คิด แต่เรามีสิทธิ์ที่จะอธิบายความจริง ด้วยความจริง...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ความเป็นจังหวัดสุขุขทัยมี เราเข้าใจการสื่อสาร ทุกคนมีสิทธิ์คิด แต่ทุกอย่างต้องเป็นความจริง...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...เราควรดำรงประเพณีเอาไว้ ซึ่งเป็นประเพณีโบราณ ไม่ควรเปลี่ยนแปลง มาก...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

ประเพณีลอยกระทง มีตัวสื่อสำคัญ คือ “กระทง” ซึ่งเป็นสื่อรูปแบบหนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์ระดับบุคคล เครือญาติด้วย แม้แต่การถ่ายทอดความรู้ในการประดิษฐ์กระทงอย่างไรในแบบกระทงสุโขทัย อีกทั้งในแง่ของการประกวดในงานประเพณีเองที่สืบทอดกันมายาวนานมาแล้ว ก็อาศัยการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในรูปแบบเครือญาติด้วยเช่นเดียวกัน และอีกด้านหนึ่งจะพบว่า การสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแก่นของการลอยกระทง “ลอยไปเพื่ออะไร และทำอย่างไร” ผู้ใหญ่เป็นส่วนหนึ่งในการสื่อสารให้ได้กลุ่มหลังได้ทราบข้อมูลด้วย

“...เมื่อมีประเพณี ช่วงก่อน ช่วงจัด ช่วงหลังงาน คนโดยรอบเราก็มีการเชื่อมสัมพันธ์กับคณะกรรมการจัดงานนะ บางทีเขาก็หาหรือเราด้วย บางทีก็สื่อสารถึงความจำเป็น ขอความร่วมมือร่วมมือระหว่างกัน” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...กระทง ทำอย่างไร จีบอย่างไร พับอย่างไร เด็กหลัง ๆ นี้ไม่เข้าใจนะ บางคนซื้อขนมปังเลย มันง่าย แต่เราเป็นผู้ใหญ่เราก็อธิบาย สอนเขา มันสัมพันธ์กันนะ มันสร้างความสัมพันธ์” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...การทำกระทง ควรเน้นวัสดุธรรมชาติ อย่างกล้วยเหมือนแต่เดิม ประหยัด สวยงาม และอนุรักษ์เอกลักษณ์ความเป็นไทยไว้อีกด้วย...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ชุมชนโดยรอบมีความสำคัญกับประเพณีลอยกระทง เพราะเขาจะได้รับประโยชน์จากรายได้ที่เข้ามาโดยตรง...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...เครือข่ายจากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน มีความสำคัญที่จะทำให้งานลอยกระทงประสบความสำเร็จ...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ความหมายของการลอยกระทงนั้น ก็พอเข้าใจอยู่บ้าง จากที่ทางคนเฒ่าคนแก่เค้าเล่าให้ฟัง จากที่ตอนเรียนหนังสือก่อนส่วนนี้ และจากดูการแสดงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาด้วย....” (นักท่องเที่ยวน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 พฤศจิกายน 2561)

“...ทุกความคิดเห็นจากเครือข่าย ต่างมีความสำคัญต่อการจัดงานลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย...” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...คณะกรรมการ ข้าราชการ คนสำคัญ ๆ ไม่ได้บอกว่าคุณเห็นของใครไม่ดี เราปรึกษาหารือกัน” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...คณะกรรมการแต่ละชุดเรามีหน้าที่จัดการงานภายใต้หัวข้อ หรือประเด็น เราศึกษา เราให้ความเห็น และร่วมกันบริหารจัดการให้งานออกมาดีเป็นหน้าตาของเรา” (คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ทุกอำเภอ ใน 9 อำเภอ เขามามีส่วนในการจัดงาน ทั้ง 9 อำเภอ มีคณะกรรมการของเขา แล้วร่วมเสนอขึ้นมาในชุดใหญ่ตามหัวข้อ ประเด็น แล้วเราร่วมจัดการงานให้สื่อสารออกไป แล้วคนเข้าใจ และเห็นคุณค่าของประเพณีของเรา” (คณะกรรมการจัดงานรุ่งอรุณแห่งความสุข, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานมากขึ้น การบริหารจัดการงานประเพณีลอยกระทง จังหวัดสุโขทัย จะทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น...” (คณะกรรมการจัดงานรุ่งอรุณแห่งความสุข, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...คณะกรรมการที่ดูแลแต่ละประเด็น ควรมีการวางแผนการบริหารจัดการในหน่วยตัวเองให้ดี...” (คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...กรรมการแต่ละฝ่าย ควรทำหน้าที่ที่ตัวเองรับผิดชอบให้ดีที่สุด และวางแผนเพื่อให้งานสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ...” (คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...การบริหารจัดงานจะแบ่ง หรือจัดตั้งเป็นคณะกรรมการแต่ละส่วนงานตามความถนัด มีอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษา ให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อให้งานออกมาดี เป็นการปรับตัวแบบไม่ละทิ้งประวัติศาสตร์ แต่เพียงปรับให้ประวัติศาสตร์ ประเพณีน่าสนใจ...” (คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 ธันวาคม 2561)

“...ก็พอทราบบ้างว่าเราลอยกระทงเพื่ออะไร เพราะประเพณีนี้เราสืบทอดกันมายาวนานมาก แต่เราก็ไม่แน่ใจว่าสิ่งที่เข้าใจนั้นถูกต้องแค่ไหน แต่พอเรามางานเราก็ได้ความรู้กลับไป ด้วยเวลาเราดูการแสดงแสง สี เสียง ของงาน...” (นักท่องเที่ยวน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 พฤศจิกายน 2561)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษา ประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารและรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย 2) เพื่อศึกษาการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัยซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 กระบวนการสื่อสารและรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) รูปแบบและกระบวนการสื่อสารช่วงเตรียมงานประเพณี

การสื่อสารในการเตรียมงานประเพณีลอยกระทงจังหวัดสุโขทัย จากการศึกษาพบว่า เกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ข้าราชการ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่สื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) เนื่องจากการพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างราชการ ทิศทางการสื่อสารจึงเป็นแบบสองทาง (Two-Way Communication) ระหว่างผู้นำกับสมาชิก จะมีการพูดคุยในที่ประชุมหรือ วางแผนเตรียมงานลอยกระทง โดยบุคลากรแต่ละฝ่ายมีการแสดงความคิดเห็น มีการตอบโต้กันโดยใช้ทั้งภาษาวจนภาษาและอวจนภาษา ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจ ขณะที่ทำการสื่อสารกัน ทั้งยังก่อให้เกิดทางเลือกมากขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจแต่ก็ยังพบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication) อยู่บ้างเนื่องจากเป็นการสื่อสารพื้นฐานที่มนุษย์ใช้อยู่เป็นประจำจนเกิดเป็นความเคยชินและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยทำให้เป็นการสื่อสารกันตามปกติ เพียงแต่เปลี่ยนหัวข้อสนทนาเป็นเรื่องของการเตรียมงานประเพณี แต่การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการระหว่างสมาชิกในท้องถิ่นนี้ไม่ได้ส่งผลต่อการการจัดเตรียมงานแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นการบอกเล่าถึงประเพณีที่จะเกิดขึ้น และการเชิญชวนประชาสัมพันธ์ให้ร่วมงาน

นอกจากนี้ในการจัดประเพณียังมีทิศทางการสื่อสารแบบทางเดียว (One-Way Communication) คือ การประชาสัมพันธ์ประเพณีในส่วนงานที่จังหวัดจัดขึ้นบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย คือ กิจกรรมแถลงข่าวประจำปี ซึ่งทุกปีจะมีการดำเนินงานนี้ โดยก่อนงานจะมีการสื่อสารทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ Facebook ป้ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีได้ให้ความสนใจกับปฏิกิริยาสะท้อนกลับ แต่เป็นเพียงการประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ และเชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วมเท่านั้น

2) รูปแบบและกระบวนการสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณี

การสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณีผ่านสื่อออนไลน์ พบว่า มีการสื่อสาร 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) คือ การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ โดยเป็นการบอกเล่าความเป็นมาของประเพณี วัตถุประสงค์ในการจัดงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น และการสื่อสารทั้งแบบสองทาง (Two-Way Communication) ผ่านเฟซบุ๊กเพจ งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย 2561

3) กระบวนการสื่อสารช่วงหลังการจัดงานประเพณี

เมื่อเสร็จสิ้นจากการจัดประเพณีลอยกระทง มีการสรุปและประเมินผลการจัดงาน โดยการประชุมหารือร่วมกันระหว่างส่วนราชการในระดับจังหวัดที่ร่วมเป็นคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่ดูแลรับผิดชอบงานเป็นการพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างกลุ่มราชการ ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) และทิศทางการไหลของสารเป็นการสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Communication) เกิดจากการประชุมเพื่อสรุป และประเมินผลการจัดงานประเพณีลอยกระทง การพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างกลุ่มราชการ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการหารือ ประชุมทั้งหมดเป็นการสื่อสารเป็นแบบสองทาง (Two-Way Communication) ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีการแสดงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา และสลับบทบาทกันเป็นทั้งผู้รับสาร และผู้ส่งสารฝ่ายอื่น ๆ เช่น ฝ่ายพิธีเผาเทียน เห็นว่าปีนี้พื้นที่ที่จัดให้มีพิธีไม่เหมาะสม เสียงอันตรายกับนักท่องเที่ยว โดยฝ่ายจัดสถานที่ และจัดทำผังบริเวณการจัดงาน หรือฝ่ายอื่น ๆ ช่วยกันแสดงความเห็น จากนั้นจึงนำความคิดเห็นดังกล่าวมาสรุปร่วมกันว่าทิศทางการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไปควรมีลักษณะใดโดยใช้หลักเหตุและผล

5.1.2 แนวทางการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัยในแต่ สรุปได้ดังนี้

1) การปรับวิธีการสื่อสารด้านรูปแบบเนื้อหา

การปรับตัวด้านกระบวนการสื่อสารสำหรับรูปแบบของเนื้อหา รายละเอียดดังนี้ การสื่อสารเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทง สามารถสรุปผลได้ว่า การปรับตัวด้านรูปแบบเนื้อหาเมื่อเปรียบเทียบกับยุคก่อนกับยุคปัจจุบัน จะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงแบบเพิ่มเติมลักษณะใหม่ ๆ และการปรับประสานเข้ามาให้เหมาะสมกับยุคสมัย และบริบทชุมชน กล่าวคือ อดีตเนื้อหาในรูปแบบที่ใช้สื่อสารเป็นแบบตรง คือ พิธีกรรมการลอยกระทง ไม่ได้มีกิจกรรมมากมายหลายหลากดังปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันได้เพิ่มหรือเพิ่มเติมกิจกรรมเข้ามามากมาย เช่น การแสดงหมู่บ้านวิถีไทยและตลาดปสาน สมัยกรุงสุโขทัย และแสดงกีฬาพื้นบ้าน, ลานเทศน์ ลานธรรม (เทศน์มหาชาติ), ขบวนแห่ประเพณีวัฒนธรรม 9 อำเภอ ขบวนแห่นางนพมาศ ขบวนแห่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและขบวนแห่

ของภาคเอกชน, การจำหน่ายสินค้าสหกรณ์ และสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังพบว่า องค์ประกอบสำคัญของงาน หรือแก่นของประเพณียังคงมีปรากฏในทุกปี แม้บางปีจะมีการจัดพิธีกรรม หรือกิจกรรมใหม่ เป็นการปรับให้สอดคล้องกับยุค ถือว่าเป็นการปรับตัวด้านรูปแบบเนื้อหาที่ตึงเครียดหนึ่งเพื่อให้ประเพณียังคงอยู่ต่อไป

2) การปรับวิธีสื่อสารด้านช่องทางการสื่อสาร

การวิธีการสื่อสารด้านรูปแบบการสื่อสาร สำหรับระบบการสื่อสารนั้นมีการพัฒนา มาเรื่อย ๆ ซึ่งแต่เดิมรูปแบบการสื่อสารประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย จะดำเนินการสื่อสาร ผ่าน ป้ายผ้า ปากต่อปาก วิทยุกระจายเสียง รถยนต์ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงาน เพียงเท่านั้นแต่ ปัจจุบันช่องทางการสื่อสาร (Channel) ผ่านทางสื่อต่าง ๆ ถูกพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ จึงทำให้มีการ ประชาสัมพันธ์ผ่านทุกช่องทางที่มี เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ แผ่นพับ ป้ายคัทเอ๊าท์ ป้ายผ้าต่าง ๆ อินเทอร์เน็ต และการจัดกิจกรรม (Activity Communication) เช่น งานแถลงข่าวการจัดงาน ประเพณีในแต่ละปี ซึ่งรูปแบบการจัดงานแถลงข่าวก็จะอิงกับแนวคิดหลัก (Theme) ในปีนั้น ๆ รวมทั้งการบอกต่อแบบปากต่อปาก (Words of Mouth) ก็สัมฤทธิ์ผลในส่วนของข้อมูลเบื้องต้นที่ ผู้ส่งสารต้องการสื่อ เช่น งานจัดเมื่อไหร่ วันไหน จัดที่ไหน กี่วัน เป็นต้น ผู้รับสาร (Receiver) ในการ จัดงานประเพณี ผู้รับสาร หรือกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สมาชิกในชุมชนทุกเพศทุกวัยสมาชิกในชุมชน ใกล้เคียง สมาชิกในระดับประเทศเพราะประเพณีได้กลายเป็นประเพณีสำคัญระดับชาติไปแล้ว สื่อมวลชนทุกแขนง เต็มใจที่จะช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์งานประเพณี ออกไปในวงกว้าง ดังจะเห็น ได้จากสื่อโฆษณาต่างๆที่มีทั้งระดับชุมชนและระดับประเทศ เช่น ทีวี ออนไลน์ Facebook การส่งต่อ ข้อมูลผ่าน App Line หรือแม้แต่ Website เป็นต้น และนอกจากได้ประชาสัมพันธ์การจัดงานเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการสื่อสารออกสู่สาธารณะให้ทราบว่าคุณค่า เอกลักษณ์หนึ่งเดียว ของประเพณีลอยกระทงนี้ต้องเป็นจังหวัดสุโขทัยเท่านั้น ซึ่งแน่นอนว่าการสื่อสารลักษณะนี้เป็นการ สื่อสารแบบ One Way Communication ซึ่งการสื่อสารนี้ก็ทำให้อุณหภูมิร้อนหลังได้ตระหนักใน คุณค่าของประเพณีด้วย โดยกลุ่มที่อยู่ในระบบสื่อสาร สำหรับการจัดงาน

3) การปรับวิธีการสื่อสารด้านบทบาทและหน้าที่

จากเดิมประเพณีลอยกระทงจะเป็นประเพณีที่มีบทบาทสร้างความเชื่อ ความกตัญญู ต่อสิ่งที่มีพระคุณอย่างแม่คงคา หรือมีบทบาทในคุณค่าความหมายทางจิตวิญญาณ หรือศาสนาแล้วนั้น ประเพณีนี้ยังมีหน้าที่บทบาทในการสร้างความบันเทิง ส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งหากกล่าวถึง ประเพณีลอยกระทง จังหวัดสุโขทัยถือว่าเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับประเพณีนี้ปัจจุบันประเพณี ลอยกระทงจังหวัดสุโขทัย ยังมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญทางด้านการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจของ จังหวัดสุโขทัย แต่ละปีจะมีเงินสะพัดจากประเพณีลอยกระทงหลายร้อยล้านบาทอีกด้วย

4) การปรับวิธีการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว

จากเดิมการปรับตัวด้านการท่องเที่ยวจะเป็นไปในรูปแบบที่อะลุ่มอล่วย เห็นแก่ความคิดเห็นของประธานหรือผู้ใหญ่ ส่งผลให้ประเพณีลอยกระทงเกิดจากความคิดเห็นเพียงไม่กี่กลุ่มคนเท่านั้น สำหรับปัจจุบันมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยนั้น ได้มีความพยายามในการต่อสู้ต่อรองมาโดยตลอดเพื่อให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วประเพณีลอยกระทงคือประเพณีที่ดั้งเดิม และต้นกำเนิดมาจากสุโขทัย ต่อรองโดยอาศัยความจริงภายใต้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากความท้าทายหนึ่งมาจากนักคิด นักวิชาการในยุคปัจจุบันที่มีข้อเสนอใหม่ ๆ ออกมาแย้งประวัติศาสตร์มากมาย แต่อย่างหนึ่งที่ไม่สามารถล้มล้างความเชื่อของคนที่เชื่อว่าประเพณีลอยกระทงมาจากสุโขทัย เพราะหนึ่งการสื่อสารประเพณีมันเป็นวงกว้างออกไปยาวนานแล้วว่า “สุโขทัย” นั้นเป็นต้นกำเนิดของประเพณีลอยกระทง ดังนั้นการต่อรองหรือต่อสู้ สามารถช่วยอนุรักษ์ประเพณีให้สืบทอดต่อไปได้

5) การปรับวิธีการสื่อสารด้านเครือข่ายความสัมพันธ์

เดิมเครือข่ายความสัมพันธ์เป็นแบบเครือข่ายญาติ เช่น กระทงทำให้แบบฟรี ๆ ไม่มีขาย ปัจจุบันเครือข่ายความสัมพันธ์ของประเพณีลอยกระทงช่วยเป็นตัวเชื่อมโยงสัมพันธ์ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย (พื้นที่จัดประเพณี) ด้วย เพราะเมื่อมีการจัดงานประเพณีทุกปี ชุมชนโดยรอบก็มีการสื่อสาร เชื่อมโยงกับคณะกรรมการจัดงานด้วย ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบการค้าขาย เช่น ค้าขายกระทงในงานค้าขายขนมท้องถิ่น เป็นแรงงานในการจัดงานประเพณี เป็นต้น

นอกจากนั้นในประเพณีลอยกระทง มีตัวสื่อสำคัญ คือ “กระทง” ซึ่งเป็นสื่อรูปแบบหนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์ระดับบุคคล เครือญาติด้วย แม้แต่การถ่ายทอดความรู้ในการประดิษฐ์กระทงอย่างไรในแบบกระทงสุโขทัย อีกทั้งในแง่ของการประกวดในงานประเพณีเองที่สืบทอดกันมายาวนานมากแล้ว ก็อาศัยการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในรูปแบบเครือข่ายด้วยเช่นเดียวกัน และอีกด้านหนึ่งจะพบว่า การสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแก่นของการลอยกระทง “ลอยไปเพื่ออะไร และทำอย่างไร” ผู้ใหญ่เป็นส่วนหนึ่งในการสื่อสารให้เด็กรุ่นหลังได้ทราบข้อมูลด้วย

6) การปรับวิธีการสื่อสารด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัยในสมัยก่อนเป็นแบบให้หน่วยงานภาครัฐบริหารจัดการเพียงหน่วยงานเดียว แต่ปัจจุบันมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานมากขึ้น การบริหารจัดการงานประเพณีลอยกระทง จังหวัดสุโขทัย ไม่มีนโยบายจ้างบริษัทภายนอกจัดงาน อาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันทำกิจกรรม โดยหลักการบริหารจัดงานจะแบ่ง หรือจัดตั้งเป็นคณะกรรมการแต่ละส่วนงานตามความถนัด มีอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษาให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อให้งานออกมาดี เป็น การปรับตัวแบบไม่ละทิ้งประวัติศาสตร์ แต่เพียงปรับให้ประวัติศาสตร์ ประเพณีน่าสนใจ อยากรู้ก็ตาม ถือว่าการบริหารจัดการงานประเพณีลอยกระทง จังหวัดสุโขทัยทำในรูปแบบของการมีส่วนร่วม

ของทุกภาคส่วน ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบคณะกรรมการที่มาจากข้าราชการในระดับจังหวัด ประชาชนชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันระดับอำเภอ ทั้ง 9 อำเภอ ในจังหวัดเองก็มีส่วนในการจัดการ เช่น ขบวนการของดี 9 อำเภอ เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งด้วยว่าสุโขทัยมีอะไรบ้างที่คนภายนอกยังไม่ทราบ ซึ่งทั้งนี้ทั้ง 9 อำเภอ มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดงานย่อยอีกชั้นหนึ่งเพื่องานประเพณีสำคัญนี้ จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการ ในช่วงระหว่างนี้กล่าวได้ว่า คนสุโขทัยมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของจัดงาน เพื่อสื่อสารให้บุคคลภายนอกเข้าใจแก่นของประเพณี และสนุกสนานรื่นเริงในวันเพ็ญเดือนสิบสองของทุกปี

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 กระบวนการสื่อสารและรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย

1) รูปแบบและกระบวนการสื่อสารช่วงเตรียมงานประเพณี

การสื่อสารในการเตรียมงานประเพณีลอยกระทง จังหวัดสุโขทัย เกิดขึ้นในกลุ่มราชการ ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) เนื่องจากเป็นการประชุมหารือระหว่างราชการกับคณะทำงาน ทิศทางการสื่อสารในช่วงนี้ส่วนมากเป็นแบบสองทาง (Two-Way Communication) ระหว่างผู้นำกับสมาชิก หรือวางแผนเตรียมงานลอยกระทง โดยบุคลากรแต่ละฝ่ายมีการแสดงความคิดเห็น มีการตอบโต้กันโดยใช้ทั้งภาษาวิจนภาษาและอวิจนภาษา ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจขณะที่ทำการสื่อสารกัน ทั้งยังก่อให้เกิดทางเลือกมากขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พวงชมพู ไชยอาลา (2543) พบว่า การสื่อสารในการเตรียมงานประเพณีบุญบั้งไฟในหมู่บ้านนั้น มีทิศทางการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) ระหว่างผู้นำกับสมาชิกและสมาชิกกับสมาชิก โดยการสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกจะเริ่มจากผู้นำจะแจ้งเรื่องต่าง ๆ ให้สมาชิกทราบเมื่อสมาชิกได้รับทราบและเกิดความสงสัยก็จะสามารถซักถามได้ทันที

จากการศึกษา พบว่า ในช่วงการเตรียมงานประเพณีลอยกระทงเกิดขึ้นในกลุ่มราชการ ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) เพราะเป็นการพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างกลุ่มราชการอย่างไรก็ตาม ลักษณะการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication) ยังมีให้พบเห็นอยู่ทั่วไป เพราะเป็นการสื่อสารพื้นฐานที่มนุษย์ใช้อยู่จนเป็นความเคยชินและใช้ในชีวิตประจำวันทำให้เป็นการสื่อสารกันตามปกติ เพียงแต่เปลี่ยนหัวข้อสนทนามาเป็นเรื่องของการเตรียมงานประเพณี แต่การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการระหว่างสมาชิกในท้องถิ่นนี้ไม่ได้ส่งผลต่อการการจัดเตรียมงานแต่อย่างใด เพียงแต่เป็น

การบอกเล่าถึงประเพณีที่จะเกิดขึ้น และชักชวนกันไปร่วมงานสอดคล้องกับแนวคิดของ พัทธนีเขย จรรยา และคณะ (2541) คือ ช่องทางการสื่อสารแบบเป็นทางการเป็นการสื่อสารที่มีระเบียบแบบแผนคำนึงถึงบทบาทหน้าที่และตำแหน่งของผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นสำคัญการสื่อสารในลักษณะนี้อาจเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นประกาศแจ้งนโยบายคำสั่งปฏิบัติงานหรืออาจเป็นการสื่อสารที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแต่อาศัยการพูดจาเช่นการสั่งงานโดยตรง

2) รูปแบบและกระบวนการสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณี

การสื่อสารช่วงการจัดงานประเพณีผ่านสื่อออนไลน์ พบว่า มีการสื่อสาร 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) คือ การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ โดยเป็นการบอกเล่าความเป็นมาของประเพณี วัตถุประสงค์ในการจัดงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและการสื่อสารทั้งแบบสองทาง (Two-Way Communication) ผ่านเฟซบุ๊กเพจซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา กฤษฎา สุริยวงศ์ (2549) เรื่องการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านทรงไทยปลายโพรงพวงพบว่ารูปแบบการสื่อสารมีทั้งแบบสองทางและการสื่อสารทางเดียวซึ่งมีการสื่อสารที่เป็นแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3) กระบวนการสื่อสารช่วงหลังการจัดงานประเพณี

เมื่อเสร็จสิ้นจากการจัดประเพณีลอยกระทง จะมีการประชุมร่วมกันเพื่อสรุปและประเมินผลการจัดงาน ระหว่างส่วนราชการในระดับจังหวัดที่ร่วมเป็นคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่ดูแลรับผิดชอบงานเป็นการพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างกลุ่มราชการ ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) เพราะเป็นการพูดคุยกันในที่ประชุมระหว่างกลุ่มราชการ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทิศทางการสื่อสารเป็นแบบสองทาง (Two-Way Communication) ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสมาชิกได้มีการแสดงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา และสลับบทบาทกันเป็นทั้งผู้รับสาร และผู้ส่งสารฝ่ายอื่น ๆ เช่น ฝ่ายพิธี เภาเทียน เห็นว่าป็นพื้นที่ที่จัดให้มีพิธีไม่เหมาะสม เสียงอันตรายนักท่องเที่ยว โดยฝ่ายจัดสถานที่ และจัดทำผังบริเวณการจัดงานหรือฝ่ายอื่น ๆ ช่วยกันแสดงความคิดเห็น จากนั้นจึงนำความคิดเห็นดังกล่าวมาสรุปพร้อมกันว่าทิศทางการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไปควรมีลักษณะใด โดยใช้หลักเหตุและผล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พวงชมพู ไชยอาลา (2543) พบว่า การสื่อสารในการเตรียมงานประเพณีบุญบั้งไฟในหมู่บ้าน มีทิศทางการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) ระหว่างผู้นำกับสมาชิกและระหว่างสมาชิกกับสมาชิก ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจขณะที่ทำการสื่อสารกัน อีกทั้งมีผลต่อการเกิดทางเลือกที่มากมายเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ

ทิศทางการไหลของสารเป็นการสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Communication) เกิดจากการประชุมเพื่อสรุป และประเมินผลการจัดงานประเพณีลอยกระทง โดยผู้ให้ข้อมูลหลักและละกลุ่มจะมีการประชุมกันภายในกลุ่ม และอภิปรายผลกัน เพื่อสรุปภาพรวมของ

งาน และให้ได้ข้อมูลที่จะสามารถนำไปพัฒนาและปรับปรุงการจัดงานในปีต่อไปได้ซึ่งซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พรทิพย์ ชนะคำ (2547) พบว่า ทิศทางการไหลของสารจากล่างขึ้นบนของการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์นั้น ได้แก่ การสื่อสารระหว่างปราชญ์ชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่พัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่จากกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้นและการสื่อสารกับผู้นำในหมู่บ้าน ทั้งนี้ในกรณีที่ปราชญ์ชาวบ้านไม่ได้มีตำแหน่งผู้นำในหมู่บ้านปราชญ์ชาวบ้านจะใช้การสื่อสารเรื่องการเกษตรไปยังผู้นำในหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้นำในหมู่บ้านไปบอกต่อแก่ชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านจะปฏิบัติตามมากกว่า เนื่องจากชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและมักปฏิบัติตามผู้นำของตน

5.2.2 แนวทางการปรับวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

1) การปรับวิธีการสื่อสารด้านรูปแบบเนื้อหา

จากการศึกษาด้านการสื่อสารเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงพบว่า การปรับตัวด้านรูปแบบเนื้อหาเมื่อเปรียบเทียบกับยุคก่อนกับยุคปัจจุบัน จะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงแบบเพิ่มเติมลักษณะใหม่ ๆ และการปรับประสานเข้ามาให้เหมาะสมกับยุคสมัย และบริบทชุมชน กล่าวคือ อดีตเนื้อหาในรูปแบบที่ใช้สื่อสารเป็นแบบทางตรง คือ พิธีกรรมการลอยกระทงเพื่อสักการะพระแม่คงคา ไม่ได้มีกิจกรรมมากมายหลากหลายดังปัจจุบัน เช่น การแสดงหมู่บ้านวิถีไทยและตลาดปสาน สมัยกรุงสุโขทัย และแสดงกีฬาพื้นบ้าน, ลานเทศน์ ลานธรรม (เทศน์มหาชาติ), ขบวนแห่ประเพณีวัฒนธรรม 9 อำเภอ ขบวนแห่นางพนาศ ขบวนแห่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและขบวนแห่ของภาคเอกชน, การจำหน่ายสินค้าสหกรณ์ และสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังพบว่าองค์ประกอบสำคัญของงาน หรือแก่นของประเพณียังคงมีปรากฏในทุกปี แม้บางปีจะมีการจัดพิธีกรรม หรือกิจกรรมใหม่ เป็นการปรับให้สอดคล้องกับยุค ถือว่าเป็นการปรับตัวด้านรูปแบบเนื้อหาที่ดีแห่งหนึ่งเพื่อให้ประเพณียังคงอยู่ต่อไปสอดคล้องกับการศึกษาของ มนตรา สายวิวัฒน์ (2545) เรื่องเนื้อหาและการใช้ประโยชน์จากนิตยสารวัยรุ่น ในการเสริมความรู้และจริยธรรม ศึกษาปริมาณเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้านความรู้และจริยธรรมที่ปรากฏในนิตยสารวัยรุ่น 3 ฉบับ ได้แก่ Ice, The Boy และเธอกับฉัน โดยวิเคราะห์เนื้อหาในนิตยสารดังกล่าวที่ตีพิมพ์ในเดือนกรกฎาคม 2544-กันยายน 2545 ผลจากการวิจัย คือ นิตยสารวัยรุ่นนำเสนอความรู้ด้านการดูแลผิวพรรณและรูปร่างภายนอกมากที่สุด โดยนำเสนอในรูปแบบบทความ และนำเสนอความรู้ด้านยาเสพติด น้อยที่สุด สำหรับเนื้อหาด้านจริยธรรมพบว่านิตยสารวัยรุ่นนำเสนอเนื้อหาด้านความอดุสาหะมากที่สุดและนำเสนอเรื่องราวความยุติธรรมน้อยที่สุด นำเสนอในรูปแบบบทบรรณาธิการตอบจดหมายน้อยที่สุด สำหรับรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้านจริยธรรมพบว่านิตยสารวัยรุ่นสอดแทรกจริยธรรมในรูปแบบสัมภาษณ์ดารามากที่สุด และไม่มีการสอดแทรกจริยธรรมใน

รูปแบบการสาธิตและข้อเขียนหรือการแสดงความคิดเห็นจากผู้อ่านแต่อย่างใด ผู้อ่านต้องการให้นิตยสารวัยรุ่นนำเสนอความรู้ด้านภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ ดนตรี และหนังสือมากที่สุด และนำเสนอรายความรู้อันยากเสพติดน้อยที่สุด สำหรับจริยธรรมผู้อ่านอยากให้นิตยสารสอดแทรกเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตมากที่สุด และสอดแทรกเรื่องความอดทนน้อยที่สุด โดยผู้อ่านต้องการให้นิตยสารนำเสนอเนื้อหาทั้ง 2 ด้าน ในรูปแบบเกร็ดความรู้มากที่สุด และรูปแบบบทบรรณาธิการและการตอบจดหมายน้อยที่สุด

2) การปรับวิธีการสื่อสารด้านช่องทางการสื่อสาร

การปรับตัวด้านกระบวนการสื่อสารสำหรับ ระบบการสื่อสารนั้นมีการพัฒนามาเรื่อย ๆ ซึ่งแต่เดิมรูปแบบการสื่อสาร ผ่าน ป้ายผ้า ปากต่อปาก วิทยุกระจายเสียง รถยนต์ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงาน ช่องทางการสื่อสาร (Channel) ผ่านทางสื่อต่าง ๆ ถูกพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบัน มีการประชาสัมพันธ์ทุกช่องทางที่มี เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ แผ่นพับ ป้ายคัทเอ๊าท์ ป้ายผ้าต่าง ๆ อินเทอร์เน็ต และการจัดกิจกรรม (Activity Communication) เช่น งานแถลงข่าวการจัดงานประเพณีในแต่ละปี ซึ่งรูปแบบการจัดงานแถลงข่าวก็จะอิงกับแนวคิดหลัก (Theme) ในปีนั้น ๆ รวมทั้งการบอกต่อแบบปากต่อปาก (Words of Mouth) ก็สัมฤทธิ์ผลในส่วน of ข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อ เช่น งานจัดเมื่อไหร่ วันไหน จัดที่ไหน เป็นต้น ผู้รับสาร (Receiver) ในการจัดงานประเพณี ผู้รับสาร หรือกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สมาชิกในชุมชนทุกเพศทุกวัย สมาชิกในชุมชนใกล้เคียง สมาชิกในระดับประเทศเพราะประเพณีได้กลายเป็นประเพณีสำคัญระดับชาติไปแล้ว สื่อมวลชนทุกแขนง เต็มใจที่จะช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์งานประเพณี ออกไปในวงกว้าง ดังจะเห็นได้จากสื่อโฆษณาต่าง ๆ ที่มีทั้งระดับชุมชนและระดับประเทศ เช่น ทีวี ออนไลน์ Facebook การส่งต่อข้อมูลผ่าน App Line หรือแม้แต่ Website เป็นต้น และนอกจากได้ประชาสัมพันธ์การจัดงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการสื่อสารออกสู่สาธารณะให้ทราบว่าคุณค่า เอกลักษณ์ หนึ่งเดียวของประเพณีลอยกระทงนี้ต้องเป็นจังหวัดสุโขทัยเท่านั้น ซึ่งแน่นอนว่าการสื่อลักษณะนี้เป็น การสื่อสารแบบ One Way Communication ซึ่งการสื่อสารนี้ก็ทำให้อุณหภูมิคนรุ่นหลังได้ตระหนัก ในคุณค่าของประเพณีด้วย โดยกลุ่มที่อยู่ในระบบสื่อสาร สำหรับการจัดงาน สอดคล้องกับการศึกษา ของ ชันธุสรา อรณพ ฌ อยุธยา (2549) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการ แสวงหาและการเรียนรู้จริยธรรมของเยาวชนการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะการ สื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของเยาวชน รวมถึงคุณลักษณะของสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศ ที่จะส่งเสริมการสื่อสารจริยธรรมของเยาวชน ความพึงพอใจของเยาวชนต่อรูปแบบและ เนื้อหาจริยธรรมในสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการนำเนื้อหาเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ อีกทั้งยังศึกษา ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผล ต่อการสื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของเยาวชนอีกด้วย ซึ่งในการวิจัยอาศัยการวิจัยเชิงสำรวจประกอบกับการวิจัยเชิงคุณภาพโดย การเก็บรวบรวม

ข้อมูลโดยการสำรวจซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความหมายจริยธรรมว่าเป็นความดี การประพฤติที่ดีงาม สำนึกผู้ผิดชอบชั่วดี โดยเริ่มสนใจเรียนรู้จริยธรรมตั้งแต่วัยเยาว์และมีแรงจูงใจในการแสวงหาและเรียนรู้จริยธรรมจากปัจจัยภายในตัวเอง ส่วนการสื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะการแสวงหาและเรียนรู้ทางจริยธรรมผ่านสื่อในลักษณะผสมผสานทั้งสื่อ บุคคล สื่อมวลชน และสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีการเปิดรับและการตอบกลับสารเกี่ยวกับจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับต่ำมากและเครื่องมือที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับในระดับมากที่สุด ได้แก่ เว็บไซต์ (Website) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) และเว็บบอร์ด (Webboard) ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างจะเลือกเปิดรับเว็บไซต์ที่เป็นของแหล่งเรียนรู้จริยธรรมทางกายภาพของตนเองเป็นประจำมากกว่าเว็บไซต์จริยธรรมของแหล่งอื่น คุณลักษณะของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าช่วยส่งเสริมการแสวงหาและเรียนรู้ทางจริยธรรมมากที่สุด คือ ความเป็นลักษณะสื่อหลายแบบ (Multimedia) ความเป็นสื่อที่รวดเร็วและสะดวกในการใช้งาน การมีระบบ Search Engine ที่ช่วยให้ค้นคว้าเนื้อหาจริยธรรมได้ง่ายขึ้น และความเป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้สามารถเปิดรับหรือส่งสารไม่ถูกจำกัดด้วยเวลา อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านจริยธรรม ที่กลุ่มตัวอย่างไม่พึงพอใจนั้น ได้แก่ ความไม่พึงพอใจด้านเนื้อหาซึ่งต้องพัฒนาอีกมากทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้ตรงกับกลุ่มเยาวชนชน ด้านการนำเสนอที่จะต้องใช้คุณลักษณะพิเศษ เช่น มัลติมีเดีย เพื่อดึงดูดใจเยาวชนให้มากขึ้น และด้านการเข้าถึงที่ควรประชาสัมพันธ์ช่องทางการเข้าถึงเนื้อหาจริยธรรมบนอินเทอร์เน็ตให้มากขึ้น ด้านรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากการสื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อหา คำตอบเกี่ยวกับข้อสงสัยหรือปัญหาในชีวิตของตนเอง ใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อเรียนรู้จริยธรรมเพิ่มเติม ใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อหาเนื้อหาเป็นแนวทางในการให้คำปรึกษากับเพื่อนและการใช้เป็นแหล่งความบันเทิง ผ่อนคลายความเครียด ความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง ที่ต่างเพศกันจะมีพฤติกรรมการสื่อสารจริยธรรมที่ต่างกันโดยเพศหญิงมีพฤติกรรมการสื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อในระดับที่มากกว่าเพศชาย ส่วนปัจจัยด้านการเปิดรับเนื้อหาจริยธรรมทางสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ และนิตยสาร มีความสัมพันธ์โดยโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์ระดับสูงที่สุด ส่วนปัจจัยเรื่องความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศพบเพียงปัจจัยเดียว คือ ความเป็นชุมชนออนไลน์ที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับเนื้อหาจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศแต่มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ และพุทธิรัตน์ กมลชัยสกุล (2550) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารธรรมะเพื่อเยาวชนผ่านเว็บไซต์ งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ เนื้อหา และภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดธรรมะผ่านเว็บไซต์ธรรมะเพื่อเยาวชน และคุณลักษณะของสื่อเว็บไซต์เพื่อการถ่ายทอดธรรมะที่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน

3) การปรับวิธีการสื่อสารด้านบทบาทและหน้าที่

จากเดิมประเพณีลอยกระทงจะเป็นประเพณีที่มีบทบาทสร้างความเชื่อ ความกตัญญู ต่อสิ่งที่มีพระคุณอย่างแม่คงคา หรือมีบทบาทในคุณค่าความหมายทางจิตวิญญาณ หรือศาสนาแล้วนั้น ประเพณีนี้ยังมีหน้าที่บทบาทในการสร้างความบันเทิง ส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งหากกล่าวถึง ประเพณีลอยกระทง จังหวัดสุโขทัยถือว่าเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับประเพณีนี้ ปัจจุบันประเพณีลอยกระทง จังหวัดสุโขทัย ยังมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญทางด้านการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจของ จังหวัดสุโขทัย แต่ละปีจะมีเงินสะพัดจากประเพณีลอยกระทงหลายร้อยล้านบาท สอดคล้องกับการศึกษาของ สืบพงศ์ ธรรมชาติ (2547) กล่าวว่า “หมรับ” เป็นหัวใจของการทำบุญเดือนสิบ การจัดหมรับ เป็นการเตรียมเสปียงอาหารบรรจุในภาชนะเพื่อนำไปถวายพระสงฆ์ในช่วงเทศกาลเดือนสิบ เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชน หรือญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ได้นำกลับไปใช้สอยในนรกภูมิ หลังจากถูกปล่อยตัวมาอยู่ในเมืองมนุษย์ช่วงเวลาหนึ่งและต้องถึงเวลากลับไปใช้กรรมตามเดิม ฉะนั้น บรรดาลูกหลานก็ต้องจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ อาหาร เป็นต้น มิให้ขาดตกบกพร่องแล้วบรรจุจัดลงภาชนะ ตกแต่งประดับประดาด้วยดอกไม้ให้สวยงาม เพื่อทำในสิ่งที่ดีที่สุดในให้บรรพบุรุษ ด้วยใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักความผูกพัน และความกตัญญู

4) การปรับวิธีการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว

จากเดิมการปรับตัวด้านการท่องเที่ยวจะเป็นไปในรูปแบบที่อะลุ่มอล่วย เห็นแก่ความคิดเห็นของประธานหรือผู้ใหญ่ ส่งผลให้ประเพณีลอยกระทงเกิดจากความคิดเห็นเพียงไม่กี่กลุ่มคนเท่านั้น สำหรับปัจจุบันมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยนั้น ได้มีความพยายามในการต่อสู้/ต่อรองมา โดยตลอดเพื่อให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วประเพณีลอยกระทงคือประเพณีที่ดีงาม และต้นกำเนิดมาจากสุโขทัย ต่อรองโดยอาศัยความจริงภายใต้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากความท้าทายหนึ่งมาจากนักคิด นักวิชาการในยุคปัจจุบันที่มีข้อเสนอใหม่ ๆ ออกมาแย้งประวัติศาสตร์มากมาย แต่อย่างหนึ่งที่ไม่สามารถล้มล้างความเชื่อของคนที่เชื่อว่าประเพณีลอยกระทงมาจากสุโขทัย เพราะหนึ่งการสื่อสารประเพณีมันเป็นวงกว้างออกไปยาวนานแล้วว่า “สุโขทัย” ดังนั้น การต่อรองต่อสู้ สามารถช่วยอนุรักษ์ประเพณีไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์ (2551) พบว่า เมื่อเจอแรงปะทะจากภายนอก สื่อพื้นบ้านจะมีการปรับตัวแต่การปรับตัวเป็นไปในลักษณะของการตั้งรับมากกว่าที่จะต่อรองกับปัจจัยภายนอก ซึ่งต้องมีการปรับประยุกต์อย่างมีปัญญากำกับในเรื่องการสืบทอดให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปโดยทรงคุณค่าไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540) เรื่องการพัฒนาศักยภาพของวัฒนธรรมท้องถิ่นในการปรับปรุง อนุรักษ์ และต่อสู้แรงปะทะที่มาจากภายนอกเพื่อรักษาอัตลักษณ์แห่งความเป็นท้องถิ่นไว้

5) การปรับวิธีการสื่อสารด้านเครือข่ายความสัมพันธ์

เดิมเครือข่ายความสัมพันธ์เป็นแบบเครือข่าย เช่น กระทบทำให้แบบฟรี ๆ ไม่มีขาย ปัจจุบันเครือข่ายความสัมพันธ์ของประเพณีลอยกระทงช่วยเป็นตัวเชื่อมโยงสัมพันธ์ชุมชนโดยรอบ อุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย (พื้นที่จัดประเพณี) ด้วย เพราะเมื่อมีการจัดงานประเพณีทุกปี ชุมชนโดยรอบก็มีการสื่อสาร เชื่อมโยงกับคณะกรรมการจัดงานด้วย ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบการค้าขาย เช่น ค่าขายกระทงในงานค้าขายขนมท้องถิ่น เป็นแรงงานในการจัดงานประเพณี เป็นต้น นอกจากนี้ในประเพณีลอยกระทง มีตัวสื่อสำคัญ คือ “กระทง” ซึ่งเป็นสื่อรูปแบบหนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์ระดับบุคคล เครือญาติด้วย แม้แต่การถ่ายทอดความรู้ในการประดิษฐ์กระทงอย่างไรในแบบกระทงสุโขทัย อีกทั้งในแง่ของการประกวดในงานประเพณีเองที่สืบทอดกันมายาวนานมาแล้ว ก็อาศัยการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในรูปแบบเครือข่ายด้วยเช่นเดียวกัน และอีกด้านหนึ่งจะพบว่า การสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแก่นของการลอยกระทง “ลอยไปเพื่ออะไร และทำอะไร” ผู้ใหญ่เป็นส่วนหนึ่งในการสื่อสารให้เด็กรุ่นหลังได้ทราบข้อมูลด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญทอม บุญยรัตน์ (2550) ที่ว่า ประเพณีฮีตสิบสองช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมได้โดยทุกภาคส่วนต้องความตระหนักถึงความสำคัญของการมีคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนและเยาวชน ทุกภาคส่วนในชุมชนจึงจำเป็นต้องรับรู้ ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของตนเองตามฮีตตามคองที่ดั้งเดิมของชุมชน เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนและเยาวชน เพื่อให้สังคมมีความสุข เข้มแข็ง และยั่งยืนส่วนนักเรียนและเยาวชนจำเป็นต้องมีความตระหนักเห็นความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม และประเพณีปฏิบัติตนให้เป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย และยิ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ ทวีศักดิ์ เยี่ยมเจริญ (2553) กล่าวว่า แนวทางในการฟื้นฟูประเพณีฮีตสิบสอง เพื่อสร้างความสามัคคีนั้น ได้แก่ การติดตามระบบเครือข่ายทั้งหมดเพื่อฟื้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงในระบบเครือข่าย ฟื้นฟูระบบความอาวุโส ระบบสังคมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ใช้ระบบคำสั่งสอนตามระบบของคองสิบสี่เพื่อสร้างความไว้วางใจกันในเรื่องอื่น และการจัดงานบุญเดือนสี่บุญบวชเพื่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน

6) การปรับวิธีการสื่อสารด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแต่เดิมเป็นแบบให้หน่วยงานภาครัฐบริหารจัดการเพียงหน่วยงานเดียว แต่ปัจจุบันมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานมากขึ้น การบริหารจัดการงานประเพณีลอยกระทง จังหวัดสุโขทัย ไม่มีนโยบายจ้างบริษัทภายนอกจัดงาน อาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันทำกิจกรรม โดยหลักการบริหารจัดงานจะแบ่ง หรือจัดตั้งเป็นคณะกรรมการแต่ละส่วนงานตามความถนัด มีอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษา ให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อให้งานออกมาดี เป็นการปรับตัวแบบไม่ละทิ้งประวัติศาสตร์ แต่เพียงปรับให้ประวัติศาสตร์ ประเพณีน่าสนใจ อย่างไรก็ตาม ถือว่าการบริหารจัดการงานประเพณีลอยกระทง จังหวัดสุโขทัย ทำในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งสะท้อนออกมาใน

รูปแบบคณะกรรมการที่มาจากข้าราชการในระดับจังหวัด ประชาชนชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันระดับอำเภอ ทั้ง 9 อำเภอ ในจังหวัดเองก็มีส่วนในการจัดการ เช่น ขบวนการของดี 9 อำเภอ เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งด้วยว่าสุโขทัยมีอะไรบ้างที่คนภายนอกยังไม่ทราบ ซึ่งทั้งนี้ทั้ง 9 อำเภอ ก็มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดงานย่อยอีกชั้นหนึ่งเพื่องานประเพณีสำคัญนี้ จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการ ในช่วงระหว่างนี้กล่าวได้ว่า คนสุโขทัยมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของจัดงานเพื่อสื่อสารให้บุคคลภายนอกเข้าใจแก่นของประเพณี และสนุกสนานรื่นเริงในวันเพ็ญเดือนสิบสองของทุกปีซึ่งมีความน่าสนใจเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ กรพินธุ์ สุนทรนนท์ (2551) ศึกษาเรื่องศิลป์และศาสตร์ในการบริหารจัดการคณะโนราโดยพบแนวทางในการบริหารจัดการคณะโนรา ได้แก่ การบริหารจัดการตนเอง คน วัตถุประสงค์จัดสรรเงินภายในคณะโนรา เป็นการบริหารจัดการแบบเครือข่ายาค่อนข้างสูง

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

- 5.3.1 ควรมีการศึกษาวิจัย ปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี ลอยกระทงของจังหวัดสุโขทัย
- 5.3.2 ควรศึกษารูปแบบ และกระบวนการสื่อสารที่เฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2539). *สื่อสองวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). *สื่อพื้นบ้านชาวรับงานสุภาพ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ, สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์ และทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร. (2554). *สื่อพื้นบ้านศึกษาในสายตานักวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กาญจนา คำผา. (2561). *การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับชื้อลายผ้าไหมในอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- กฤษฎา สุริยวงศ์. (2549). *การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- กรพินธุ์ สุนทรนนท์. (2551). *ศิลป์และศาสตร์ในการบริหารจัดการคณะนรนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกศรา ชั่งขวลิต. (2544). *การแสวงหาข่าวสาร การรับรู้ประโยชน์ และความพึงพอใจในการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี 2561. (2561). *การประชาสัมพันธ์ก่อนงาน*. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/งานประเพณีลอยกระทง-เผาเทียน-เล่นไฟ-จังหวัดสุโขทัย-ประจำปี-2561-1336336649836620/>.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). *วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนัญสราร อรณพ ณ อยุธยา. (2549). *การใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการแสวงหาและการเรียนรู้จริยธรรมของเยาวชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ช่อลัดดา โรจน์ดำรงฤทธิ. (2533). *การศึกษาการเปรียบเทียบการปรับตัวของลูกจ้างในเขตอุตสาหกรรมใหม่ จ.ระยอง: ศึกษากรณีอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกับอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐิรุฒิ เสนาคำ. (2550). *โลกาภิวัตน์กับตรรกะใหม่ของความรุนแรง*. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 1(1), 135-176.
- ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานันท์. (2554). *แนวทางการกำกับสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี*. *วารสารนักบริหาร*, 31(4), 126-134.

- ทวีศักดิ์ เยี่ยมเจริญ. (2553). *ศึกษาประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่เพื่อสร้างความสามัคคีประชาชนหมู่ 12 ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ธนิกาญจน์ จินาพันธ์. (2552). *โลกาภิวัตน์วัฒนธรรม: ลีอกับท้องถิ่นนิยมในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานีษฐ์ กองแก้ว. (2544). *การสื่อสารและการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติในมหาวิทยาลัยไทย*. กรุงเทพฯ: ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- เธียรชัย อิศรเดช. (2547). *สื่อพื้นบ้านกับการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีโนราของภาคใต้*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- นชกฤต วันตะเมธ. (2554). *การสื่อสารการตลาด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิภา นิธยาณ. (2530). *การปรับตัวและบุคลิกภาพในจิตวิทยาการศึกษาและชีวิต*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นิภาพร อารีย์. (2548). *การปรับตัวและแรงจูงใจในการทำงานของพยาบาลจบใหม่โรงพยาบาล รามาธิบดี*. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญทอม บุญรัตน์. (2550). *โครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ฮีต 12 คอง 14 และประเพณีอันดีงามในชุมชนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านแก่น้อย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปติวิธดา ปาลกะวงษ์ ณ อยุธยา. (2549). *การวิจัยนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ประเพณีลอยกระทงจังหวัดสุโขทัย*. (2551). สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/loykratho/praphenilxykrathngcanghwadsukhothay-1>.
- ประมะ สตะเวทิน. (2539). *การสื่อสารมวลชน: กระบวนการและทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2545). *การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2521). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พชนี เขยจรรยา, เมตตา กฤตวิทย์ และถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. (2541). *แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: เยลโล่การพิมพ์.
- พิมพ์นภัส โภคา. (2550). *การปรับตัว การสนับสนุนทางสังคม กับคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พุดธิรัตน์ กมลชัยสกุล. (2550). *รูปแบบการสื่อสารธรรมะเพื่อเยาวชนผ่านเว็บไซต์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พรทิพย์ พัฒนานุสรณ์. (2543). การแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นทางเพศของวัยรุ่นไทยที่
นำเสนอผ่านทางอินเทอร์เน็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ ชนะคำ. (2547). กลยุทธ์การสื่อสารภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงชมพู ไชยอาลา. (2543). การสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชนชนบท. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรัช กฤษณมิมิ. (2516). พัฒนาการเศรษฐกิจเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- เมธวดี พยัมประโคน. (2558). ช่างทอผ้าพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในจังหวัดสุรินทร์.
วารสารวิชาการนวัตกรรมการสื่อสารสังคม, 3(2), 16-24.
- มนตรา สายวิวัฒน์. (2545). การศึกษาเนื้อหาและการใช้ประโยชน์จากนิตยสารวัยรุ่นในการเสริม
ความรู้และจริยธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- วัชรา คลายนาทร. (2530). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- วิเชียร รักการ. (2529). วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรีนติ้งเฮาส์.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2553). โลกาวัดน์ ความรู้ฉบับพกพา. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิร์ด.
- ศรีหญิง ศรีชชา. (2544). การเปิดรับ และการแสวงหาข่าวสารการท่องเที่ยวในประเทศไทยบนสื่อ
อินเทอร์เน็ตของนิสิตนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนิท สมัครการ. (2545). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม: *Cultural
change and societal development*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สืบทองศ์ ธรรมชาติ. (2547). ประเพณีเดือนสิบนครฯ สั่งสอนให้คนดี. สารนครศรีธรรมราชฉบับ
พิเศษเดือนสิบ 47, 20-24.
- สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์. (2551). การสืบทอดสื่อพื้นบ้านแห่งตึก จ.จันทบุรี เพื่อเสริมสร้างความ
เข้มแข็งให้แก่ชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครัว ประเพณี. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- สุธีรา เผ่าโกศลสถิตย์. (2537). การศึกษาความคิดเห็นของคนเชื้อสายมอญเกี่ยวกับบทบาทของสื่อ
บุคคล สื่อประเพณี และสื่อมวลชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญ
เกาะเกร็ด ปากลัด และบางกระดี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

- สุรศักดิ์ บุญอาจ. (2552). *การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยที่เข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ฮอไลเดย์ วีซ่า ไทย-ออสเตรเลีย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริยัน หวันแก้ว. (2547). สังคมและวัฒนธรรม. ใน *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- เสนาะ ดิยาวาร์. (2542). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานนท์ อาภาภิรมย์. (2519). *สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2547). *มนุษย์กับวัฒนธรรมในสังคมและวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย หิรัญโต. (2526). *สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา – มนุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อรศรี งามวิทย์. (2549). *กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง: จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
- Atkin, C. K. (1973). *Anticipated communication and mass media information seeking public opinion quarterly*. New York: Free Press.
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Gudykunst, W. B., & Kim, Y. Y. (1992). *Communicating with strangers: An approach to intercultural communication* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Krikelas, J. (1983). Information seeking behavior: Patterns and concepts. *Drexel Library Quarterly*, 19, 5-20.
- McCombs, M. E., & Becker, L. B. (1979). *Using mass communication theory*. Engle Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Nishida, S. (1985). Pelagic copepods from Kabira Bay, Ishigaki Island, southwestern Japan, with the description of a new species of the genus *Pseudodiaptomus*. *Publications of the Seto Marine Biological Laboratory*, 30(1-3), 125-144.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture*. London: Sage.
- Schramm, W. (1973). Channels and audiences. In I. de Sola Pool & F. W. Frey (Eds.), *Handbook of communication* (pp. 116-140). Chicago, IL: Rand McNally.
- Wiseman, R. L., Hammer, M. R., & Nishida, H. (1989). Predictors of intercultural communication competence. *International Journal of Intercultural Relations*, 13(3), 349-370.

แนวทางการสัมภาษณ์

เป็นเพียงกรอบคำถามเท่านั้น ซึ่ง ณ ช่วงเวลาการสัมภาษณ์อาจเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมได้ตามสถานการณ์ หรือผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant)

(หน่วยงานราชการ)

แนะนำตัว

ดิฉัน นางสาวลลภาภา ช่างหลอม คณะนิเทศศาสตร์ สาขาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ขอสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย เรื่องกระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษาประเพณีลอยกระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

แนวสัมภาษณ์

- 1) ขอให้เล่าเกี่ยวกับภาพประเพณี วัฒนธรรมการลอยกระทงของสุโขทัยตั้งแต่อดีตที่พอจำได้ (กระบวนการ รูปแบบ ทั้งหมด) มีมาอย่างไรท่านเกี่ยวข้องอย่างไร แล้วเห็นว่าสำคัญอย่างไรบ้าง แล้ว ณ ตอนนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับย้อนกลับไปภาพ ๆ นั้น ท่านเห็นความเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นบ้าง
- 2) ประเพณีลอยกระทง เมื่อก่อน (ในอดีต ย้อนไปสัก 5-10 ปี) กระบวนการจัดการสื่อสารกับคนภายนอกเป็นไปอย่างไร สื่อสารในรูปแบบใด และอย่างไรให้ไม่ทิ้งแก่น หรือความเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัย
- 3) ปัจจุบันการสื่อสารออกไปภายนอกทำอย่างไร ปรับเปลี่ยนความสำคัญ ๆ หรือลดทอนเอกลักษณ์บางอย่างลงหรือไม่เพื่อให้ผู้คนสนใจ
- 4) ในช่วงเวลาใด ที่เปลี่ยนแปลง ลดทอน เอกลักษณ์ลอยกระทงสุโขทัยมากที่สุด (ปีของการจัดงานก็ได้) แล้วในช่วงเวลานั้นยังคงยึดหลักเอกลักษณ์ด้านใดอยู่เป็นสำคัญเพราะในขณะเดียวกันนั้นยังต้องสื่อสารให้ตรงตามสมัยนิยม ยุคโลกของสื่ออันก้าวหน้า อีกทั้งยังความต้องการ ความหลากหลายของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติอีก สุโขทัยมีวิธีการคงเอกลักษณ์ไว้อย่างไรในทัศนะของท่าน
- 5) ท่านคิดว่า ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในช่วงเวลา ณ ขณะนั้น มีผลต่อการปรับการเปลี่ยน หรือไม่ อย่างไร เช่น กระแสสังคมเรื่องขยะจากการลอยกระทง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำคนไม่ท่องเที่ยว นักการเมือง ผู้นำในจังหวัด ณ ขณะนั้นไม่ให้ความสำคัญ เป็นต้น
- 6) รูปแบบการสื่อสารในอดีต ที่ทำให้ทุกคนทราบ และเข้าใจ และเห็นความแตกต่างของงานลอยกระทงของสุโขทัยเป็นอย่างไร ตอนนี้ต้องปรับรูปแบบไปแบบไหน แล้วในอนาคตแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

- 7) รูปแบบสื่อที่เห็นว่าสำคัญ และคิดว่าดีที่สุดในการประชาสัมพันธ์ หรือสื่อสารให้ผู้คนในสังคม หรือนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ทราบและเข้าใจ และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัยที่ดีที่สุด คือ สื่อประเภท หรือรูปแบบใดในทัศนะของท่าน
- 8) รูปแบบการสื่อสารที่ดี คือ วิธีการสืบทอดประเพณีใช้หรือไม่ (ให้อธิบาย)

แนวการสัมภาษณ์ (กลุ่มผู้นำชุมชน)

แนวสัมภาษณ์

- 1) ขอให้เล่าเกี่ยวกับภาพประเพณี วัฒนธรรมการลอยกระทงของสุโขทัยตั้งแต่อดีตที่พอจำได้ (กระบวนการ รูปแบบ ทั้งหมด) มีมาอย่างไรท่านเกี่ยวข้องอย่างไร แล้วเห็นว่าสำคัญอย่างไรบ้าง แล้ว ณ ตอนนี เมื่อเปรียบเทียบกับย้อนกลับไปในภาพ ๆ นั้น ท่านเห็นความเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นบ้าง
- 2) ประเพณีลอยกระทง เมื่อก่อน (ในอดีต ย้อนไปสัก 5-10 ปี) กระบวนการจัดงาน การสื่อสารกับคนภายนอกเป็นไปอย่างไร สื่อสารในรูปแบบใด และอย่างไรให้ไม่ทิ้งแก่น หรือความเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัย
- 3) ปัจจุบันการสื่อสารออกไปภายนอกทำอย่างไร ปรับเปลี่ยนความสำคัญ ๆ หรือลดทอนเอกลักษณ์บางอย่างหรือไม่เพื่อให้ผู้คนสนใจ
- 4) ในช่วงเวลาใด ที่เปลี่ยนแปลง ลดทอน เอกลักษณ์ลอยกระทงสุโขทัยมากที่สุด (ปีของการจัดงานก็ได้) แล้วในช่วงเวลานั้นยังคงยึดหลักเอกลักษณ์ด้านใดอยู่เป็นสำคัญ เพราะในขณะเดียวกันนั้นยังต้องสื่อสารให้ตรงตามสมัยนิยม ยุคโลกของสื่ออันก้าวหน้า อีกทั้งยังความต้องการ ความหลากหลายของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติอีก สุโขทัยมีวิธีการคงเอกลักษณ์ไว้อย่างไรในทัศนะของท่าน
- 5) รูปแบบการสื่อสารในอดีต ที่ทำให้ทุกคนทราบ และเข้าใจ และเห็นความแตกต่างของงานลอยกระทงของสุโขทัยเป็นอย่างไร ตอนนี้ต้องปรับรูปแบบไปแบบไหน แล้วในอนาคตแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- 6) รูปแบบสื่อที่เห็นว่าสำคัญ และคิดว่าดีที่สุดในการประชาสัมพันธ์ หรือสื่อสารให้ผู้คนในสังคม หรือนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ทราบและเข้าใจ และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัยที่ดีที่สุด คือ สื่อประเภท หรือรูปแบบใดในทัศนะของท่าน
- 7) รูปแบบการสื่อสารที่ดี คือ วิธีการสืบทอดประเพณีใช่หรือไม่ (ให้อธิบาย)

แนวการสัมภาษณ์ (กลุ่มนักวิชาการ)

แนวสัมภาษณ์

- 1) ขอให้เล่าเกี่ยวกับภาพประเพณี วัฒนธรรมการลอยกระทงของสุโขทัยตั้งแต่อดีตที่พอจำได้ (กระบวนการ รูปแบบ ทั้งหมด) มีมาอย่างไรท่านเกี่ยวข้องอย่างไร แล้วเห็นว่าสำคัญอย่างไรบ้าง แล้ว ณ ตอนนี เมื่อเปรียบเทียบกับย้อนกลับไปในภาพ ๆ นั้น ท่านเห็นความเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นบ้าง
- 2) ประเพณีลอยกระทง เมื่อก่อน (ในอดีต ย้อนไปสัก 5-10 ปี) กระบวนการจัดงาน การสื่อสารกับคนภายนอกเป็นไปอย่างไร สื่อสารในรูปแบบใด และอย่างไรให้ไม่ทิ้งแก่น หรือความเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัย
- 3) ปัจจุบันการสื่อสารออกไปภายนอกทำอย่างไร ปรับเปลี่ยนความสำคัญ ๆ หรือลดทอนเอกลักษณ์บางอย่างหรือไม่เพื่อให้ผู้คนสนใจ
- 4) ในช่วงเวลาใด ที่เปลี่ยนแปลง ลดทอน เอกลักษณ์ลอยกระทงสุโขทัยมากที่สุด (ปีของการจัดงานก็ได้) แล้วในช่วงเวลานั้นยังคงยึดหลักเอกลักษณ์ด้านใดอยู่เป็นสำคัญ เพราะในขณะเดียวกันนั้นยังต้องสื่อสารให้ตรงตามสมัยนิยม ยุคโลกของสื่ออันก้าวหน้า อีกทั้งยังความต้องการ ความหลากหลายของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติอีก สุโขทัยมีวิธีการคงเอกลักษณ์ไว้อย่างไรในทัศนะของท่าน
- 5) ท่านคิดว่า ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในช่วงเวลา ณ ขณะนั้น มีผลต่อการปรับ การเปลี่ยน หรือไม่ อย่างไร เช่น กระแสสังคมเรื่องขยะจากการลอยกระทง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำคนไม่ท่องเที่ยว นักการเมือง ผู้นำในจังหวัด ณ ขณะนั้นไม่ให้ความสำคัญ เป็นต้น
- 6) รูปแบบการสื่อสารในอดีต ที่ทำให้ทุกคนทราบ และเข้าใจ และเห็นความแตกต่างของงานลอยกระทงของสุโขทัยเป็นอย่างไร ตอนนี้ต้องปรับรูปแบบไปแบบไหน แล้วในอนาคตแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- 7) รูปแบบสื่อที่เห็นว่าสำคัญ และคิดว่าดีที่สุดในการประชาสัมพันธ์ หรือสื่อสารให้ผู้คนในสังคม หรือนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ทราบและเข้าใจ และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัยที่ดีที่สุด คือ สื่อประเภท หรือรูปแบบใดในทัศนะของท่าน
- 8) รูปแบบการสื่อสารที่ดี คือ วิธีการสืบทอดประเพณีให้หรือไม่ (ให้อธิบาย)

แนวการสัมภาษณ์

(กลุ่มผู้ชมงานลอยกระทง หรือนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย)

แนวสัมภาษณ์

- 1) ขอให้เล่าเกี่ยวกับภาพประเพณี วัฒนธรรมการลอยกระทงของสุโขทัยตั้งแต่อดีตที่พอจำได้ (กระบวนการ รูปแบบ ทั้งหมด) มีมาอย่างไรท่านเกี่ยวข้องอย่างไร แล้วเห็นว่าสำคัญอย่างไรบ้าง แล้ว ณ ตอนนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับย้อนกลับไปในภาพ ๆ นั้น ท่านเห็นความเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นบ้าง
- 2) ประเพณีลอยกระทง เมื่อก่อน (ในอดีต ย้อนไปสัก 5-10 ปี) กระบวนการจัดงาน การสื่อสารกับคนภายนอกเป็นไปอย่างไร สื่อสารในรูปแบบใด และอย่างไรให้ไม่ทิ้งแก่น หรือความเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัย
- 3) รูปแบบสื่อที่ท่านเห็นว่าสำคัญ และคิดว่าดีที่สุดในการประชาสัมพันธ์ หรือสื่อสารให้ผู้คนในสังคม หรือนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ทราบและเข้าใจ และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัยที่ดีที่สุด คือ สื่อประเภท หรือรูปแบบใดในทัศนะของท่าน
- 4) รูปแบบการสื่อสารที่ดี คือ วิธีการสืบทอดประเพณีไว้หรือไม่ (ให้อธิบาย)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวลฎาภา ช่างหลอม
อีเมล	airladapa@gmail.com
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2551 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ประสบการณ์การทำงาน	
พ.ศ. 2559–ปัจจุบัน	ผู้จัดการฝ่าย Digital Media บริษัท ซินคัมปानी จำกัด
พ.ศ. 2555–2559	ผู้ช่วยเลขานุการ บริษัท ศรีเอทีพี เทคโนโลยี จำกัด
พ.ศ. 2554–2555	ผู้จัดการขาย บริษัท ไทยพาณิชย์ประกันชีวิต จำกัด
พ.ศ. 2552–2554	เจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการ บริษัท ซินคัมปानी จำกัด

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

วันที่ 30 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2562

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) ลดาภา ช่างตลอด อยู่บ้านเลขที่ 95/100 ซ.5
ซอย 2 ถนน เมืองทอง - ติวานนท์ ตำบล/แขวง บ้านใหม่
อำเภอ/เขต ปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี รหัสไปรษณีย์ 11120
เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ รหัสประจำตัว 7570300652
ระดับปริญญา ตรี โท เอก

หลักสูตร นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ คณะ นิเทศศาสตร์
ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ” ฝ่ายหนึ่ง และ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตั้งอยู่เลขที่ 119 ถนนพระราม 4 แขวงพระโขนง เขตคลองเตย
กรุงเทพมหานคร 10110 ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ” อีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ และ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ตกลงทำสัญญากันโดยมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิขอรับรองว่าเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานสารนิพนธ์/
วิทยานิพนธ์หัวข้อ กระบวนการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่น : กรณีศึกษา
ประเพณี ๑๐๖ กระทงในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ
(ต่อไปนี้เรียกว่า “สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์”)

ข้อ 2. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิตกลงยินยอมให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยปราศจากค่าตอบแทนและไม่มี
กำหนดระยะเวลาในการนำสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่
ต่อสาธารณชน ให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนาอื่น ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้ผู้อื่นใช้
สิทธิโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือการ
กระทำอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกัน

ข้อ 3. หากกรณีมีข้อขัดแย้งในปัญหาสิทธิในสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ระหว่างผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกับ
บุคคลภายนอกก็ดี หรือระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือมีเหตุขัดข้องอื่นๆ
เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ อันเป็นเหตุให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถนำงานนั้นออกทำซ้ำ เผยแพร่ หรือโฆษณา
ได้ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิยินยอมรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในความเสียหาย
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งสิ้น

สัญญานี้ทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความเป็นอย่างเดียวกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญานี้โดย
ละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อให้ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และเก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ..... ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ
(นางสาว สุภาภา ช่างแถม)

ลงชื่อ..... ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
(อาจารย์อภิญญา จุลพิสิฐ)
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดและพื้นที่การเรียนรู้

ลงชื่อ..... พยาน
(ดร.สุชาดา เจริญพันธุ์ศิริกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ลงชื่อ..... พยาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ปฐมา สตะเวทิน)
ผู้อำนวยการหลักสูตร/ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร